



**SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü**  
**Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı**

**DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSLERİNDE**  
**MAHREMİYET EĞİTİMİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Sultan KARAKUZU**

**Sivas**  
**Temmuz 2023**

**SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü**  
**Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı**

**DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSLERİNDE**  
**MAHREMİYET EĞİTİMİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Sultan KARAKUZU**

**Tez Danışmanı**  
**Prof. Dr. Hüseyin YILMAZ**

**Sivas**  
**Temmuz 2023**

## ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

05/07/2023

Sultan KARAKUZU

## ÖNSÖZ

Günümüzde genel olarak cinsel eğitim olarak da değerlendirilen mahremiyet eğitimi, bireyin cinsiyet rollerini öğrenmesiyle birlikte kendi yaşam haklarının farkında olması ve toplumsal ilişkilerini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için alması gereken eğitimidir. Bir diğer ifadeyle mahremiyet eğitimi, bireyin kendinin ve toplumdaki diğer bireylerin özel yaşamlarına saygı duyabilmesi, arzu ve isteklerini, duygularını dini, ahlaki ve kültürel olarak eğitmesidir.

Mahremiyet eğitimi kişilik oluşumundaki en önemli etkenlerden biridir. Mahremiyet eğitimi sayesinde birey duygularını yönetebilmeyi, anlamlandırabilmeyi, kendi dünyasını keşfedebilmeyi, toplumla sağlıklı iletişim kurabilmeyi, kendisinin ve başkalarının özel alanını tanımayı öğrenmektedir.

Mahremiyet eğitimi bireyleri ilgilendiren psikolojik bir ihtiyaç olmakla birlikte toplumsal yaşamı derinden etkileyen ve yakından ilgilendiren önemli bir imkândır. Kendi iç alanında sağlıklı bir mahremiyet bilinci oluşturabilen birey, hem psikolojik açıdan iyi bir ruh haline sahip olacak hem de toplumsal yaşamında dengeli ve tutarlı ilişki kurabilecektir. O nedenle bireyin psikolojik, sosyolojik, fiziksel ve duyuşsal anlamda sağlıklı bir hayat yaşayabilmesinde mahremiyet bilinci önemli bir yere sahiptir.

Mahremiyet olgusunun bireylere kazandırılmasında aileden sonra en etkili kurum okuldur. Ailede başlayan mahremiyet eğitimi bireyin gelişim dönemi özellikleri dikkate alınarak eğitim kurumlarında devam etmektedir. Bu süreçte okulun öğrenciye kazandıracağı mahremiyet bilinci, onun hayatı boyunca etkisini koruyacaktır. O nedenle verilecek eğitimde en önemli sorumluluğu yüklenen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin mahremiyet eğitimi açısından önemi tartışılmazdır.

DKAB derslerinde mahremiyet eğitiminin hangi ünite konuları içerisinde ve ne şekilde işlendiğinin tespiti büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada 4-12. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitapları mahremiyet eğitimi açısından incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. 4-12. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi

öğretim programı ve ders kitaplarının içeriği mahremiyet eğitimi açısından değerlendirilmiş ve bazı öneriler sunulmuştur.

Çalışmanın her aşamasında bana yol gösteren, desteğini esirgemeyip kıymetli vaktini ayıran danışman hocam Prof. Dr. Hüseyin YILMAZ'a minnet ve teşekkürü bir borç bilirim. Yine çalışmamda yardımlarını gördüğüm değerli hocam Doç. Dr. Mustafa MÜCAHİT'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez hazırlama sürecinde maddi ve manevi olarak yanımda olan arkadaşlarıma ve ayrıca hayatım boyunca bana güvenen, varlıklarını her zaman hissettiren kardeşlerim Emrullah ve Esra KARAKUZU'ya çok teşekkür ediyorum.

Sultan KARAKUZU

Sivas-2023

# İÇİNDEKİLER

<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	<b>i</b>
<b>KISALTMALAR</b> .....	<b>iii</b>
<b>TABLolar LİSTESİ</b> .....	<b>v</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>vii</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>ix</b>
<b>GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU .....	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ .....	2
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ .....	2
4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	4
5. İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	5
5.1. Kitap, Tez ve Makaleler.....	5
5.2. Bilimsel Toplantılar .....	10
<b>BİRİNCİ BÖLÜM</b> .....	<b>11</b>
<b>MAHREMİYET VE EĞİTİMİ</b> .....	<b>11</b>
1.1. MAHREMİYET .....	11
1.1.1. Mahremiyetin Tanımı .....	11
1.1.2. Mahremiyetin Kapsamı ve Kaynağı .....	13
1.1.3. Mahremiyetin Hukuki Temeli .....	15
1.1.4. Mahremiyetin Türleri.....	18
1.1.4.1. Beden Mahremiyeti.....	18
1.1.4.2. Mekân Mahremiyeti .....	20
1.1.4.3. Bilgi Mahremiyeti .....	23
1.1.4.4. Sosyal Medya Mahremiyeti .....	25
1.1.5. Ayet ve Hadislerde Mahremiyet .....	31
1.1.5.1 Ayetlerde Mahremiyet .....	31
1.1.5.2. Hadislerde Mahremiyet.....	34

1.2. MAHREMİYET EĞİTİMİ .....	36
1.2.1. Mahremiyet Eğitiminin Tanımı .....	37
1.2.2. Mahremiyet Eğitimin Önemi .....	38
1.2.3. Mahremiyet Eğitimine Başlama Zamanı .....	42
1.2.4. Mahremiyet Eğitiminde Dikkat Edilecek Hususlar .....	46
<b>İKİNCİ BÖLÜM .....</b>	<b>53</b>
<b>DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ (DKAB) DERSİNDE MAHREMİYET EĞİTİMİ .....</b>	<b>53</b>
2.1. DKAB DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA MAHREMİYET EĞİTİMİ ....	53
2.1.1. İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programında Mahremiyet Eğitimi .....	54
2.1.2. Ortaöğretim DKAB Dersi Öğretim Programında Mahremiyet Eğitimi ...	59
2.2. DKAB DERS KİTAPLARINDA MAHREMİYET EĞİTİMİ .....	63
2.2.1. İlköğretim DKAB Ders Kitaplarında Mahremiyet Eğitimi .....	63
2.2.2. Ortaöğretim DKAB Ders Kitaplarında Mahremiyet Eğitimi.....	66
2.3. DKAB ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTAPLARINDA MAHREMİYET İLE İLGİLİ KAVRAMLAR .....	71
2.3.1. Haram.....	71
2.3.2. Hayâ .....	72
2.3.3. İffet.....	73
2.3.4. Mahcubiyet .....	74
2.3.5. Tecessüs .....	74
2.3.6. Suizan.....	76
<b>SONUÇ VE ÖNERİLER .....</b>	<b>77</b>
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>83</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ.....</b>	<b>93</b>

## KISALTMALAR

<b>ASPB</b>	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
<b>DKAB</b>	: Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi
<b>ed.</b>	: Editör
<b>H.z.</b>	: Hazreti
<b>Ltd. Şti.</b>	: Limited Őirketi
<b>md.</b>	: Madde
<b>MEB</b>	: Milli Eğitim Bakanlığı
<b>T.C.</b>	: Türkiye Cumhuriyeti
<b>TDV</b>	: Türkiye Diyanet Vakfı
<b>TÜİK</b>	: Türkiye İstatistik Kurumu
<b>TV</b>	: Televizyon
<b>vb.</b>	: Ve Benzeri
<b>vd.</b>	: Ve Diğerleri



## TABLÖLAR LİSTESİ

<b>Tablo 1:</b> İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programında Mahremiyet Eğitimiyle İlgili Bilgiler.....	58
<b>Tablo 2:</b> Ortaöğretim DKAB Dersi Öğretim Programında Mahremiyet Eğitimiyle İlgili Bilgiler.....	62
<b>Tablo 3:</b> İlköğretim DKAB Ders Kitaplarında Mahremiyet Eğitimiyle İlgili Bilgiler .....	65
<b>Tablo 4:</b> Ortaöğretim DKAB Ders Kitaplarında Mahremiyet Eğitimiyle İlgili Bilgiler .....	70





## ÖZET

Mahremiyet eğitimi çocukluk döneminden itibaren her bireyin öğrenmesi gereken, bireylerin kendi özel haklarını bilmesi, özel alan sınırlarını belirleyebilmesi ve sosyal yaşamında kendi haklarını ve özel alanını koruyabilmesi için önemli bir eğitimidir.

Sosyal hayatın daha çok göz önünde yaşanmaya başladığı ve gelişen teknolojiyle internet ve sosyal medya kullanımının arttığı bir dönemde mahremiyet konusu eğitimin önemli bir alanı haline gelmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin de okullarda mahremiyet eğitiminin verilebileceği önemli bir alan olduğu düşüncesinden hareketle böylesi bir çalışmanın yapımına karar verilmiştir.

Çalışmada önce mahremiyet eğitiminin önemine dikkat çekilmiş ve konuyla ilgili bazı temel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemine yer verilmiştir. Birinci bölümde mahremiyet ve mahremiyet eğitimi hakkında genel bazı bilgiler verilerek konunun teorik temeli oluşturulmuştur. İkinci bölümde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında hazırlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve 2022-2023 eğitim-öğretim yılı ders kitaplarının içeriği mahremiyet eğitimi açısından analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda konuyla ilgili bazı öneriler sunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Mahremiyet, Mahremiyet Eğitimi, Din Eğitimi, DKAB, DKAB Ders Kitapları



## ABSTRACT

Privacy education is an important education that every individual should learn from childhood onwards, in order for individuals to know their own private rights, to determine the boundaries of their private space and to protect their own rights and private space in their social life.

At a time when social life is starting to be lived more in view and the use of the Internet and social media is increasing with developing technology, the subject of privacy has become an important area of education. Based on the idea that the Religious Culture and Moral Knowledge course is also an important area in which privacy education can be given in schools, it was decided to build such a study.

In the study, attention was drawn to the importance of privacy education first and some basic information about the subject was given. In the introduction section of the study, the subject, purpose, importance and method of the research are given. In the first part, some general information about privacy and privacy education has been given and the theoretical basis of the subject has been established. In the second part, the Curriculum of the Religious Culture and Moral Knowledge Course prepared by the Ministry of National Education in 2018 and the content of the textbooks for the 2022-2023 academic year were analyzed in terms of privacy education and some suggestions on the subject were presented in line with the results obtained.

**Keywords:** Privacy, Privacy Education, Religious Education, DKAB, DKAB Textbooks



# GİRİŞ

## 1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Günümüzde cinsel eğitim ile eş anlamlı olarak kullanılan mahremiyet eğitimi, bireyin cinsiyet özelliklerinin bireye yüklediği sorumlulukları öğrenmesine, özel alanlarını tanıması, sınırlarını öğrenmesine ve bu alanların nasıl korunacağına yönelik verilen eğitimidir.

Mahremiyet eğitimi; cinsel eğitimin yanı sıra çocuğun bedenini tanımasını, cinsiyet rollerini öğrenmesini, kendisi ve karşı cins arasındaki cinsiyet farklılıklarını anlamasını, öz denetim becerisini geliştirmesini sağlayan eğitimidir. Bunlarla birlikte özel alan tanımlamasının yapıldığı, duygu yönetiminin öğrenildiği, mahrem sınırlarının farkına varıldığı eğitimidir.

İnsanların bireysel ve toplumsal yaşamında önemli bir yere sahip bulunan mahremiyet, son zamanlarda güncelliğini koruyan ve büyük önem arz eden konular içerisinde yer almaktadır. Örgün eğitim kurumlarında mahremiyet eğitimin verilebileceği alanlardan birisi din eğitimidir. Bu anlamda Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu dersler arasında olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi mahremiyet eğitiminin de verilebileceği bir ders olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmamızda, Milli Eğitim Bakanlığının 2018 yılında güncellenen ve 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılında uygulanmaya başlanan ilköğretim ve ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğretim programları ilke ve amaçları, dersin programı, ders kitapları mahremiyet eğitimi çerçevesinde değerlendirilmekte ve elde edilen bulgular sonucunda konuya dair bazı öneriler sunulmaktadır.

Mahremiyet eğitimi ile ilgili genel olarak DKAB dersi öğretim programının içeriğini, programda ve ders kitaplarında yer alan ünite içeriklerini ve kazanımlarını analiz etmek, yapılan analiz sonucunda bazı değerlendirmeler yaparak çeşitli öneriler sunmak, çalışmamızın temel problemini oluşturmaktadır.

DKAB dersi öğretim programı ve ders kitaplarında mahremiyet eğitimi konusunun incelendiği çalışmamızın problem cümlesini: *“Din Kültürü ve Ahlak*

*Bilgisi öğretim programı ve ders kitaplarında mahremiyet eğitime dair hangi bilgiler yer almaktadır ve daha başka neler önerilebilir?” sorusu oluşturmaktadır.*

## **2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ**

Mahremiyet eğitimi bir çocuğa verilmesi gereken en temel eğitimlerdendir. Çocuğun cinsel gelişimini sağlıklı ve doğru bir şekilde tamamlayabilmesi açısından çok önemlidir. Doğru bilgilerle verilen mahremiyet eğitimi; bireyin kendi özel alanlarını bilmesi, kendini koruyabilmesi, duygularını yönetebilmesi demektir.

Mahremiyet eğitimi, bireyin kendisinin özel alanını ve toplumdaki diğer insanların özel alanlarını fark etmesi, yaşadığı toplumda kendi özel yaşamını koruması, diğer insanların özel hayatına saygı duyması, insanlarla sağlıklı sınırlar koyması gibi bilgileri içermesi açısından oldukça önemlidir.

Bilinçli ve doğru bir şekilde mahremiyet eğitimi alan bir çocuk, öncelikle kendine, bedenine ve bir başkasının varlığına, özel yaşamına saygı duymasını bilecektir. Bunu öğrenen çocuk, kendisine yapılan saldırılar karşısında kendini koruyabilecek ve başkalarına da zarar vermekten kaçınacaktır. Mahremiyet eğitimi sürecini sağlıklı tamamlayan bir çocuğun, bedenine izinsiz dokunulmasına izin vermemesi, iyi ve kötü dokunuşu ayırt edebilmesi bu eğitimin en önemli kazanımlarındandır. İlk olarak anne babalar tarafından ailede başlayan mahremiyet eğitimi, çocuğun okula başladığı andan itibaren okul ortamında devam eder.

Araştırmamızın temel amacı, her bireyin muhakkak alması gereken mahremiyet eğitiminin ilköğretim ve ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında mahremiyet eğitimi konusunun nasıl sunulduğunu araştırmak ve değerlendirmektir.

## **3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ**

Bilimsel araştırma, belirlenen problemlere güvenilir çözüm bulmak amacı ile bilgileri bir araya getirme, değerlendirip rapor halinde sunma olarak tanımlanabilir.

Sosyal bilimlerde araştırmalar, temel aldıkları felsefeye, gerçeği arayış biçimine göre nicel ve nitel araştırma olarak ikiye ayrılmaktadır.<sup>1</sup>

Nitel araştırma, insanın kendi sırlarını çözmek ve kendi çabasıyla biçimlendirdiği toplumsal sistemlerin derinliğini keşfetmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından birisidir.<sup>2</sup> Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçeğçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır.<sup>3</sup> Nitel araştırma kapsamında görüşme, gözlem ve yazılı dökümanların incelenmesi şeklinde üç yöntem vardır.<sup>4</sup>

Bu yöntemlerden görüşme, “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlanmaktadır.<sup>5</sup> Gözlem tekniği, herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır.<sup>6</sup> Doküman incelemesi de, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi olarak tanımlanabilir.<sup>7</sup> Doküman incelemesi nitel araştırmalarda tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabildiği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle de kullanılmaktadır. Doküman incelemesi, araştırmaya konu olan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı veya görsel materyallerin analizini kapsamaktadır.<sup>8</sup>

Doküman analizi, nitel araştırmacılar için en kıymetli bilgi kaynaklarından biridir. Dokümanlara bakarak, araştırılan olgu hakkında birçok detaylı bilgi elde

---

<sup>1</sup> Tuncay Karateke, *İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Kur'an-ı Kerim Sınıf Yönetimi Davranışlarının İncelenmesi* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 76.

<sup>2</sup> Zeki Karataş, “Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi”, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2017), 71.

<sup>3</sup> Ali Yıldırım - Hasan şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 37.

<sup>4</sup> Yıldırım - şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 38.

<sup>5</sup> Yıldırım - şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 127.

<sup>6</sup> Yıldırım - şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 174.

<sup>7</sup> Ramazan Sak vd., “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* 4/1 (2021), 228.

<sup>8</sup> Yıldırım - şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 189.

edilebilmektedir. Doküman analizi, sadece yazılı olarak üretilen temsilleri değil, grafik temelli, harita, şema, grafik, fotoğraf gibi birçok kaynağı da barındırmaktadır.<sup>9</sup>

Araştırmamız literatür tarama yöntemi kullanılarak hazırlanan nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma tekniklerinden olan “doküman inceleme” tekniği kullanılmıştır. Nitel veri olarak Türkiye’de ve çeşitli ülkelerde mahremiyet eğitime dair yapılan ve ulaşabildiğimiz bilimsel toplantılar, tez, kitap, dergi, makale gibi basılı bilimsel kaynaklardan faydalanılmıştır. Araştırmamızda İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitapları mahremiyet eğitimi yaklaşımı açısından incelenmiştir. Bu sebeple çalışmamız doküman analizi ve ilgili bilimsel literatür incelemesi şeklinde hazırlanmıştır.

Araştırmamızda öncelikle ulaşılabilen kaynaklar doğrultusunda mahremiyet eğitiminin kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde mahremiyet eğitiminin incelenmeye çalışıldığı bu araştırmada mahremiyet eğitime dair verilen teorik bilgilerin ardından 2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ilköğretim ve ortaöğretim DKAB dersi öğretim programı incelenmiştir. Öğretim programının amaçları, hedefleri, vizyonu mahremiyet eğitimi açısından değerlendirildikten sonra, programın ünite konuları ve kazanımları öğretim basamaklarına göre incelenmiştir.

Öğretim programlarının incelenmesinden sonra aynı yöntemle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve okullarda okutulması için bakanlık tarafından onaylanan 2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı DKAB ders kitapları incelenmiştir. Her öğretim kademesinde okutulan kitapların ünite başlıkları, konu anlatımları ve içerikleri, etkinlikleri mahremiyet eğitimi açısından tek tek incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgular çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında yapılan bazı değerlendirmelerle çalışma tamamlanmıştır.

#### **4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI**

Araştırmamız Milli Eğitim Bakanlığının 2018 yılında güncellenen ve 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılında uygulanmaya başlanan ilköğretim ve ortaöğretim Din

---

<sup>9</sup> Sak vd., “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, 231.

Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğretim programları ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarıyla sınırlıdır.

## 5. İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Mahremiyet eğitimi ile ilgili kitap, tez, makale ve bilimsel toplantı kategorisinde pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan konuyla ilgili birkaçını burada kısaca tanıtmada yarar vardır.

### 5.1. Kitap, Tez ve Makaleler

#### a. *Ailede Mahremiyet Eğitimi*<sup>10</sup>

Mustafa Mücahit tarafından yazılan ve 2021 yılında basımı yapılan eser iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Bir Değer Olarak Mahremiyet” başlığında mahremiyetin tanımı, önemi, kaynağı, çeşitleri ve mahremiyeti ihlal eden durumlar yer almaktadır. İkinci bölümde aile kurumuna, ailede duyulan mahremiyet ihtiyaçlarına, mahremiyet alanlarına, mahremiyet eğitime duyulan ihtiyaca ve ilkelerine yer verilmiştir.

Eserde, mahremiyet eğitiminde ailenin önemine vurgu yapılmakla birlikte, mahremiyet bilincinin kazanılmasında tek başına ailenin yeterli olamayacağına, mahremiyet eğitiminin tamamlanabilmesi için ihtiyaç duyulan paydaşlara değinilmiştir.

Son zamanların güncel konuları arasında yer alan mahremiyet eğitimine dikkat çekilen çalışma; bireylerde farkındalık oluşturacak, mahremiyet eğitiminde önemli bir yere sahip olan ebeveynlere ve eğitimcilere rehberlik edecek bir çalışmadır.

---

<sup>10</sup> Mustafa Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi* (Ankara: Sonçağ Akademi, 2021).

*b. İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği  
(Mahremiyet)*<sup>11</sup>

Abdullah Kahraman tarafından kaleme alınan eser, özel hayatın gizliliğinin önemini anlatan giriş kısmı ile beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “İslam’da İnsan Şahsiyetinin ve Onurunun Yeri” başlığı altında İslam’ın konuya verdiği önem, insan onurunu korumak için alınan tedbirler, insan ve şahsiyet hakları gibi konular ele alınmıştır. İkinci bölümde, özel hayatın gizliliği ile ilgili yapılan yasal düzenlemeler ve karşılaştırmalı olarak hukuk kurallarında özel hayatın korunmasına dair ilgili hükümlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, özel hayatın kapsamı ve sınırları, dördüncü bölümde, özel hayatın gizliliğini korumak için modern hukuk ve İslam hukukunda alınan tedbirler anlatılmıştır. Son bölümde ise özel hayatın gizliliğinin ihlalleri ve bu ihlaller sonucunda verilecek cezalar ele alınmıştır.

İslam hukuk ve ahlak ilkeleri ışığında özel hayatın gizliliğini anlatan bu eser, mahremiyetin önemini ve özel hayatın gizliliği ilkesinin en temel kişilik hakkı olduğunun anlaşılması, kişinin özel hayatının korunmasına dair tüm yasal hakların bilinmesi açısından önemli bir yere sahiptir.

*c. Dünü ve Bugünüyle İslâm’da Mahremiyet*<sup>12</sup>

İslam, bireyi ve toplumu ilgilendiren kişilik haklarını korumak adına bazı mahremiyet ilkeleri koymuştur. Mahremiyet algısı sadece örtünme ile sınırlandırılmayacak kadar geniş bir konu bütünlüğüne sahiptir. Dünü ve Bugünüyle İslam’da Mahremiyet kitabı mahremiyet olgusunu “Beden Mahremiyeti”, “Mekân Mahremiyeti” ve “Bilgi Mahremiyeti” olarak üç başlık altında ele almıştır.

Birinci bölümde “Bedenim dokunulmazdır.” ilkesi çerçevesinde Kur’an ve sünnet ışığında beden mahremiyeti ele alınmıştır. İkinci bölümde Hz. Peygamber döneminden başlayarak günümüzdeki boyutlarıyla mekân mahremiyetine değinilmiştir. Mahremiyetin tanımı, ardından mahremiyet türlerinin ele alınmasıyla başlanan kitapta “Bedenim dokunulmazdır.” ilkesinin açılımı yapılmaktadır. Hz. Peygamber döneminde mekân mahremiyetinden başlanılarak günümüzde teknoloji

<sup>11</sup> Abdullah Kahraman, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)* (Ankara: Ebabel Yayınları, 2008).

<sup>12</sup> Huriye Martı vd., *Dünü ve Bugünüyle İslam’da Mahremiyet* (Diyanet Vakfı Yayınları, 2022).

boyutuyla mekân mahremiyetine değinilmektedir. Son bölümde ise günümüzün temel sorunlarından diyebileceğimiz bilgi mahremiyeti tecessüs, gıybet gibi bilgi ihlallerinden başlanılarak ele alınmakta, ardından kitle iletişim araçları vasıtasıyla bilgi mahremiyetine, ailede ve kamu kurumlarında bilgi mahremiyetine ve devletin bilgi mahremiyetine değinilmektedir.

*d. İslam Hukukunda Mahremiyet ve Sosyal Medya*<sup>13</sup>

Günümüz tartışma konuları arasında yer alan mahremiyet bireysel ve toplumsal hayatta büyük bir öneme sahiptir. Teknolojinin gelişmesiyle ileri boyutlara taşınan sosyal medya ağları yeni tartışma konularını gündeme getirmiştir. İslam hukuku açısından ele alınan “Mahremiyet ve Sosyal Medya” adlı eser üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde mahremiyet kavramının tanımına, mahremiyet hakkına ve sık kullanılan sosyal medya ağlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde “İslam Hukukunda Mahremiyet” başlığı altında mahremiyet; beden, mesken ve bilgi mahremiyeti olarak üç başlık altında incelenmiş, mahremiyetin ibadetlere yansımaları değerlendirilmiştir. Son olarak “Mahremiyet ve Sosyal Medya” bölümünde, mahremiyetin sınırları İslam hukukunda mahremiyet ilkeleri kapsamında ele alınmış, mahremiyet ihlallerinin sebep olabileceği bireysel ve toplumsal zararlara karşı alınabilecek tedbirler, cezalar İslam hukuku çerçevesinde değerlendirilmiştir.

*e. Nezaket ve Zarafet Eğitimi İçin Mahremiyet Eğitimi*<sup>14</sup>

Pedagog Adem Güneş tarafından hazırlanan bu çalışma çocuklarda mahremiyet eğitimin önemine dikkat çekmiştir. Mahremiyet eğitiminin sadece cinsel eğitim olmadığı, aynı zamanda “Çocuğun duygu dünyasını yönetebilmesi eğitimidir.” diye tanımlandığı bu eserde, mahremiyet eğitimiyle cinsel eğitim arasındaki farklar anlatılmıştır. Yine bu eserde çocuklara mahremiyet eğitimi verilirken dikkat edilmesi gereken hususlara, sosyal davranış becerisinin kazandırılmasına, tacize maruz kalmış çocuklardaki davranış bozukluklarına ve yetişkinlik dönemindeki yansımalarına yer verilmiştir.

<sup>13</sup> Sevdegül Çekiç, *İslam Hukukunda Mahremiyet ve Sosyal Medya* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2021).

<sup>14</sup> Adem Güneş, *Nezaket ve Zarafet İçin Mahremiyet Eğitimi* (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2008).

*f. Sorularla Mahremiyet Bilinci*<sup>15</sup>

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları tarafından yayınlanan bu kitap sorular ekseninde mahremiyet bilinci oluşturmaya yöneliktir. Mahremiyete dair oluşabilecek her türlü soruya cevap niteliğinde olan bu eser; “Mahremiyet Eğitimi” , “Ailede Mahremiyet”, “Sosyal Medya ve Mahremiyet”, “İslam’a Göre Mahremiyet” , “Çocuk İhmal ve Mahremiyet” başlıkları altında mahremiyet eğitimini ele almıştır.

İlk kısımda “Mahremiyet nedir?”, “Mahremiyet eğitimi nedir?”, “Mahremiyet eğitimi nasıl verilmelidir?”, “Mahremiyet eğitimini zorlaştıran davranışlar nelerdir?”, “Ailede mahremiyeti korumada nelere dikkat edilmeli?”, “Sosyal medya ve mahremiyet ilişkisi” gibi akılda soru işareti oluşturan en temel soruların cevabına yer verilmiştir.

*g. Mahremiyet Bağlamında Sosyal Medya ve Aile*<sup>16</sup>

Ailenin temeli mahremiyet, sadakat, güven, merhamet ve sevgi gibi değerlerden oluşmaktadır. Modern zamanlar olarak adlandırılan günümüzde toplumun temelini oluşturan ailede, mahremiyet günden güne zarar görmekte ve aile, onu kökten sarsan etkenlere karşı hedef olmaktadır. Sosyal medyanın insanlar tarafından yanlış kullanıldığına, sosyal medyanın doğru olarak nasıl kullanılması gerektiğine vurgu yapılan, sınırsızca ve ahlaki ilkelerden uzak bir şekilde özel yaşam alanlarının ifşa edilmesinin mahremiyete ve en çok da aileye verdiği zararlar üzerine değerlendirmelerin yapıldığı bir forumda yer alan sunumlardan oluşan bir eserdir.

*h. 4-6 Yaş Aralığındaki Çocuklara Mahremiyet Eğitimi Verilmesinde Din Eğitiminin Rolü (Sivas Örneği)*<sup>17</sup>

Semiha Çakır tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada ebeveynlerin 4-6 yaş çocuklarına mahremiyet eğitimi verirken din eğitiminin önemi ve rolüne dair tutumları tespit edilmeye çalışılmaktadır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, problemi, amacı, önemi, metodolojisi, hipotezi ve sınırlılıkları, çalışmanın hedef kitlesi ve örnekleme, verilerin

<sup>15</sup> Kolektif, *Sorularla Mahremiyet Bilinci* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020).

<sup>16</sup> Kolektif, *Mahremiyet Bağlamında Sosyal Medya ve Aile* (İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019).

<sup>17</sup> Semiha Çakır, *4-6 Yaş Aralığındaki Çocuklara Mahremiyet Eğitimi Verilmesinde Din Eğitiminin Rolü (Sivas Örneği)* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

toplanması ve analizi yer almaktadır. İkinci bölümde mahremiyet eğitiminin tanımı ve önemi, mahremiyet eğitiminde ailenin rolü ve önemi, İslam'ın ana kaynaklarında mahremiyet, cinsel kimlik ve roller, cinsel eğitim, cinsel taciz ve istismar konuları, mahremiyet eğitiminde dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise anket bulguları tartışılmakta ve bu bulgular değerlendirilmektedir. Son bölümde ise araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuç ve öneriler yer almaktadır.

*i. Tüm Yönleriyle Mahremiyet*<sup>18</sup>

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan bu kitap mahremiyet konusunu kavramsal, kuramsal, tarihi, dini, sosyolojik, mekânsal, kültürel ve teknolojik birçok boyutlarıyla ele almıştır. Mahremiyet konusunun anlaşılmasında rehber olması amacıyla hazırlanan kitap farklı alanlardaki akademisyenlerin yazdığı makalelerden oluşmaktadır.

Farklı toplumlardaki mahremiyetin algılanışına değinilen, mahremiyetin geçmişiyle ve bugünün kıyaslandığı, değerlendirilmesinin yapıldığı çalışma 6 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde mahremiyetin tanımı, sınıflandırılması, boyutları, mahremiyet anlayışındaki farklılıklar, mahremiyetin dönüşümü konuları ele alınırken; ikinci bölümde “Çocuk ve Dijital Mahremiyet”, “Yaşlılık ve Mahremiyet”, “Değişen Değerler Dünyasında Gençlik ve Mahremiyet Eğitimi”, “Kadın ve Mahremiyet” başlıklarıyla mahremiyet konusu değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde medya ve mahremiyet, dördüncü bölümde aile ve mahremiyet, beşinci bölümünde ise din ve mahremiyet konularına yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde “Mahremiyete Yönelen Tehditler ve Çözüm Yolları” başlığı altında değerlendirmeler yapılmıştır.

Mahremiyet eğitimi alanında yapılacak olan çalışmalara rehber olma niteliği taşıyan, bu kitaba Bakanlık web sayfasından ulaşılabilir.

---

<sup>18</sup> H. Şule Albayrak (ed.), *Tüm Yönleriyle Mahremiyet* (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022).

## 5.2. Bilimsel Toplantılar

### a. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*<sup>19</sup>

Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından 27-29 Mart 2015 tarihinde düzenlenen sempozyum, otuzu üniversite olmak üzere toplamda kırk iki farklı kuruma mensup, yirmi bir farklı bilim dalından yetmiş dokuz alan uzmanının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Sempozyum bu yönüyle disiplinler arası akademik bir çalışmadır.

Sempozyumda sunulan bildirilerde dini, örfi ve ahlaki dayanakları kapsamında mahremiyet algısı ele alınmıştır. Bu çerçevede mahremiyet algısının din, gelenek ve ahlak bağlamındaki dayanakları ve yorumları, bireyin yaşamındaki yeri ve sosyal hayata yansımaları bütün boyutlarıyla ele alınmıştır.

Sempozyum bildirileri 2016 yılında Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları tarafından Yavuz Ünal, Yusuf Bahri Gündoğdu, Şevket Pekdemir ve Hasan Atsız editörlüğünde iki cilt halinde basılı eser olarak yayınlanmıştır.

### b. *Mahremiyet Eğitimi*<sup>20</sup>

Aile Eğitim Çalıştayı “Mahremiyet Eğitimi” başlığıyla 24 Kasım 2018 tarihinde Kübra Yılmaz sorumluluğunda düzenlenmiştir. Çalıştay dört başlık altında gerçekleştirilmiştir. İlk olarak “Kur’an ve Sünnette Mahremiyet Eğitimi” daha sonra “Bebeklik ve İlk Çocukluk Döneminde (0-6 Yaş Grubu) Mahremiyet Eğitimi”, “Çocukluk Döneminde (7-11 Yaş Grubu) Mahremiyet Eğitimi” ve “Ergenlik Döneminde (12-18 Yaş Grubu) Mahremiyet Eğitimi” konuları yer almıştır.

Bu çalışmada, çocuk gelişiminde önemli bir yere sahip olan mahremiyet eğitiminin, 0(sıfır) yaş oyun gruplarından başlayarak ergenliğe kadar devam etmesinin önemine değinilmiş, mahremiyet bilincinin nasıl kazandırılması gerektiğine dair ebeveynlere ve eğitimcilere yardımcı olabilecek bilgilere yer verilmiştir.

---

<sup>19</sup> Yavuz Ünal (ed.), *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu, 27-29 Mart 2015* (Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu, Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı, 2016).

<sup>20</sup> *Aile Çalıştayı: Mahremiyet Eğitimi* (Köln: ILM-Uluslararası Akademisyenler Birliği, 2020).

# BİRİNCİ BÖLÜM

## MAHREMİYET VE EĞİTİMİ

### 1.1. MAHREMİYET

#### 1.1.1. Mahremiyetin Tanımı

Mahrem sözcüğü kök harfleri “h-r-m” olan Arapça bir kelimedir ve sözlükte; helal olmayan, yasaklanan şey<sup>21</sup>, tabu, kutsal, mukaddes, kişinin evlenemeyeceği kişi/kişiler<sup>22</sup>, gizli olan, herkese söylenmeyen<sup>23</sup> anlamlarına gelmektedir.

Mahremiyet kavramı Arapça mastar eki olan “-iyet” ile “mahrem” kelimesinin birleşiminden oluşmaktadır. Mahremiyet, özellik ve durum, sır, başkalarından saklanan, başkaları tarafından görülmesi, bilinmesi ve duyulması istenmeyen şeyler,<sup>24</sup> gizlilik<sup>25</sup> olarak tanımlanmaktadır. Mahremiyet kavramı bireyin sahip olduğu sınırları muhafaza etmesi, insanlarla kurduğu ilişkilerde sınırlara uygun hareket etmesi, başkaları tarafından duyulması istenmeyen bilgiler, bedendeki özel bölgeler, belli sınırlar içine girilmesine ve görülmesine müsaade edilen alanlar<sup>26</sup> olarak tanımlanmıştır. Bir başka ifadeyle mahremiyet, kişinin kendi hayatını kontrol altında tutabilmesi; neyi, nasıl ne zaman ve ne ölçülerde gerçekleştireceğine bireyin kendisinin karar verme durumunu ve başkalarıyla neleri paylaşacağını bizzat kendisinin belirleme özgürlüğünü ifade etmektedir.<sup>27</sup>

İslami terminolojide mahremiyet kavramı, “özel yaşam ve özel yaşamın gizliliği” kavramında bulunan “gizlilik” ve “dokunulmazlık” anlamlarını içermektedir. Ancak mahremiyet daha ziyade kadının yabancı olan erkek ve kadınlara karşı tesettür

---

<sup>21</sup> Salim Ögüt, “Mahrem”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2003), 27/388.

<sup>22</sup> Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük* (İstanbul: Dağarcık Yayın, 1995), 164.

<sup>23</sup> Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi, 1997), “Mahrem”, 569.

<sup>24</sup> Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi, 1997), “Mahremiyet”, 569.

<sup>25</sup> *Türk Dili Kurumu Sözlükleri*, “Mahremiyet” (Erişim 20 Şubat 2023).

<sup>26</sup> Martı vd., *Dünü ve Bugünüyle İslam'da Mahremiyet*, 2.

<sup>27</sup> Mehmet Kenan Şahin, “Mahremiyet ve Din Özgürlüğü İlişkisi Bağlamında Hudûd ve Şe’âir Kavramları”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 1/94.

ölçü ve biçiminin ifadesi için kullanılmaktadır. Bir başka deyişle “mahrem” kelimesi bireylerin birbiri ile evlenmesi yasaklanan akrabaları ifade için kullanılmakta olan fikhî bir terimdir.<sup>28</sup>

Mahremiyet modern hukuk çerçevesinde “Kişilerin istedikleri gibi davranıp düşünebildikleri, tek başlarına kalabildikleri, başka insanlarla hangi zaman, yer ve şartta, ne düzeyde iletişim ve ilişki kurabileceklerine ilişkin kendilerinin karar alabileceği alan ve bu alana sahip olma hakkı”<sup>29</sup> şeklinde tanımlanmıştır.

Mahremiyet ile ilgili tanımlar birçok bağlamda farklılık göstermektedir. Mahremiyet, kavramsal olarak bireylerin tek başlarına kalabildiği, düşünebildiği, davranış biçimleri ortaya koyabildiği, diğer kişilerle kuracakları iletişim ve ilişkinin sınırlarına karar verebildikleri bir alanı kapsamaktadır. Bu açıdan mahremiyet hakkı kişilerin kendi yaşam alanlarını diğerleriyle ne düzeyde paylaşacaklarının belirlenmesi olarak ifade edilebilir. Modern anlamda gizlilik (mahremiyet) hakkı 1890 yılında iki avukatın girişimi ile başlatılmıştır. Amerikalı bir yargıç olan Brandeis mahremiyet hakkını “yalnız bırakılma hakkı, hakların en kapsamlısı ve özgür insanlar tarafından en çok değer verilen hak” şeklinde açıklamaktadır. Mahremiyet kavramı kültüre, bireye ve zamana göre değişiklik gösterebilmektedir.<sup>30</sup>

Batılı kaynaklarda mahremiyet için “privacy” kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Bireyin kendine ait olan ve üçüncü kişiler tarafından öğrenildiği zaman maddi ya da manevi bir zarar yaratmayan, buna rağmen özel olarak kalıp kalmamasına birey tarafından karar verilen mahremiyet olarak ifade edilmektedir. Bu konuda kullanılmakta olan bir başka kelime “confidentiality” olup kişiye ait olan ve üçüncü kişiler tarafından öğrenildiğinde maddi ya da manevi zararı olabilecek bilgilerin mahremiyetini ifade etmektedir. Ancak Batı’da yürütülen çalışmalarda, mahremiyet

---

<sup>28</sup> Abdullah Kahraman, “Mahremiyetin Tanımı ve Sınırı”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 1/33.

<sup>29</sup> Mehmet Yüksel, “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo - Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 58/01 (01 Ocak 2003), 182.

<sup>30</sup> Şahika Eroğlu, “Dijital Yaşamda Mahremiyet (Gizlilik) Kavramı ve Kişisel Veriler: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Mahremiyet ve Kişisel Veri Algılarının Analizi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 35/2 (30 Aralık 2018), 132.

kavramına karşılık olarak privacy kelimesinin kullanımı çok daha yaygındır.<sup>31</sup> Modern İslam hukukçularının önemli bir kısmı, bu kavramı eserlerinde modern hukukta yer alan “özel yaşamın gizliliği ve korunması” olarak kullanmakta iken, bir kısmı ise orijinal haliyle mahremiyet kavramını kullanmaktadır.<sup>32</sup> Mahremiyet kavramı, insanla beraber ortaya çıkan ve insanlık tarihinin her döneminde anlamsal açıdan değişebilen esnek bir yapıya sahiptir.<sup>33</sup>

Genel olarak mahremiyet kavramı bireyin kendisine ait olan, başkalarıyla paylaşmamaya özen gösterdiği, sır olarak kabul ettiği, dokunulmamasını istediği, ihlalden hoşlanmadığı durumları ifade etmektedir.

### 1.1.2. Mahremiyetin Kapsamı ve Kaynağı

Genel manada mahremiyet, bir insanın mahrem yerlerine bakılmasını, dokunulmasını ve hakkında konuşulmasını/dinlenilmesini yasaklamayı içeren bir ifade olduğu söylenebilir.<sup>34</sup>

Mahremiyet kavramının dil açısından kökenine bakıldığında kelimenin Arapça *h-r-m* kökünden türediği, haram, harem, harim, muharrem kelimeleriyle aynı kökten olduğu görülmektedir. Fiil olarak yasaklamak, men etmek, haram kılmak, bir şeyden geri durmak, saygı göstermek, hürmet etmek gibi manalara gelmektedir.<sup>35</sup> Bir kişinin koruyup kolladığı, muhafaza ettiği eşi, yakınları, bir binanın çevresi, evin içerisi, korunan kişi, şerefli saygın insan gibi anlamlar da bu kökten türemiştir.<sup>36</sup>

Her insan, bazen fiziksel bazen de duygusal anlamda sınırlarını korumak, “özel” olduğunu düşündüğü alanlara başkalarının müdahale etme durumu olduğunda bizzat kendisinin yetkili konumda olmasını ister. Kişinin kendisi için söz konusu olan karşısındaki diğer kişi için de geçerlidir. Bir başka ifade ile kişi, karşısındaki kişinin

<sup>31</sup> Mustafa Yıldırım, “Mekân, Ortam ve Çevre Faktörleri Bağlamında Sosyolojik Açıdan Mahremiyet”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 1/412.

<sup>32</sup> Kahraman, “Mahremiyetin Tanımı ve Sınırı”, 1/34.

<sup>33</sup> Habibe Çalışkan, *Okul Öncesi Dönemde Çalışan Öğretmenlerin Mahremiyet Eğitimi Konusunda Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 12.

<sup>34</sup> Ramazan Diler, “Mahremiyet Eğitimi ve Önemi”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/1 (01 Haziran 2014), 80.

<sup>35</sup> Mevlüt Sarı, *el Mevarid Arapça-Türkçe Lügat*, (İstanbul: Bahar Yayınları, 1982), “hrm”, 299.

<sup>36</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 7.

de sınırlarını fark edip bunlara “saygılı” hareket edebilmeyi bilmelidir. Başka biri tarafından bilinmesini istemediğiniz kişisel ve özel bilgiler, başka biri tarafından girilmesinden hoşlanmayacağımız özel mekânlar ve bir başkasının görmesine, dokunmasına izin vermeyeceğimiz özel alanlar mahremiyet kapsamında değerlendirilmektedir. Mahremiyeti korumaya yönelik yapılan kapılar, duvarlar, perdeler gibi maddi eşyaların yanında, gizliliği korumak adına koyulan şifreler, parolalar, kare kodlar, sözleşmeler gibi bilgiye dair enstrümanlar da mahremiyet kapsamındadır. Bir başkasının özeline bakmamak, gizli konuşmalara kulağını kapatmak, kendini ilgilendirmeyen durumlara karışmamak, bir sırrı ifşa etmemek gibi ahlaki ilkeler de mahremiyete dâhildir. Mahremiyeti sadece “bedeni örtmek” olarak anlamak doğru bir anlayış olmamaktadır.<sup>37</sup>

Mahremiyetin kaynağı ve konusu, İslâm düşüncesi ile diğer düşünceler arasındaki en büyük ayrışma noktasıdır. İslâm düşüncesine göre hayatın tüm alanlarında sınırları koyan, özgürlük alanlarını belirleyen Allah’tır. Kişilerin mahremiyet sınırlarını ve alanlarını belirleyen de “İlahi İrade” yani Allah Teâlâ’dır. Bu sınırların hukuki, ahlaki boyutları vardır. İnanan kişi bu sınırlar çerçevesinde özgür iradesini kullanıp kendi hayatına yön verebilir.<sup>38</sup> Aksi halde mahremiyetin kaynağı kişinin kendisi kabul edilirse her kişiden ortaya çıkacak farklı mahremiyet algısı dolayısıyla farklı birçok tanım oluşacaktır.<sup>39</sup>

İslam’ın belirlediği haram/sınır/dokunulmaz gibi hususlar kişilerin mahremiyetini oluşturur. İslâm’ın hayatımızda belirlediği sınırlar, hayatın her safhasını gözetip düzenlemektedir. Bu bağlamda mahremiyet, Allah’ın dokunulmaz ve yasak kıldığı bütün alanları ifade eder.<sup>40</sup>

Mahremiyet kişiler tarafından sonradan kazanılan bir hak değildir; bireyin doğuştan, cinsiyet, ırk, din, yaş gibi değişkenlere bağlı olmaksızın sahip olduğu bir haktır. Mahremiyet hakkının kaynak ve dayanağı, modern hukuk alanında uluslararası

---

<sup>37</sup> Huriye Martı, “Temel Dinî Referanslara Göre Mahremiyet”, *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, ed. H. Şule Albayrak (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022), 456.

<sup>38</sup> Esmâ Çeşmeci, *Kur’an’da Mahremiyet Tasavvuru* (İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 9.

<sup>39</sup> Martı vd., *Dünü ve Bugünüyle İslam’da Mahremiyet*, 2.

<sup>40</sup> Said Nuri Akgündüz, “İslam Hukuku Açısından Hukukun Mahremiyeti Koruyucu İşlevi”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 1/455-456.

sözleşmeler, kanunlar ve anayasalarla belirlenmiştir. Söz konusu hak, “özel yaşamın gizliliği” olarak isimlendirilmiş ve devlet koruması altına alınmıştır. İslam hukukunda mahremiyet hakkının temeli Kur’an ve sünnettir. Mahremiyet İslam’da sınırları ve kapsamı Şâri’ tarafından belirlenen, maddi ve manevi bir dokunulmazlık alanıdır.<sup>41</sup>

“Mahremiyet” kavramı kapsamı geniş bir alanı ifade eder. Mahremiyet sadece kişinin fiziksel sınırları değil duygusal anlamda da sınırlarını korumayı kapsamaktadır. Bireyin başkaları tarafından öğrenmesini, görmesini istemediği her türlü alan ve bilgiler bu kapsamdadır. İslam düşüncesinde mahremiyetin kaynağı “İlahi İrade” sahibi Allah’tır. Modern hukuk alanında ise kanunlar ve anayasadır. Bireyin mahremiyeti “Özel Yaşam Gizliliği” adıyla devlet korumasıyla güvence altına alınmıştır.

### 1.1.3. Mahremiyetin Hukuki Temeli

Mahremiyet her bireyin doğuştan sahip olduğu temel hak ve hürriyetlerden olan önemli bir değerdir.

Modern hukukta mahremiyet hakkının kaynağı anayasa, özel hukukla ilgili maddeler ve uluslararası sözleşmelerdir. İslam hukukunda ise mahremiyet hakkının temel kaynağı Kur’an ve sünnettir. Naslarla kişilerin mahremiyet alanları belirlenerek başkalarının müdahalelerinden korunmuştur. Ayet ve hadisler dikkate alındığında mahremiyet İslam hukukuna göre “Genel itibarıyla sınırları ve kapsamı Şâri’ tarafından belirlenen hukuki ve ahlaki müeyyidelerle diğer bireylerden korunan yaşam alanı” olarak ifade edilebilir.<sup>42</sup>

Mahremiyet ile ilgili yasal düzenlemelerde insan hayatına ilişkin birçok konu gizlilik çerçevesinde ele alınmaktadır. Söz konusu düzenlemelerde gizlilik ihlali için verilecek cezaların ise caydırıcı niteliğe sahip olduğu görülmektedir.<sup>43</sup> Kişinin özel hayatına dair gizliliği korumaya yönelik T.C. Anayasası’nda yer alan bazı anayasa maddeleri şunlardır:

<sup>41</sup> Martı, “Temel Dinî Referanslara Göre Mahremiyet”, 458.

<sup>42</sup> Şevket Pekdemir, “Mahremiyet Algısı, Hak Olgusu”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 1/131.

<sup>43</sup> Saadet İder, *Mahremiyet Eğitime İlişkin Sorunlar Üzerine Bir Araştırma* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 17.

-T.C. Anayasasının 17. Maddesine göre, “Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz...”<sup>44</sup>

-T.C. Anayasasının 20. Maddesine göre, “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz...”<sup>45</sup>

-T.C. Anayasasının 21. Maddesine göre, “Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar...”<sup>46</sup>

-T.C. Anayasasının 22. Maddesine göre, “Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar...”<sup>47</sup>

---

<sup>44</sup> Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası), *Resmî Gazete 17863* (18 Ekim 1982), Kanun No. 2709, md. 17.

<sup>45</sup> Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası), *Resmî Gazete 17863* (18 Ekim 1982), Kanun No. 2709, md. 20.

<sup>46</sup> Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası), *Resmî Gazete 17863* (18 Ekim 1982), Kanun No. 2709, md. 21.

<sup>47</sup> Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası), *Resmî Gazete 17863* (18 Ekim 1982), Kanun No. 2709, md. 22.

İslam hukuku açısından bakıldığında mahremiyetin temel dayanaklarını ilgili ayet ve hadisler oluşturmaktadır. Konuyla ilgili ayetlerden bazıları şöyledir:<sup>48</sup>

*“Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü bazı zanlar günahtır. Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Tabii ki bundan tiksindir! Allah’a itaatsizlikten de sakının. Allah tövbeleri çokça kabul etmektedir, rahmeti sonsuzdur.”<sup>49</sup>*

*“Ey iman edenler! Kendinizi tanıtip izin almadan ve içinde oturanlara selâm vermeden kendi evlerinizden başka evlere girmeyin. Sizin için daha iyi olanı budur; umulur ki düşünüp anlarsınız. Eğer o evlerde bir kimse bulamazsanız -size izin verilmedikçe- oralara girmeyin. Size “(Kabul edemiyoruz,) dönün” denirse hemen dönün; bu sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah bütün yaptıklarınızı bilmektedir. İçinde kimsenin oturmadığı ve kendinize ait eşya bulunan evlere girmenizde sizin için bir sakınca yoktur. Allah açıkladığınızı da bilir, gizlediğinizi de!”<sup>50</sup>*

*“Ey iman edenler! Hizmetinizde bulunanlarla içinizden henüz ergenlik çağına gelmemiş olanlar yanınıza gelmek için sizden üç vakitte izin alsınlar. Sabah namazından önce, öğle sığağından dolayı (istirahata çekilirken) elbisenizi çıkardığınızda ve yatsı namazından sonra. Bunlar, örtülmesi gereken yerlerinizin açık bulunabileceği üç vakittir. Bunlar dışında ne size ne de onlara bir sakınca vardır. Bunlar sıkça yanınıza girip çıkan, birbirinizle iç içe olduğunuz kimselerdir. Allah size âyetleri işte böyle açıklar, Allah her şeyi bilir, yerli yerinde yapar. Çocuklarınız ergenlik çağına gelince, onlardan önceki ergenler nasıl izin alıyorsa onlar da öyle izin alsınlar. Allah âyetlerini işte size böyle açıklıyor; O her şeyi bilir, yerli yerinde yapar.”<sup>51</sup>*

Ayetlerden de anlaşılacağı gibi, İslam hukukunun temel kaynağı olan Kur’ân’da, kişilik haklarına saygı gösterilmesi istenmekte, zandan uzak durulması, bireylerin gizli kalmasını istediği durumlarının, kusur ve mahrem bilgilerinin araştırılmaması, dedikodudan sakınılması, kişinin özel yaşam alanı olan evine izinsiz

<sup>48</sup> Kahraman, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)*, 63.

<sup>49</sup> *Kur’ân Yolu* (Erişim 10 Nisan 2023), el-Hucurât Süresi 49/12.

<sup>50</sup> en-Nûr Süresi, 24/27-29.

<sup>51</sup> en-Nûr Süresi, 24/58-59.

girilmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu hususlar bireyin mahremiyet alanının sınırlarını oluşturmaktadır.

İnsanın onur ve şerefine korunmasına verilen önemi gösteren bu ayetler, kötü zan ve söylentilere karşı bireyleri korumaya yönelik tedbir niteliğindedir. Bu ayetler genel anlamıyla, kişilerin özel ve ailevi hayatının mahremiyetini ve dokunulmazlığını öngörmektedir.<sup>52</sup>

Bireyin özel yaşam alanının korunmasını ifade eden mahremiyet, modern hukukta anayasa maddeleri ile İslam hukukunda ise ayet ve hadislerle koruma altına alınmıştır.

#### **1.1.4. Mahremiyetin Türleri**

Mahremiyet, ele alındığı konu ve bakış açısı yönünden kaynaklarda birçok şekilde sınıflandırılmıştır. Çalışmamızda ulaşılabilen kaynaklar doğrultusunda mahremiyet; beden, mekân, bilgi ve sosyal medya mahremiyeti şeklinde dört başlıkta ele alınacaktır.

##### **1.1.4.1. Beden Mahremiyeti**

Mahremiyet denildiğinde akla ilk gelen, bedensel mahremiyetin sağlanması, beden örtülmesidir. Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın yaptıkları hata sebebiyle mahrem yerlerinin ortaya çıkması ve bu nedenle açığa çıkan yerlerini kapatmak için cennette bulunan yapraklarla örtünmeye çalışmaları, Kur'an-ı Kerim'de bu hadisenin anlatılması,<sup>53</sup> örtünmenin fitrî bir duygu olduğuna işarettir.<sup>54</sup> Bu durum dikkate alındığında, bedensel mahremiyete ilişkin ilk algının, insanlıkla aynı dönemde var olduğu söylenebilir. Bu deneyimle insan, "örtünme" gibi kendine has yeni bir olguyla tanışmış ve vücudunu gizlemek istemiştir. Dolayısıyla beden mahremiyet taşıması, doğal gereksinimlerin ötesinde, bireyin duygu ve düşünceleri çerçevesinde biçimlenen bir değer yargısına karşılık gelmektedir.<sup>55</sup>

<sup>52</sup> Kahraman, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)*, 65.

<sup>53</sup> el-A'râf Sûresi, 7/22.

<sup>54</sup> Ülfet Görgülü, "Fetva Soruları Bağlamında Değişen Mahremiyet Kodları", *Mahremiyet Bağlamında Sosyal Medya ve Aile* (İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019), 76.

<sup>55</sup> Huriye Martı, "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyeti", *Marife Dergisi* 9/2 (30 Eylül 2009), 10.

İnsan “ahseni takvim” üzere yaratılmış, ilahi lütufla en güzel şekilde maddi ve manevi donanımlara sahip olmuştur. Üstün donanımlara sahip olan insanın yaratılıştan gelen özelliklerini, doğallığını ve özünü koruması, ona sahip çıkması gerekmektedir. Bu korumayı sağlayacak olan nitelik mahremiyet kavramıyla ifade edilmektedir.<sup>56</sup>

Beden mahremiyetinin zihinde ilk aşamada örtüyü çağrıştırması, çeşitli problemlere neden olmaktadır. Mahremiyet yalnızca vücudun örtüyle kaplanması gibi fiziksel bir anlama mı gelmektedir, yoksa bireyin kendisini bilgiden ve diğer insanlardan uzak tutarak, bir açıdan sosyal paylaşımına kapatmasını mı ifade etmektedir? Örtünün sahip olduğu simgesel anlam dikkate alındığında, her örtünmenin aynı zamanda bireyin kendisi için bir sosyal mekân oluşturması olarak anlamlandırılacak ve böylece mahremiyetin toplumsal ilişkileri biçimlendirmedeki güçlü etkisi açığa çıkacaktır.<sup>57</sup>

Beden mahremiyeti bilinci, bireyin başta kendisine, ardından da diğer insanlara ait özel bir alan bulunduğunu fark etmesi, sosyal yaşamın içerisinde kendisine ait özel alanını muhafaza etmesi ve başkalarının özel yaşamına saygı göstermesi bakımından oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Beden mahremiyeti bilinci bireyi güçlendirerek, kendini tanımasını, farklı ve değerli hissetmesini sağlayacaktır.

Mahremiyet algısı, çocukluktan itibaren öğrenilerek geliştirilen, yaşanan toplumun kültür ve din anlayışlarına göre farklılık gösterebilen bir algıdır. Bütün farklılıklara rağmen her zaman var olan mahremiyet, toplumsal hukuk çerçevesinde güvence altına alınmıştır. Bireyin kendisini fark ettiği, yeteneklerini keşfettiği, bedenini tanımaya ve varlığını anlamlandırmaya başladığı çocukluk döneminden başlayarak algı ve alışkanlıklarıyla öğrenmeye başladığı süreç içerisinde mahremiyet algısı oluşmaktadır.<sup>58</sup>

Mahremiyet konusunda bireyin dikkatli davranması ve başkalarının mahrem alanlarına da saygı göstermeyi öğrenebilmesi için öncelikle kendi mahremiyetinin ne olduğunu bilmesi gerekir. Mahremiyet algısı sadece mahrem bölgelerin örtülmesiyle sınırlı tutulmamalı, düşünmeden konuşmaya, izin almadan haber vermeye kadar geniş

---

<sup>56</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 43.

<sup>57</sup> Martı, “Hz. Peygamber’in Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyeti”, 10.

<sup>58</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 44.

bir çerçevede ele alınmalıdır. Sır saklamanın, gıybet etmenin, dedikodu yapmanın, başkalarını ayıplayıp onlarla alay etmenin de mahremiyetle ilgili bir durum olduğu çocukluk döneminde öğretilmelidir.<sup>59</sup>

Mahremiyet ile ilgili bilincin geliştirilmesinde vücudun bireye ait bir özel alan olduğu, söz konusu özel alanın korunması gerektiği yaklaşımı önemlidir. Erken çocukluk döneminden itibaren aile içinde mahremiyet eğitimi hassasiyetle ele alınmalıdır. Ebeveynler, kendi bedensel mahremiyetlerine saygı göstererek mahremiyet eğitiminin temelini inşa etmektedir. Ailede temeli atılan mahremiyet eğitimi, çocuğun okula başlaması ile birlikte devam etmelidir. Bedeniyle ilgili bir tasarrufta bulunmak istendiğinde bu konu çocuklara izah edilmeli, çocuklara mahrem bölgelerin dokunulmaz alanlar olduğu öğretilmelidir.

#### **1.1.4.2. Mekân Mahremiyeti**

Mahremiyet kapsamında en önemli konular arasında mekân/mesken mahremiyeti yer almaktadır. Mesken, özel yaşamın ve aile yaşamının gizliliğinin korunması bakımından önem taşıyan bir alandır. Genel görüşe göre ev, içerisinde yaşayan kişileri yalnızca doğanın değişimine karşı değil, aynı zamanda özel ve mahrem olanı bireylerin gözünden gizlemekte, tehdit ve müdahalelerden sakındırmaktadır. Kişi, evin içinde rahat ve özgür biçimde hareket edebilmektedir, çünkü ev içinde yaşanan her şey kişiye özeldir. Mesken kişilerin kamusal alanda yaşayamadığı şeyleri yaşamaya olanak bulunan bir alandır. Bu bakımdan hiç kimse tarafından müdahale edilemeyen ev içi, her birey için mahrem alan olarak kabul edilmektedir.<sup>60</sup>

Mesken, yalnızca bir çatı ve binadan meydana gelen bir yapı olmayıp bireyin huzur duyduğu, “kendi” olabildiği bir alandır ve bu nedenle mesken mahremiyeti çok önemlidir. Başka bir deyişle mahremiyetin sahip olduğu tüm unsurlarla varlığı, mesken mahremiyeti ile bağlantılıdır. Günümüzde televizyon programları, kitle iletişim araçları, medya ve gösterişe ağırlık veren kültür sebebiyle insanlar kendi evini,

<sup>59</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 46.

<sup>60</sup> Mehmet Aydın, “Hadislerde Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler”, *EKEV Akademi Dergisi* 63 (31 Ağustos 2015), 292.

eşyalarını vb. göstererek kendini kanıtlama çabası içine girmekte; bu da meskenle ilgili oluşan algılarda değişkenliğe yol açmaktadır.<sup>61</sup>

İslam kültüründe ev, insan fitratında var olan mahremiyetin sağlandığı, sığınılıp korunduğu ve gizlendiği, dışarıya göre “harem” olan yerdir. Ev hayatı mahrem olan bir hayattır. İslam medeniyetinde insanın giyimine, odasına, evine, sokağına, mimarisine, kentleşmesine ölçüler koyan bir mahremiyet anlayışı vardır. İslam kültürü meskenlerde yapmış olduğu düzenleme ile aile bireyleri arasında da mahremiyete dikkat edilebilmesi için evlere ve odalara izinsiz girilmemesi, odaların ayrılması, belli bir yaşa gelmiş çocukların yataklarının ayrılması, komşu haklarını gözeterek binaların konumlandırılması gibi hususlar, Müslümanlara has olan bir mimari kimliğin oluşturulmasına yol açmıştır.<sup>62</sup>

Aile bireylerinin ayrı odalara sahip olması, çocuk ve genç bireylerde özel bir alan algısı oluşturmakta, ailedeki diğer bireylerin bu alana girerken müsaade istemesi önemlidir. Böylelikle kendisinin ve ailedeki diğer bireylerin özgürlük sınırının anlaşılması kolaylaşacaktır. İnsanların özel alanlarına izin almadan girmek, özel eşyalarını izin almadan kullanmamak/karıştırmamak gibi davranışlar insanlarda mahremiyet düşüncesini pekiştirecektir.<sup>63</sup>

İslâm’ın bireye tanıdığı temel haklar arasında en önemli olanlardan biri de mesken dokunulmazlığıdır. İzin olmaksızın bir eve girilmemesi, evde arama yapılamaması, evdeki eşyalara el konmaması gibi konuları kapsayan mesken dokunulmazlığı, birlikte yaşama ahlakını ifade etmektedir. Kur’an-ı Kerim’de başkalarının evine izni ve rızası olmadan girilmemesi<sup>64</sup> ile ilgili olarak Hz. Muhammed’in “Hiç kimsenin izinsiz olarak bir başkasının evinin içine bakması helâl değildir. Eğer bakarsa (eve) girmiş demektir...”<sup>65</sup> şeklindeki uyarıları, meskenlere giriş ve meskenlerden çıkışta edepli olunması gerektiğinin bir göstergesidir. Burada

---

<sup>61</sup> Hatice Budak, “Değişen Değerler Dünyasında Gençlik ve Mahremiyet Eğitimi”, *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, ed. H. Şule Albayrak (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022), 265.

<sup>62</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 49.

<sup>63</sup> Budak, “Değişen Değerler Dünyasında Gençlik ve Mahremiyet Eğitimi”, 266.

<sup>64</sup> en-Nûr 24/27-28; el-Ahzâb 33/53.

<sup>65</sup> Ebu Abdillâh Muhammed ibn İsmâil el-Buhârî, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, çev. Mehmed Sofuoğlu (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1989), “İsti’zân”, 11.; Ebu İsa Muhammed b.İsa b.Sevre es-Sülemi Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî Tercemesi*, çev. Osman Zeki Mollamehmetoğlu, ts., “Salât”, 148.

amaçlanan, aile bireyleri için huzurun muhafaza edilmesi yanında toplumsal barış ve huzur ortamının da güçlendirilmesidir.<sup>66</sup>

Başta mesken dokunulmazlığı olmak üzere, mahremiyetin ihlal edilmesi ile ilgili olarak, kamu otoriteleri tarafından tâzir cezası verildiği gibi, literatürde manevi tazminat cezalarının da öngörüldüğü ifade edilmektedir. Örneğin Osmanlı dönemine ait arşiv belgelerinde mesken dokunulmazlığını ihlal eden bireylere uygulanan tâzir cezalarına rastlanmaktadır. Bunun yanında evlerin yapım aşamasında dikkat edilmesi gereken konulardan biri de komşuya ait mahremiyete de dikkat edilmesidir. Komşunun mahrem bölgesi yönünde meskeninde pencere açan bir komşunun, dava açıp bu pencereyi iptal ettirme hakkı bulunmaktadır.<sup>67</sup>

İslam öncesi Arap adetlerinde insanlar birbirlerinin evine sadece “iyi sabahlar” veya “iyi akşamlar” diyerek izin ve onay almaya gerek duymadan serbest bir şekilde girebilirdi. Öncesinde haber verilmeden evlere yapılan girişler bazı durumlarda ev halkının ve kadınların gizliliğini ihlal ederdi. Adab-ı muaşeret kurallarına gereğince önem verilmemesi, baskın yapıyormuşçasına evlere dalmak, rahatsız edici ve hatta utanç verici durumlarla karşılaşmaya sebep olabiliyordu. Allah, her evde herkesin bir gizliliği olabileceği ve bu sebeple bir kimsenin bir başkasının evine, ev halkının izni olmadan ve haber vermeden giremeyeceği ilkesini koymuştur. Bu ilkeyle mesken mahremiyeti ve dokunulmazlığı, bireyin ve ailesinin saygınlığı korunmak istenmiştir. Bu hükmün toplumda uygulanmasına dair Kuran ve Hz. Peygamber’in uygulamaları ile bazı düzenlemeler getirilmiştir.<sup>68</sup>

Kur’an ve sünnette üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulan, bir mekâna/meskene girilirken izin istemek, selam vermek, izin verilmediği zaman geri dönmek, kapının tam olarak karşısında değil de biraz yan tarafında durmak, yolculuktan dönüldüğünde ailesinin yanına uygun vakitte girmek gibi kurallar belirlenmiştir. Hz. Peygamber’in yaptığı bu uygulamaları insanların hayatına taşınması hem aile içerisinde mahremiyetin korunabilmesine hem de sosyal yaşamda huzurlu bir hayatın elde edilebilmesine vesile olacaktır. Hz. Peygamber’in yaptığı ve yapılmasını istediği mahremiyetin

<sup>66</sup> Sevdegül Çekiç - Tevhit Ayengin, “Sosyal Medyadaki Mahremiyet İhlallerinin Bazı Fıkhi Yansımalarına Dair” 8/15 (15 Haziran 2021), 80.

<sup>67</sup> Abdullah Kahraman, “Fıkhi Perspektiften Mahremiyet”, *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, ed. H. Şule Albayrak (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022), 488.

<sup>68</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 95.

korunmasına dair kurallar, insan hayatına taşınırsa hem aile içinde hem de sosyal ilişkilerinde huzurun artmasına vesile olacaktır.<sup>69</sup>

Mekân, insanın mahremiyetini koruyucu bir işleve sahiptir. Bireyin ve ailesinin güvenliği için bireysel ve toplumsal huzur açısından mekân mahremiyetini korumak, sınırlarını aşmamak, ihlal etmemek ve ihlal edilmesine izin vermemek gerekir. Ayrıca mesken dokunulmazlığını ve mahremiyetini ihlal etmenin İslam hukukunda ve modern hukukta cezai müeyyidesi söz konusu olacaktır.<sup>70</sup>

Mesken mahremiyeti önemli mahremiyet alanlarındandır. Bireyin özel yaşam alanı olan mesken/mekân, bireyin güvenliği açısından mahremiyeti korunması gereken bir alandır. Bireyin kendini özgür hissettiği, rahat yaşam alanı oluşturduğu mahrem alanı olan mesken kişiye özeldir. Mesken mahremiyetinin korunması ve dokunulmazlığı hem İslam hukukunda hem de modern hukukta cezalarla koruma altına alınmıştır.

#### **1.1.4.3. Bilgi Mahremiyeti**

Mahremiyet denilince aklımıza daha çok beden ve mekân mahremiyeti gelir. Hâlbuki mahremiyet bazı bilgiler için de söz konusudur. Kişinin mahremiyeti beden, mekân ve bilgi olarak bir bütünlük içindedir. Bunlar, kesin çizgilerle ayrılamaz.<sup>71</sup>

Bilgi mahremiyeti; paylaşımı istenmeyen her türlü özel bilginin istek dışı elde edilme ve ifşa edilmeyip korunmasıdır. Kişisel ve özel bilgilerin bireyin isteği dışı elde edilmesi ve ifşası bilgi mahremiyetinin ihlali anlamına gelir.<sup>72</sup>

İnsan, kendisine ait olan ve kendisini ilgilendiren bilgiyi başkalarıyla paylaşma ya da paylaşmama hakkına sahiptir. İnsanın daha çok kendisini ilgilendiren bilgilerin mahremiyeti nedeniyle onu paylaşıp paylaşmama yolunu seçme özgürlüğü vardır. Beden ve mekân mahremiyeti yanında bu anlamda bilgi mahremiyetinin de olması kaçınılmazdır. Zira insanın beden ve mekânına ilişkin mahrem bilgilerin başkaları

<sup>69</sup> Martı vd., *Dünü ve Bugünüyle İslam'da Mahremiyet*, 67.

<sup>70</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 50.

<sup>71</sup> Martı vd., *Dünü ve Bugünüyle İslam'da Mahremiyet*, 67.

<sup>72</sup> Martı vd., *Dünü ve Bugünüyle İslam'da Mahremiyet*, 67.

tarafından öğrenilmesinin kişinin izni çerçevesinde olması gerekir. Yani bilgi mahremiyeti, beden ve mekân mahremiyeti ile bir bütünlük oluşturmaktadır.<sup>73</sup>

Kişiye özel olan ve kişiden izinsiz paylaşılmaması gereken bilgiler vardır ve bu bilgilerin korunması bilgi mahremiyeti ile mümkün olmaktadır. Günümüzde yaygınlaşan sosyal medya kullanımı sonucunda bilginin mahremiyeti alanında önemli ihlaller gerçekleşmektedir.<sup>74</sup> Sosyal medya mahremiyet ihlallerinin belki de en fazla yapıldığı iletişim araçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal medyada en çok ihlal edilen belki de bilgi mahremiyetidir.<sup>75</sup> Sosyal medya hesaplarında kullanıcılar profillerinde doğum günlerini, cinsiyetlerini, memleketlerini, aile bireylerini, yaşanan semti, ilişki durumunu, aradıkları ilişki türünü (çevre edinme, ilişki, flört vb.), ilgilendikleri cinsi, siyasi görüşleri, fotoğraflarını, ilgi alanlarını, hobilerini, dini yaklaşımlarını, TV programlarını, müzikleri paylaşabilmektedir. Bu bilgilerin tamamının paylaşıldığı bir profil göz önüne alındığında, profilin sahibi olan kişiye ilişkin hemen her şeyin bilinmesi mümkün olabilmektedir.<sup>76</sup>

Kişi kendisiyle ilgili mahremiyet sınırlarını kendisi belirleme hakkına sahiptir. Bu sınırlara müdahale hakkı olmadığı halde yapılan bir ihlal, mahremiyeti zedelemektedir. Kamu yararının müdahaleyi zorunlu kılabilmesi istisnai bir durum olup, böyle bir durumda kamu yararının açık bir biçimde ortaya konulması gerekir. Herhangi bir merciin faaliyetlerine ilişkin mahremlik durumu, başlangıç aşamasında kendisi tarafından belirlenmeli ancak ilerleyen süreçte başka etkenlerin müdahalesine ve işlemi gerçekleştirenlerin yorumuna açık olduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle sözü edilen durumlarda bir halin mahrem olduğuna karar veren iradenin kim olduğu daima tartışılabilir ve mahrem görülen bilgi ve durumlar ile mahremiyetin sınırları değişebilir. Buradaki kriter, sosyal illiyet ve yakışık alma (zarafet) hissi olmalıdır. Sosyal illiyet, genel menfaat sebebi ile bir şahsın özel hayatına, mahrem alanlarına girilmesini meşru kılabilir. Yakışık alma (uygunluk veya zarafet) ise, terbiye ve görgü kurallarına uygunluğu gösterir. Buna aykırı bir biçimde, bir kimsenin özel hayatının

---

<sup>73</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 51.

<sup>74</sup> Kolektif, *Sorularla Mahremiyet Bilinci*, 67.

<sup>75</sup> Fatih Günaydın, “Yerli Dizilerin Sunduğu Mahremiyet Algısı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 1/555.

<sup>76</sup> İlhan Korkmaz, “Facebook ve Mahremiyet: Görmek ve Gözetle(n)mek”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 3/5 (30 Aralık 2013), 117.

ifşası veya yayınlanması hukuka uygun olmaz. Bu bağlamda İslam geleneği bireyin hürriyeti ile kamu yararını gözeten bir dengeyi sağlayıcı niteliğe sahiptir.<sup>77</sup>

Bilgi mahremiyeti hem kişisel bilgilerin hem de kamuya ait bilgilerin saklı tutulmasını ifade eder.<sup>78</sup> Kamu kurumları gerek devlet gerekse şahıslar hakkında kurum ya da çalışanların gizli ve özel bilgilere ulaşması mümkün olduğundan kurumlar da bilgi mahremiyetinin bir alanıdır. Kurumların ve çalışanların özel bilgilerinin korunmasına, gizli tutulmasına özen göstermesi gerekmektedir.<sup>79</sup>

Bilgi mahremiyeti, beden ve mekân mahremiyeti kadar önem arz eden mahremiyet alanlarından biridir. Bireylerin kendisine özel kalmasını istediği, başkaları tarafından bilinmesinden rahatsızlık duyduğu özel bilgilerinin araştırılması, ifşa edilmesi bilgi mahremiyeti ihlallerindedir. Bilgi mahremiyeti sadece kişilerin değil kamuya ait bilgilerinde mahremiyetini kapsamaktadır. Hem kişisel bilgilerin hem kamu bilgilerinin korunması bilgi mahremiyeti kapsamında değerlendirilmektedir.

#### **1.1.4.4. Sosyal Medya Mahremiyeti**

Mahremiyet sınırlarının en fazla zorlandığı alanların başında sosyal medya gelmektedir. Sosyal medya, paylaşımların erişiminin herkese açıklığı ve iletişim olanaklarının çok fazla olduğu bir ortamdır. Bu ortamda oluşturulan profiller, kullanıcının isteği doğrultusunda yapılandırılmakta ve kendi özel alanına dair unsurlar, bu platformdaki profilin çekiciliğini artırmak ve ayırt ediciliğini sağlamak için kullanılabilir. Bireyin kendisini internet ortamında bu şekilde var etmesi, bir anlamda gerçeklerden uzaklaşmasına ve yaşadığı gerçekliği göz ardı etmesine yol açabilmektedir.<sup>80</sup>

İnternet kullanımının başlaması ile günümüz toplumlarında, geleneksel kitle iletişim araçlarından bir uzaklaşma ve internete, sosyal platformlara doğru bir yönelme dikkat çekmektedir. Yeni medya ve teknolojiler, bakış açısı ve dünyayı algılama şeklini etkileyip değiştirmektedir. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler bir

---

<sup>77</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 53.

<sup>78</sup> H. Ömer Özden, “İletişim Araçlarının Türk Ahlak Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi”, *Atatürk İletişim Dergisi* 2 (26 Mart 2012), 152.

<sup>79</sup> Kolektif, *Sorularla Mahremiyet Bilinci*, 93.

<sup>80</sup> Olgun Gündüz, “Toplumsal Değişme ve Mahremiyet Algısı”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 1/316.

tarafından insanları birbirlerine yaklaştırırken bir taraftan da gittikçe birbirinden ayrı düşen, yalnızlaşan modern insanlar için medya, bir anlamda var olmanın temel araçlarından biri hale gelmiştir.<sup>81</sup>

Teknolojik gelişme ve ilerlemeler toplumsal refahın en önemli kaynaklarından birisidir. Toplumsal dijitalleşme, internetin gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte insanlar ve toplumlar için ekonomik ve sosyal anlamda çok büyük imkânlar sağlamıştır. Teknolojik kazanımların yanı sıra ahlaki değerlerden uzak olan, art niyetliler ve suçluların da aynı teknolojik gelişmelerden yararlanması sonucu topluma zarar verme durumu ortaya çıkmıştır.<sup>82</sup>

Sosyal ağlar ve sosyal medya platformları, internet teknolojileri içinde oldukça önemli bir yerde durmaktadır. Sosyal etkileşim kurma ve içerik meydana getirme çerçevesinde bir yapı biçiminde ortaya çıkmış olan sosyal ağlar, kullanıcıların çevrimiçi olarak iletişim ve etkileşim kurmasını sağlamakta, bunun yanında kullanıcıların bireysel verilerini internet ortamında paylaşmasını mümkün hale getirmektedir. Mekân ve zaman konusundaki sınırları ortadan kaldıran söz konusu platformlarda bireyler benliklerini sunmaya yönelik bir yarış içine girmiş olup görme, gözetle(n)me, göstermeden meydana gelen yeni bir iletişim modeli edinilmesi sonucu mahremiyet algısının dönüşüme uğradığı görülmektedir.<sup>83</sup>

İnsan yaşamına internetin dâhil olması mekân ve zaman kavramlarını önemsiz hale getirmiş, mahremiyete yönelik algıları da değiştirmiştir. Günümüzde sosyal medya insan yaşamına birçok şeyi bilgisayar ve telefon ekranına sığdırmıştır. Bireyler sınırların aşıldığı bir platformda kendi özel hayatına dair birçok paylaşım yapmaktadır. Bireylerin özel hayatın gizliliği çerçevesinde olan ev veya çalışma ortamları, telefon numaraları ve kimlik bilgileri gibi özel bilgileri, son derece mahrem olan görüntülerini, ev sınırları içerisinde yaşanan doğal hallerini hiç çekinmeden sanal ortamda paylaşabilmektedir. Bu mahrem bilgilerin dijital ortamda paylaşılması, mahrem diyebildiğimiz durumların alenileşmesine sebep olmaktadır. Buna bağlı olarak bireye ait olan bilgiler ve alanlar özel olmaktan çıkarılarak değersizleşmekte ve bireyler sahip

---

<sup>81</sup> Seçil Utma, “Mahremiyet Olgusu ve Sosyal Medyada Mahremiyetin Serüveni”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/59 (2018), 1193.

<sup>82</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 55.

<sup>83</sup> Utma, “Mahremiyet Olgusu ve Sosyal Medyada Mahremiyetin Serüveni”, 1193.

oldukları değerleri yitirebilmektedir.<sup>84</sup> Pek çok insan için yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen internet kullanımı, bireylerin gündelik rutinlerini (iletişim, alışveriş, vergi ödeme, fotoğraf paylaşımı, müzik dinleme, haber okuma vb.) sürdürürken kişisel bilgilerini isteyerek ya da istemeyerek bir şekilde açığa çıkarmaktadır. Bunun yanında pek çok kişi sosyal medya araçlarını kullanırken kişisel ve özel yaşamına yönelik bilgileri de bilerek ya da istemsiz olarak paylaşabilmektedir. Bu da kişisel verilerin gizli kalmasını olanaksız bir hale getirmektedir.<sup>85</sup>

Bireyler arasında mevcut olan etkileşim ve iletişime etkisi olan uzmanlar, sosyal platformların olumlu ve olumsuz yönlerini bir arada değerlendirmektedir. Sosyal ağlar belge, bilgi, görsel, ses gibi verilerin paylaşılma hızı, sağladığı kolaylık düşünüldüğünde, insan hayatına ilişkin olumlu ve pratik etkiler göz ardı edilemez. Ancak söz konusu verilerin paylaşılması aynı zamanda mahremiyet algısını değiştirmektedir. Bunun yanı sıra bu platformlarda izin alınmadan yapılan müdahaleler ile mahremiyet ihlal edilebilmekte, bu da hem bireysel hem de toplumsal yaşamda olumsuz etkiler yaratmaktadır.<sup>86</sup> İnsanların başkalarının bilmesini istemeyeceği veya sadece istediği kişilerin bilmesi gereken şahsına ait özel bilgileri, duyguları ve hayatları vardır. Teknolojinin bu kadar gelişmediği dönemlerde kişilerin bu tür bilgilerinin paylaşımı kendisinin yakın çevresi ile sınırlıydı. Fakat günümüzde teknolojik gelişmeler sonucu oluşan dünyada ve dijital yaşamda bu özel bilgilere ulaşmak çok kolay bir hale gelmiştir.<sup>87</sup>

Toplum yaşamında, gündelik hayatın pek çok pratik yönünü içeren sosyal medyada yaşanmakta olan her anın paylaşımı, diğer bireylere gösterilmesi yönünde bir paylaşım kültürü meydana gelmiş; özellikle genç yaştaki bireylerde düşündüklerini, yaşadıkları her şeyi, ruh hallerinin biçimlerini takipçileri ile paylaşma isteği oluşmuştur.

Nitekim bireyler sosyal paylaşım alanlarında bütün kişisel bilgilerini, meslek yaşamlarına ilişkin bilgileri, eğitim durumlarını, aileleriyle fotoğraflarını, partneri ile

---

<sup>84</sup> Çekiç, *İslam Hukukunda Mahremiyet ve Sosyal Medya*, 89.

<sup>85</sup> Eroğlu, “Dijital Yaşamda Mahremiyet (Gizlilik) Kavramı ve Kişisel Veriler”, 131.

<sup>86</sup> Çekiç - Ayengin, “Sosyal Medyadaki Mahremiyet İhlallerinin Bazı Fıkhî Yansımalarına Dair”, 72; Fatma Barkuş - Mustafa Koç, “Dijital Mahremiyet Kavramı ve İlgili Çalışmalar Üzerine Bir Derleme”, *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi* 3/1 (01 Ocak 2019), 36.

<sup>87</sup> Barkuş - Koç, “Dijital Mahremiyet Kavramı ve İlgili Çalışmalar Üzerine Bir Derleme”, 36.

olan ilişkisini, çocuklarıyla zaman geçirirken yaptığı faaliyetleri, siyasi ve dini görüşlerini, gezdiği yerleri, sosyal ortamları<sup>88</sup>, verdiği mücadeleleri, destekleri ve daha birçok detayı yakın çevresi ile paylaşır gibi samimi bir biçimde paylaşmaktadır. Bu paylaşılan verilerin nerede saklandığı ve nasıl kullanıldığı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan kullanıcılar, farkında olmadan söz konusu paylaşımlar sebebiyle her çeşit tehlikeye karşı açık hale gelebilmektedirler. Bu veriler kişiler tarafından daha fazla takipçi kazanmak, daha çok beğeni almak, fenomen olabilmek gibi amaçlar için sosyal platformlar üzerinden paylaşılmaktadır. Bu nedenle kullanıcıların her biri, diğer kullanıcılar ile ilgili çok fazla bilgi sahibi olabilmektedir. Günümüz enformasyon bilgisi ve toplum yapısı, her bireyin yaşamını görünür hale getirip etrafında olan biten her şeyden herkesi haberdar etme iddiasındadır.<sup>89</sup>

Mahremiyet ölçülerine dikkat edilmeksizin bireyler tarafından ortaya konan görünür olma arzusu, Psikolog Rukiye Karaköse tarafından şu şekilde açıklanmaktadır: “İmajın ve görünürlüğün fazlasıyla öne çıktığı bir çağdayız. Günümüzde “görünmemek” neredeyse tümüyle yok sayılmak gibi algılanıyor. İnsanlar varlıklarını bir başkasına onaylatmak için hayali seyircilerinin gözünde önemli ve değerli biri olabilmek için daha fazla görünmek istiyor. Bu bir bakıma kişideki “onaylanma” ihtiyacının dışavurumudur.”<sup>90</sup> Var olmak, görünür olma şartı ile gündeme gelirken en mutlu, en güzel, en neşeli anların paylaşmakta olması da dikkat çekicidir. Bu durum Karaköse tarafından, kendi yaşamında huzuru ve mutluluğu bulamayan kişinin, “mış gibi” yaparak bir illüzyon yaratması, kendini de buna inandırması olarak açıklanmaktadır. Sanal bir dünyadan devşirilen sanal mutluluklar anlık olarak tatmin sağlasa da gerçeklik ve mahremiyetin onarımı kolay olmayacaktır. Yine Karaköse, söz konusu illüzyonun bireyin dürüstlüğüne zarar verdiğini, kişinin mutlu gibi davranarak gerçeklikten uzaklaştığını ifade etmektedir. Öte yandan abartılı biçimde verilen mutluluk pozları, başka insanlarda olumsuz duyguların açığa

---

<sup>88</sup> Turan Şimşek, “Sosyal Medyada Mahremiyetin İfşası Instagram Örneği”, *Sosyolojik Düşün* 4/1 (30 Haziran 2019), 11.

<sup>89</sup> Feyza Ünlü Dalaylı, “Sosyal Medya ve Mahremiyet: ‘You’ Dizisi Çözümlemesi”, *İletişim Bilimi Araştırmaları Dergisi* 2/2 (01 Mayıs 2022), 90.

<sup>90</sup> Levent, “Mahremiyet ve Aile”, 8.

çıkmasına neden olabilmektedir. Bazen bu durum aile içinde de huzursuzluk yaratabilmektedir.<sup>91</sup>

Yapılan araştırmalara göre son yıllarda sosyal medya kullanımı katlanarak artmıştır. Yaşamın önemli bir parçasına dönüşen sosyal medya, mahremiyet algısında da bir dönüşüme yol açmaktadır. Yapılan paylaşımlarda geçmiş dönemlere kıyasla özel hayatın paylaşımının istenmesine yönelik davranış biçimleri ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya, bir aracı olmaksızın şöhret kazanma olanağı vermekte, bunun karşılığında ise özel hayatın ifşa edilmesini teşvik etmektedir. Bu durum sonucunda özel hayatın paylaşımı noktasında en fazla istismar edilenler arasında çocuklar da bulunmaktadır.<sup>92</sup> Sosyal medyada ultrason görüntülerinden itibaren ebeveynler tarafından tüm gelişim aşamaları ile sosyal medyada paylaşılmaktadır. Bu kayıt ve görseller, bebeğin doğumhanedeki görüntüleri, günlük hal ve hareketleri, konuşmaları, ağlamaları vs. olabileceği gibi, mahrem görüntüleri de olabilmektedir. Yapılan bu paylaşımlar ile çocuğun kişilik hakları çerçevesinde özel yaşamın gizliliği, ses ve fotoğraflar üzerinden mahremiyet hakkı da ihlal edilmektedir.<sup>93</sup> Sosyal medya platformlarında mahremiyet ve tesettür sınırları dikkate alınmamakta, teşhircilik meşru hale getirilmekte, gözetleme ve gösterme adeta prim aracı olarak kullanılmaktadır. Takipçi sayısının artması ve beğeni sayıları insanlarda bir haz duygusu oluşturmakta olup bu durumun göstergesidir.<sup>94</sup>

Mahremiyetin sınırlarının, tarihin önceki dönemlerinde bile bütünüyle korunduğu söylemek mümkün değildir. Fakat söz konusu serüvene dijital ortamında katılması, neyin kamusal ya da neyin özel alana dâhil olduğu, hangisinin mahrem kabul edilip edilemeyeceği konusunu birbiri içine geçirmiş, aradaki sınırlar ortadan kalkma tehlikesi ile karşılaşmıştır. Bir başa ifadeyle “korumacı mahremiyet” yerini “teşhirci mahremiyet” anlayışına bırakmıştır. Dijital ortamların her yaştan kesime hitap edecek düzeyde yaygınlık kazanmasıyla, teşhirci mahremiyetin boyutları genişlemiştir. Bunun sonucunda özel hayatın yaşandığı alan olarak korunmaya

---

<sup>91</sup> Lamia Levent, “Mahremiyet ve Aile”, *Diyanet Aylık Dergi Eki “Aile”*, (Ocak 2015), 9.

<sup>92</sup> Sefa Bulut - Abdullah Aktaş, “Medyanın Mahremiyete Etkisi”, *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, ed. H. Şule Albayrak (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022), 333.

<sup>93</sup> Esra Gültekin, “Hukuk Bakış Açısıyla Mahremiyet Hakkı ve İhlali”, *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, ed. H. Şule Albayrak (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022), 627.

<sup>94</sup> Görgülü, “Fetva Soruları Bağlamında Değişen Mahremiyet Kodları”, 77.

çalışılan ev ortamlarının gündelik hayatın hemen hemen bütün pratiklerine, bir bebeğin doğumundan dinî içerikli ritüellere kadar pek çok “özel an”, sosyal medya platformlarında teşhir edilmektedir. Sosyal medya platformlarının, fiziki dünyanın önemli bir parçası haline gelmesi düşünüldüğünde mahremiyet algısında gelişen değişimlerin sadece bu alanlarda sınırlı kalmadığı, zihin dünyasında da dönüştürücü etkide bulunarak bireysel, toplumsal ve dini hayatın her alanında kendisini hissettirmektedir.<sup>95</sup>

Ülkemizde TÜİK (2020) verilerine göre bireysel olarak internete erişim oranı son on yılda %40’tan %80’e çıkmıştır.<sup>96</sup> Sosyal medyada hem görünür olma arzusu hem de çok paylaşım yapma isteğiyle mahrem hayatı ifşa edilmektedir. Hızla artan bilinçsiz sosyal medyanın kullanımının, mahremiyeti ortadan kaldırmasının önüne geçmek için okullarda sosyal medya okuryazarlığı derslerinin zorunlu ders haline getirilmesi gerekmekte olduğu düşünülmektedir.<sup>97</sup>

Teknolojik cihazların yaygınlaşması ve dijitalleşme günlük yaşamı, kültürü, sosyal normları, psikolojiyi, değerleri, toplumsal algıları ve daha birçok şeyi etkilemiştir. Yeni medya ortamları bireyler arasındaki iletişimi güçlendirmiş, bilgiye erişimi kolaylaştırmış, haber alma hürriyetinin niteliğini artırmış, demokratik bakımdan şeffaflık meydana getirerek ifade ve düşünce özgürlüğünün niteliğini artırmış, toplumun otoriteyi çok daha kolay bir biçimde takip edebilmesine ve gerektiğinde de sorgulayabilmesine imkân vermiştir. Böylelikle bilişim teknolojileri ve internetin, akıllı ve mobil cihazların yaygınlaşması, sosyal medyayı günlük yaşamın temel unsurlarından biri haline getirmiştir. Fakat teknolojideki söz konusu ilerleme, gözetimin artması, mahremiyetin belirsiz hale gelmesi, tecessüs pratiğinin herkes tarafından uygulanması ve yararsız bilgi/ilginin meydana gelmesi gibi olumsuz gelişmeleri de beraberinde getirmiştir.<sup>98</sup>

---

<sup>95</sup> Mustafa Derviş Dereli, “Mahremiyetin Dönüşümünün Dini Hayata Etkisi”, *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, ed. H. Şule Albayrak (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022), 209.

<sup>96</sup> Bulut - Aktaş, “Medyanın Mahremiyete Etkisi”, 338.

<sup>97</sup> Hamza Çakır, “Sosyal Medya ve Kaybedilen Mahremiyet”, *Mahremiyet Bağlamında Sosyal Medya ve Aile* (İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019), 19.

<sup>98</sup> Ekmel Geçer, “Teknolojik Mahremiyetin Psikolojik İmkânı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, ed. H. Şule Albayrak (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022), 521.

### 1.1.5. Ayet ve Hadislerde Mahremiyet

Ayet ve hadislerdeki mahrem kavramı incelendiğinde Kur'an'da mahrem kelimesinin geçmediği fakat bunun yerine genel manada dinin yasakladığı, haram kıldığı şeyleri ifade etmek için bu kelimenin türevlerinin kullanıldığı görülmektedir.<sup>99</sup> Kur'an-ı Kerim'de mahrem kelimesi geçmemekle birlikte hadislerde sözlük ve terim anlamlarında kullanıldığı görülmektedir.<sup>100</sup>

İslam dini ayet ve hadislerden anlaşıldığı üzere mahremiyet konulara çok önem vermiştir. İnsanlara özel alan hakkı tanımış ve korunmasını sağlayacak hükümler koymuştur. Yüce Allah tarafından konulan bu hükümler hadislerde doğrulanmış ve detaylandırılmıştır.<sup>101</sup>

#### 1.1.5.1 Ayetlerde Mahremiyet

Kur'an-ı Kerim'de mahrem/mahremiyet kelimesi açıkça geçmemekle birlikte bazı ayetlerde mahremiyet anlamlarına işaret edilmektedir.

Tesettürün ilk insan olan Hz. Âdem'le beraber başladığını, başta avret yerleri olmak üzere vücudunun belirli yerlerini örtme, diğer insanların görmesinden rahatsız olma duygusunun insan fitratında olduğu bize Kur'an-ı Kerim ile haber verilmektedir. İlgili ayette şöyle buyrulmaktadır:

*“(Buyuruldu ki:) “Ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleşip dilediklerinizden yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Sonra zalimlerden olursunuz. Derken şeytan, kapalı olan avret yerlerini birbirine göstermek için onlara fısıldayıp kafalarını karıştırdı ve “Rabbiniz size bu ağacı sırf melek olursunuz veya ebedî yaşayanlardan olursunuz diye yasakladı” dedi. Onlara, “Ben gerçekten sizin iyiliğinizi isteyenlerdenim” diye de yemin etti.”<sup>102</sup>*

Başkaları hakkında konuşma, insanların gizli kalmasını istediği özel hayatına dair bilgileri araştırmaya ve öğrenmeye çalışma, kusur bulma, ayıp ve açıklarını

<sup>99</sup> Hatice Şimşek, *Hadislerde Mesken Mahremiyeti* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 13.

<sup>100</sup> Öğüt, “Mahrem”, 27/388.

<sup>101</sup> Kahraman, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)*, 51.

<sup>102</sup> A'râf Sûresi, 19/20.

yakalamak maksadıyla mahremiyetini araştırmanın mahremiyet ihlallerinden olduğu şu ayette belirtilmiştir:

*“Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü bazı zanlar günahdır. Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Tabii ki bundan tiksindir! Allah’a itaatsizlikten de sakının. Allah tövbeleri çokça kabul etmektedir, rahmeti sonsuzdur.”<sup>103</sup>*

Öğrenmekle sorumlu olmadığı bilgiyi araştırmanın doğru olmadığına dikkat çeken *“Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur.”<sup>104</sup>* ayetidir. Yine; *“Arkadan çekiştiren, ayıp kusur arayan, servet toplayan ve onu sayıp duran herkesin vay haline!”<sup>105</sup>* ayeti bizlere insanların özel halleri üzerinden onları çekiştirmenin, alay konusu ederek durumları ifşa etmenin mahremiyete zarar verdiğine dikkat çekmektedir.

*“Ey iman edenler! Kendinizi tanıtıp izin almadan ve içinde oturanlara selâm vermeden kendi evlerinizden başka evlere girmeyin. Sizin için daha iyi olanı budur; umulur ki düşünüp anlarsınız. Eğer o evlerde bir kimse bulamazsanız -size izin verilmedikçe- oralara girmeyin. Size “(Kabul edemiyoruz,) dönün” denirse hemen dönün; bu sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah bütün yaptıklarınızı bilmektedir. İçinde kimsenin oturmadığı ve kendinize ait eşya bulunan evlere girmenizde sizin için bir sakınca yoktur. Allah açıkladığınızı da bilir, gizlediğinizi de!”<sup>106</sup>*

*“Ey iman edenler! Hizmetinizde bulunanlarla içinizden henüz ergenlik çağına gelmemiş olanlar yanınıza gelmek için sizden üç vakitte izin alsınlar. Sabah namazından önce, öğle sığağından dolayı (istirahata çekilirken) elbisenizi çıkardığınızda ve yatsı namazından sonra. Bunlar, örtülmesi gereken yerlerinizin açık bulunabileceği üç vakittir. Bunlar dışında ne size ne de onlara bir sakınca vardır. Bunlar sıkça yanınıza girip çıkan, birbirinizle iç içe olduğunuz kimselerdir. Allah size âyetleri işte böyle açıklar, Allah her şeyi bilir, yerli yerinde yapar. Çocuklarınız ergenlik çağına gelince, onlardan önceki ergenler nasıl izin alıyorlarsa onlar da öyle*

---

<sup>103</sup> Hucurât Sûresi, 49/12.

<sup>104</sup> İsrâ Sûresi, 17/36.

<sup>105</sup> Hümeze Sûresi, 104/1.

<sup>106</sup> Nûr Sûresi, 24/27-29.

izin alsınlar. Allah âyetlerini işte size böyle açıklıyor; O her şeyi bilir, yerli yerinde yapar.”<sup>107</sup>

“Ey iman edenler! Size izin verilmedikçe Peygamberin evlerine girip de yemeğin hazırlanmasını beklemeyin; fakat yemeye çağırıldığınızda girin, yemeğinizi yiyince de hemen dağılın, söze dalıp oturmayın. Bu davranışınız peygamberi rahatsız ediyor, size söylemeye çekiniyor, oysa Allah hak olanı açıklamaktan çekinmez. Peygamber hanımlarından bir şey istediğinizde, onlar perde arkasında iken isteyin; bu sizin kalplerinizin de onların kalplerinin de temiz kalması için en uygundur. Resûlullah'ı üzme hakkınız yoktur, kendisinden sonra ebedî olarak eşleriyle de evlenemezsiniz, sizin bunu yapmanız Allah katında büyük bir günahtır.”<sup>108</sup>

Bu ayetlerde genel mana itibariyle başkasının evine izinsiz girilmemesi gerektiği, izin verilmediği takdirde geri dönmeyi uygun olacağı zikredilmiş, insanların özel sınırlarını belirleyen mahremiyet ilkelerine dikkat çekilmiştir. Böylelikle bireylerin özel hayatı koruma altına alınarak sağlıklı toplumların oluşumunda aile mahremiyeti gözetilmiştir.<sup>109</sup> İnsanların kusurlarını araştırır gibi evlere gizlice girmek mahremiyete saygı duyulmadığının göstergesidir. Evlere izinle ve selamla girmenin mahremiyet açısından önemine dikkat çekilen ayet; “Sana hilâlleri soruyorlar. De ki: “Onlar insanlar ve hac için vakit ölçüleridir. Erdemlilik asla evlere arkalarından gelip girmeniz değildir; fakat erdemlilik kişinin Allah'a saygılı olmasıdır. Evlere kapılarından gelin; Allah'a saygılı olun ki kurtuluşa eresiniz.”<sup>110</sup> ayetidir.

İnsan bedeninin mahremiyeti konusu içerisinde değerlendirilen bir diğer konu da tesettür kavramıdır. Kur'an'da tesettüre işaret eden ayetler şunlardır:

“Ey peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, dış giysilerini üzerlerine bürünsünler. Bu, tanınıp rahatsız edilmemeleri için en uygun olanıdır. Allah ziyadesiyle bağışlamakta ve çok esirgemektedir.”<sup>111</sup>

---

<sup>107</sup> Nûr Sûresi, 24/58-59.

<sup>108</sup> Ahzâb Sûresi, 33/53.

<sup>109</sup> Kahraman, “Mahremiyetin Tanımı ve Sınırı”, 1/37.

<sup>110</sup> Bakara Sûresi, 2/189.

<sup>111</sup> Ahzâb Sûresi, 33/59.

*“Ey Âdem oğulları! Size mahrem yerlerinizi örtecek giysi, süsleneceğiniz elbise yarattık. Takvâ elbisesi, işte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah’ın âyetlerindedir. Umulur ki düşünüp öğüt alırlar.”<sup>112</sup>*

Haram, mahremiyet ile bağlantılı olarak ele alınan konulardandır. Kur’an’da insanların haramdan sakınması ve iffetlerini koruması noktasındaki bazı hükümler yer almaktadır. İlgili ayetlerde denmektedir: *“Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Bu onlar için daha arındırıcıdır. Allah onların bütün yaptıklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Dışarıda kalanlardan başka ziynetlerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerinden bağlasınlar. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, başka kadınlar, hizmetlerinde bulunan köleleri ve câriyeleri, cinsel arzusu bulunmayan erkek hizmetçiler, kadınların cinselliklerinin farkında olmayan çocuklar dışında kimseye süslerini göstermesinler. Yürürken, gizledikleri süsleri bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler! Hepiniz Allah’a tövbe edin, umulur ki kurtuluşa erersiniz!”<sup>113</sup>*

Görüldüğü üzere Kur’an-ı Kerim’de doğrudan geçmeyen mahremiyet/mahrem kavramı, haram, tecessüs, iffet, hayâ, utanma, örtünme, zan vb. yakın anlam içeren kavramlar üzerinden özel hayatın gizliliği üzerinde durulmuştur ve insan onurunu, ahlaki değerleri koruyacak şekilde hükümlere yer verilmiştir.

#### **1.1.5.2. Hadislerde Mahremiyet**

Mahrem kelimesi hadislerde sözlük ve terim anlamında kullanılmaktadır. Hadislerde “h-r-m” kökünden türeyen ve genellikle yasaklama, yasaklanma manaları içeren, özel hayatın gizliliğini ifade eden haram, hayâ, iffet, tecessüs vb. birçok kavram geçmektedir.

İslâm toplumlarında beden mahremiyeti, genellikle kadın bedeninin mahremiyeti üzerinden anlatılmıştır. Kadın bedeninde örtülmesi öngörülen yerlerin erkek bedenindekilerine göre daha fazla olsa da beden mahremiyeti sadece kadınlara

---

<sup>112</sup> A’râf Sûresi, 7/26.

<sup>113</sup> Nûr Sûresi, 24/30-31.

aittir demek, sünnet tarafından inşa edilen mahremiyet algısına ters düşecektir. Nitekim bir gün ağır bir taşı taşıırken peştamalinin çözülmesi ve yere düşmesi sonucunda çıplak kaldığı fakat taşı yere bırakıp izarını tekrar kuşanamadığını anlatan Misver b. Mahreme, olayı gören Hz. Peygamber'in derhal kendisini uyararak "*Dön de elbiseni al. Çıplak gezmeyin!*"<sup>114</sup> buyurduğu ifade edilmektedir. Benzer bir örnek de, ashâbından birinin dizlerinin üst kısmı görülecek şekilde bacaklarını açarak oturduğunu gören Hz. Peygamber, "*Uyuluşunu ört. Çünkü uyluk avrettendir.*"<sup>115</sup> buyurmuştur.<sup>116</sup>

Aile içerisinde bireylerin mahremiyetine riayet edilmesi gerekmektedir. Bir kişi ebeveynlerine karşı mahremiyet konusundaki ölçüyü öğrenmek için Hz. Peygambere sorar:

"*Annenim yanına girerken izin isteyeyim mi?*" Allah Resulü,

"*Evet*" diyerek cevap verir. Adam der ki,

"*Ama Ben evde onunla beraber kalıyorum.*" Resulullah yine,

"*Onun yanına girerken izin iste*" buyurur. Bu defa adam şöyle söyler:

"*Ama ben onun hizmetini de görüyorum.*" Bunun üzerine Hz. Peygamber şu hatırlatmayı yapar:

"*Annenden izin iste. Onu açık görmeye razı olur musun?*" Adam:

"*Hayır*" diye cevap verince Hz. Peygamber,

"*Öyleyse izin almadan annenin yanına girme.*" buyurmuştur.<sup>117</sup>

İnsanların özel hayatlarını ve kusurlarını araştırma konusunda gizli durumlarını ifşa etme gibi durumların mahremiyet ihlallerinden olduğunu ifade eden şu hadisler de vardır:

"*Müslümanları üzme, onları ayıplamayın ve onların kusurlarını araştırmayın. Sizden biriniz bir Müslüman kardeşinin ayıbını araştırır ve ortaya*

---

<sup>114</sup> Ahmed Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi* (İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1978), "Hayz", 78.

<sup>115</sup> Ebî Davud Süleyman b. el-Eşas es-Sicistanî el-Ezdî es-Sicistanî, *Sünen-i Ebî Davud ve Tercemesi*, çev. İbrahim Koçuşlu (İstanbul, 1983), "Hamam", 1.

<sup>116</sup> Martı, "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyeti", 17.

<sup>117</sup> Kolektif, *Sorularla Mahremiyet Bilinci*, 42.

çıkarsa, Allah da onun ayıbını ortaya çıkarır. Eğer Allah bir insanın ayıbını ortaya çıkarırsa, o insan evinde bile olsa rezil olur.”<sup>118</sup>

“Sizleri zandan sakındırırım. Çünkü zannla söylenen söz, sözlerin en yalanıdır. Birbirinizin eksikliğini görmeye çalışmayınız, hususî ve mahrem hayatınızı da araştırmayınız. Birbirinize haset etmeyiniz, buğlaşma yapmayınız. Birbirinize arkanızı çevirip küsmeyiniz. Ey Allah'ın kulları birbirinize kardeş olunuz!”<sup>119</sup>

Hiz. Peygamber bir defa mahremiyetine dikkat etmeyerek herkesin göreceği açık yerde yıkanan birini görünce minberden insanlara şöyle seslenmiştir: “Muhakkak ki, Allah hayâ sahibidir ve ayıpları örtendir. O, hayâyı ve örtünmeyi (hayâlî ve ayıp yerlerini örten kullarını) çok sever. Sizden biriniz yıkanacağı zaman (ayıp yerlerini kimsenin görmeyeceği şekilde) örtünsün.”<sup>120</sup>

Resulullah eşlerin dahi birbirlerinin sırlarını açığa çıkarmamaları konusuna dikkat çekmiştir. Bir hadiste “Kıyamet gününde insanların Allah nezdinde derecesi en fena olanı, karı-koca birbirine yakın olduktan sonra kadının sırrını yayan erkektir.” buyurmuştur.<sup>121</sup>

Hadislerden de anlaşıldığı üzere İslam dini mahremiyet konusuna büyük önem vermiş kişilerin özel hayatını koruma altına almıştır. İnsanların hayatını araştırma, kusurlarını ortaya çıkarma, özel alanına izinsiz girme, şahsına ait eşyalarını izinsiz kullanma, sırrını açığa çıkarma vb. durumlar yasaklanmıştır.

## 1.2. MAHREMİYET EĞİTİMİ

Eğitim, insan hayatında ihmal edilemeyecek kadar önemli bir yere sahiptir. İnsanda fitri olarak bulunan özelliklerinin yanında pek çok davranış eğitimle kazanılmıştır. Mahremiyet eğitimi, bireyin çocuk yaşta öğrenmeye başladığı, duyguların nasıl yönlendirileceğini içeren bir eğitimidir. Çocuk yaşta başlayan mahremiyet eğitimi, ilerleyen yaşlarda tam manasıyla kazanılmış olur. Mahremiyet eğitimiyle birey kendi duygularını dengeleyerek yönetilmesini öğrenmiş olur. Çünkü

<sup>118</sup> Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî Tercemesi*, "Birr ve Sıla", 84.

<sup>119</sup> el-Buhârî, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, "Edeb", 57; Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, "Birr", 28.

<sup>120</sup> es-Sicistanî, *Sünen-i Ebî Davud ve Tercemesi*, "Hammam", 2.

<sup>121</sup> Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, "Nikâh", 123,124.

mahremiyet eğitimi, bireyin yaşadığı toplumdakilere karşı sınırını belirlemesi olduğu gibi toplumdaki diğer bireylerinde özel hayatına saygıyı da öğreten özgüveni geliştirici bir eğitimidir.<sup>122</sup>

Mahremiyet eğitimi, bireylerin kötü niyetli başka kişilerin istismarından korunması, ideal karaktere sahip bireyler yetiştirilmesi için gereken temel eğitimlerdendir. Kişiyeye bedeninin dokunulmazlığı ve utanma duygusunun kazandırılması mahremiyet eğitimiyle mümkündür. Ebeveynler mahremiyet duygusunu bilmeyen çocukların ne gibi olumsuz durumlarla karşılaşabileceğini bilmeli ve çocukların söz konusu alanda nasıl eğitileceği bilgisine sahip olmalıdır. Bu çerçevede ebeveynlerin bilinç kazanması için okuması ve araştırması gerekmektedir.<sup>123</sup>

### 1.2.1. Mahremiyet Eğitiminin Tanımı

Mahremiyet eğitimi günümüzde genellikle cinsel eğitim kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Cinsel eğitim, cinselliğe, cinsiyete dair rollerin kabul edilmesine, çocuğun kendisi ve karşı cinsin cinsiyet özellikleri ile ilgili bilgi sahibi olmasına yönelik verilen bir eğitim olarak tanımlanmaktadır.<sup>124</sup> Mahremiyet eğitimi ise çocuğun özel bölgelerinin korunmasına, özel bölgelere ve özel alanlara saygı duyulmasının sağlanmasına, mahrem alanların nasıl korunması gerektiğine dair bilgilerin verildiği bir eğitimidir.

Mahremiyet eğitimi, çocuğun kişiliğinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Mahremiyet eğitimi sadece cinsellik konularını içeren bir eğitim değil, duygularını yönetebilmeyi öğreten bir eğitimidir. Çocuk bu eğitim sayesinde duygularını anlamlandırarak kendi duygu dünyasını yönetmeyi öğrendiği gibi davranışlarını da yönetebilir.<sup>125</sup> Mahremiyet eğitimini sağlıklı bir şekilde geçirenler davranışlarını kontrol edebildiği için kendi mahrem sınırlarını korur ve karşı tarafın mahrem alanlarına da saygı duyması gerektiğini bilir.

---

<sup>122</sup> Nagehan İpek, *İslam'da Mahremiyet Algısı Işığında Çocuk Cinsel İstismarının Önlenmesinde Mahremiyet Eğitiminin Rolü* (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 52.

<sup>123</sup> Yunus Emre Duran, *Değerler Eğitimi Bağlamında Mahremiyet Eğitimi* (Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 36.

<sup>124</sup> Diler, "Mahremiyet Eğitimi ve Önemi", 73.

<sup>125</sup> Güneş, *Nezakat ve Zarafet İçin Mahremiyet Eğitimi*, 16.

Mahremiyet eğitimi insanın kendisini tanıyabilmesi ve koruyabilmesi, yaşadığı toplumda sağlıklı ilişki kurabilmesi ve özel hayatını devam ettirebilmesini sağlayan bir çeşit din eğitimidir. Mahremiyet eğitiminde yaratıcının koyduğu kurallar dikkate alınmalıdır. Çünkü mahremiyetin menşei Yaratıcının kendisidir ve koyduğu hükümler insan onurunu korumak için konulmuştur. Diğer bütün ahlaki hükümlerde olduğu gibi İslam, mahremiyet hükümlerinde de insan haklarını ve onuru koruyan hükümler vardır.<sup>126</sup>

Mahremiyet eğitimi, kişinin hem kendinin hem de toplumdaki diğer bireylerin özel hayatına saygı duyabileceği bir şekilde arzu ve isteklerini dini, ahlaki, kültürel olarak eğitmek<sup>127</sup> şeklinde tanımlanabilir.

Mahremiyet algısı, bireyin yeteneklerini keşfettiği, kendini ve bedenini tanımaya, varlığını tanımlamaya çalıştığı çocukluk dönemi itibariyle gelişmeye başlar. Bundan dolayı mahremiyet eğitimi çocuğu her anlamda koruyan, özel yaşam alanlarını öğretene, özdeğer algısını geliştiren eğitimidir.<sup>128</sup>

Mahremiyet eğitiminin bilişsel ve duyuşsal olarak iki yönü vardır. Bilişsel yönü, kişinin zihin/akıl dünyasındaki öğrenme becerilerini anlatır. İnsan beyni toplumsal ilişkilerdeki faaliyet alanları, isteklerinin kontrol edilmesi, hayata dair öncelikleri, amaçları ve hedefleri belirleme, hayatına dair planlarını, nerede nasıl davranacağını farkına varması vb. alanların aklın kontrolüyle düzenlenmektedir. Duyuşsal yönü ise aklın organize ettiği durumların bilinmesidir. Duyuşsal yön bireyin mahremiyeti ile ilgili duygu ve tutumlarını kapsayan yöndür. Mahremiyet kavramının öğrenilebilmesi için bireyin duyuşsal yönüyle öğrenmeye hazır ve istekli olması gerekir. Bireyin bilişsel ve duyuşsal alanı dengeli ve yeterli olarak desteklenir ve başta aile olmak üzere okul ve sosyal çevresiyle etkileşimde olması desteklendiği zaman mahremiyet eğitiminde istendik davranışın kazanılması sağlanmış olur.<sup>129</sup>

### **1.2.2. Mahremiyet Eğitimin Önemi**

Bireyin bütün yeteneklerini ortaya çıkarma, toplum içerisinde uyumlu, başarılı, erdemli vb. bir birey olması için katkı sağlamak eğitimin önemli görevlerinden biridir.

<sup>126</sup> İder, *Mahremiyet Eğitimi İlişkin Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*, 53.

<sup>127</sup> Güneş, *Nezakət ve Zarafet İçin Mahremiyet Eğitimi*, 57.

<sup>128</sup> Martı vd., *Dünü ve Bugünüyle İslam'da Mahremiyet*, 8.

<sup>129</sup> Budak, "Değişen Değerler Dünyasında Gençlik ve Mahremiyet Eğitimi", 264.

Eğitim günümüzde bireyin fiziksel, bilişsel, duyuşsal, ahlaki, dini vb. bütün yönleriyle gelişimine katkı sağlamak durumundadır. Bu gelişimi sağlamak eğitimin önemli işlevlerindedir.<sup>130</sup>

Mahremiyet eğitimi, çocukların hayâ duygusunu kazanması ve cinsel gelişimini doğru ve bilinçli olarak tamamlayabilmesi için çok önemlidir. Ayrıca cinsellik hem aileye yakın olanlar hem de yabancılar tarafından istismar edilen bir durumdur. Medyada gördüğümüz haberler sadece ekranlara yansıyan bir kısımdır. Küçük yaşlardan itibaren çocuklara doğru bilgilerle verilmesi gereken mahremiyet eğitimi, onların sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde önemli bir yere sahiptir. Elbette hassas bir konu olan cinsellik suistimale açık bir durumdur. Günümüzde ulaşımı kolay olan internet, TV gibi kanallar aracılığıyla çocuklara cinsel içerikli, gelişim seviyesine uygun olmayan birçok ileti ve görsel materyal ulaşabilmektedir. Psikolojik olarak öğrenmeye hazır olmadığı dönemde yanlış bilgiler ve yönlendirmeler çocuklarda ciddi sorunlara yol açabilir. Bunun önüne geçmek ve çocuğun ileriye yönelik sağlıklı bir gelişim sergilemesini sağlamak için cinsellikle ilgili doğru bilgileri erken yaşlardan itibaren ona ulaştırmak gerekir.<sup>131</sup>

Doğru bir eğitim konusunda birinci derecede ebeveynler sorumlu gösterilmiştir. Ebeveynler tarafından temeli atılan eğitimle yetişen kişi, sosyal yaşama uyumlu bir davranış içerisinde olacaktır. Mahremiyet eğitimi de eğitimin önemli bir parçası olup bireyin kişisel yaşamının, aile yaşantısının ve toplumsal yaşamının vazgeçilmez bir unsuru olarak önemli katkılar sağlayacaktır. Mahremiyet eğitimi hem bireysel hem toplumsal sınırların korunmasını sağlamaktadır. Mahremiyet ile ilgili konularda özenli hareket edilmesi diğer kişilere ve Allah'a karşı bir görevdir. Ebeveynlerin çocuklarını bu çerçevede yetiştirmesi esas olmalıdır.<sup>132</sup>

Mahremiyet olgusu fitratı korumada en önemli hasletlerdendir. Bu nedenledir ki bireye verilecek olan mahremiyet eğitiminin doğru bilgilerle verilmesi çok önemlidir. Uzun yıllar Avrupa ve Amerika'da okullarda çocuklara cinsellik

---

<sup>130</sup> Diler, "Mahremiyet Eğitimi ve önemi", 84.

<sup>131</sup> şükran Emin Ulum, *Sosyal Medya Kullanım Alışkanlığının Mahremiyet Sorunlarına Etkisi zerine Bir Araştırma* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 18.

<sup>132</sup> akır, *4-6 Yaş Aralığındaki ocuklara Mahremiyet Eğitimi Verilmesinde Din Eğitiminin Rolü (Sivas rneği)*, 23.

eğitimlerinin verildiği, cinsellikle ilgili bilgilerin öğretildiği fakat istenilen olumlu duygu ve davranışların kazandırılmaması, çocuklara sadece cinsellikle ilgili eğitim verilmesinin yeterli olmadığını daha kapsamlı ve bütüncül olan mahremiyet eğitiminin verilmesi gerektiğini göstermektedir.<sup>133</sup>

Cinsel bilgilerin yanında çocuğun hem kendisine hem de başka insanlara ait özel alanı fark edebilmesi, sosyal yaşam içinde kendi özelini koruyabilmesi, diğer bireylerin özel yaşamlarına saygılı olması, insanlarla sağlıklı sınırlar koyabilmesi bakımından önemli eğitimleri içeren mahremiyet eğitimi, ilk olarak çocukluk döneminde aile tarafından verilmektedir. Bu eğitimin öncelikle aile tarafından verilmesi, çocuğun cinsel ve ruhsal yönlerden korunması için son derece önemlidir. Çünkü mahremiyet duygusu sağlıklı biçimde gelişen çocuklarda cinsel istismar riski düşmekte ve sağlıklı bir cinsel kimlik gelişimi için zemin hazırlanmaktadır.<sup>134</sup>

Mahremiyet eğitimi olarak adlandırılan eskilerin hayâ eğitimi dediği çocuk eğitiminde büyük bir öneme sahip olan mahremiyet eğitimi, günümüzde ebeveynler tarafından ihmal edilebilmektedir. Daha ziyade çocukların yaşamı açısından zaruri ve önemli olan bu algının nasıl kazandırılabileceğiyle ilgili anne babaların yeteri kadar bilinçli, bilgi sahibi ve eğitilmiş olmadıkları sıkça ifade edilen bir husustur.<sup>135</sup> Ebeveynler mahremiyet eğitimine dair gerekli bilgi ve donanıma sahip olarak çocuklarına küçük yaşlardan itibaren utanma ve hayâ etme duygusunu içinde barındıran mahremiyet eğitimini vermelidir. Bu noktada çocuğun mahremiyet eğitimini ailede kazanabilmesi için ebeveynlerin beklenen düzeyde mahremiyet eğitimini verecek donanıma sahip olmalarını sağlayacak eğitimlerin planlanması, ebeveynlerin bu eğitimlere katılımlarının sağlanması ve uygulama aşamasında önemli adımlar atılması da ele alınması gereken bir başka husustur.

Mahremiyet eğitimi, çocukta mahremiyet duygusunun gelişmesi, çocuğun kendisini korumayı öğrenmesi açısından önemlidir. Her zaman ebeveynlerinin yanında olması mümkün olmadığından çocuk yalnız kaldığında nasıl korunması gerektiğinin bilincinde olmalıdır. Bunun için de ebeveynler tarafından çocuklara

---

<sup>133</sup> Emin Ulum, *Sosyal Medya Kullanım Alışkanlığının Mahremiyet Sorunlarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma*, 19.

<sup>134</sup> Sedat Ertekin, "Çocuklarda Mahremiyet Eğitimi", *Gönül Dergisi* (blog) (Erişim 30 Mart 2023).

<sup>135</sup> Abdulhalim İnam, "Mahremiyet Bilincimiz Var mı?", *Mahremiyet Eğitimi* (Köln, 2018), 12.

kişisel sınırlar, özel bölgeler, kötü ve iyi dokunuşun farkları, bedenin kişiye özel olduğu, izin vermediği müddetçe kimsenin kimseye dokunma yetkisi olmadığı bilincinin inşa edilmesi gerekmektedir. Mahremiyet eğitimi ailede kazanmış olan çocukların kişisel ve özel alanlarının farkında olması başkalarının da özel alanına saygı göstermesi beklenmektedir. Böylelikle çocuklar sağlıklı bir cinsel gelişimi kazanan istismarlara karşı kendini koruyan ve başkalarının özel alanına saygı duyan bir birey olarak gelişimini tamamlar.<sup>136</sup>

Küçük yaşlardan itibaren başlayan mahremiyet algısı bireyin kendisini tanıması ve özel hissetmesi, cinsel kimliğinin oluşması, kendine ve başkalarına saygı duymayı öğrenmesi, istismardan korunması açısından çok önemlidir.

Mahremiyet eğitimi bilinçli ve doğru olarak olan çocuk öncelikle kendine, bedenine ve bir başkasının varlığına, özel yaşamına saygı duyacaktır. Bunun sonucunda kendisine yapılan haksızlıklar karşısında kendini koruyabilecek ve bununla birlikte başkalarına da zarar vermeyecektir.<sup>137</sup> Sağlıklı bir mahremiyet eğitimi sürecini tamamlayan çocuk bedenine izinsiz dokunulmasına engel olur ve muhakkak bir tepki verir. İyi ve kötü dokunuşu ayırt eder. Kendisini rahatsız eden duygusal bir yaklaşım durumunda oradan uzaklaşmakta ve güvende olacağı bir alana çekilmektedir. Bu bakımdan mahremiyet eğitimi, dışarıdan gelebilecek olumsuz durumlar karşısında kişinin sakinme ve savunma gücünü de beraberinde getirmektedir.<sup>138</sup>

Mahremiyet eğitimi başka bir ifadeyle bir kişilik eğitimidir. Küçük yaştan itibaren bireylerin kendi özel hayatına ve değerlerine sahip çıkabilen ve diğer bireylerin de özeline ve değerlerine saygı duyabilen birey olmalarına katkıda bulunan kişilik eğitimidir. Kişinin kendisini tanımasına, sorumluluk bilincinin gelişmesine, vicdani ve ahlaki gelişimine, ahlaki problemlerin engellenmesine, cinsellikle alakalı sorularına cevap bulmasına ve bilinçli öğrenmeyi gerçekleştirmesine katkı sağlamaktadır.<sup>139</sup>

---

<sup>136</sup> Muhammed Esat Altıntaş, "Aile Mahremiyet Eğitimi", *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, ed. H. Şule Albayrak (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022), 405.

<sup>137</sup> Kolektif, *Sorularla Mahremiyet Bilinci*, 12.

<sup>138</sup> Güneş, *Nezakət ve Zarafet İçin Mahremiyet Eğitimi*, 20.

<sup>139</sup> Diler, "Mahremiyet Eğitimi ve Önemi", 84.

Saadet İder, mahremiyet eğitiminin doğru ve bilinçli bir şekilde bireylere kazandırılması sonucunda bireylerin dinî, ahlaki, sosyal ve psikolojik açıdan kazanımları şu şekilde özetlemektedir:<sup>140</sup>

- Mahremiyeti yaratıcıya karşı olan dinî bir sorumluluk olarak anlamlandırır ve Yaratıcı karşısındaki konumunu ve sorumluluklarını bilir.

- Mahremiyetin hükümlerini beden, mekân, bilgi, tecrübe, duygu, düşünce vb. çeşitli unsurlar üzerine açıklar.

- Yaratıcının insan onurunu korumak amacıyla belirlediği ölçü ve sınırları bilir ve gözetir.

- Bedenine, meskenine, ailesine emanet bilinciyle yaklaşır ve onu göz önünde tutmaktan kaçınır.

- Toplumsal alanlarda, yaşadığı çevrede neyin paylaşılması veya nelerin paylaşılmaması gerektiği bilir.

- Toplumsal yaşamda cinsel kimliğini doğru olarak yansıtacak bir şekilde davranır.

- Şehvet, haz vb. cinsellik duygularını kontrol altına alabilir.

- Kendisinin ve başkalarının mahrem alanlarını tanır, korur ve saygı duyar.

- Kendisine fayda sağlayan bilgileri araştırmada merak duygusunu kullanır, başkalarına karşı kendisini muhafaza eder.

- Başkalarının hayatındaki gizli bilgileri araştırmaktan uzak durur.

- İslam'ın belirlediği, fitratına uygun cinsiyet rollerini benimser ve hayatını ona şekillendirir.

- Toplumda yaşanan ve bununla birlikte değişen değer yargılarına rağmen mahremiyet algısını korur.

### **1.2.3. Mahremiyet Eğitime Başlama Zamanı**

Mahremiyet eğitimi, çocukluk döneminde bireyin gelişiminin istenen biçimde yönlendirilmesidir. Ailenin, toplumsal kültürün, din inancının ve pedagojinin gereklerine uygun biçimde yetişen bir çocuk, mahremiyet değerini de sağlıklı bir biçimde kazanabilir. Bu noktada, çocuklarda kişilik özelliklerinin olumlu yönde gelişmesini sağlayacak bir mahremiyet eğitimi için aile ve eğitim hayatının önemi ön

---

<sup>140</sup> İder, *Mahremiyet Eğitime İlişkin Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*, 59.

plana çıkmaktadır.<sup>141</sup> Bu sebeple mahremiyet duygusu, çocuğun gelişim aşamalarına uygun olarak aşama aşama kazandırılmalıdır. Gelişimin her dönemi içinde zamansal bir öneme sahiptir ve mahremiyet eğitimi için de bu durum geçerlidir.<sup>142</sup>

İnsan gelişiminde, kimlik gelişimi önemli bir yere sahiptir. Kimliğin gelişimi kişinin “Ben Kimim?” sorusuna yanıtları çerçevesinde şekillenmektedir. Bir bebek büyümeye devam ettikçe farklı kimlikler kazanmaktadır. Kimlik gelişiminde cinsel kimlik oldukça önemli bir parçadır. Çocukların kendi cinsel kimlikleri belirgin hale geldikçe toplumsal normlara uygun oyuncak, renk, giysi, arkadaş tercihleri, kendi cinsel kimliği çevresinde biçimlenmektedir. Böylelikle çocuğun oldukça küçük yaşlarda başlamış olan kişilik gelişimi sürmektedir. Mahremiyet algısı, zaman içinde çocuğun kişiliğinin gelişimine paralel bir biçimde gelişme göstermektedir. Bu bakımdan mahremiyet eğitimi için tuvalet eğitiminin kritik dönemi meydana getirdiği ifade edilmektedir. Tuvalet eğitimi çocuklarda 18 aydan itibaren başlamakta ve üç yaşına dek sürmektedir. Bu eğitimle beraber çocuğun bedensel ihtiyaçlarının kontrolünü öğrenmesi, çocukta bağımsızlık ve başarı duygularıyla beraber sosyalleşme sürecine ilişkin çatışmalar da yansımaktadır. Bu çerçevede çocuk, bu aşamada çevrenin kendinden beklediklerini öğrenme çabasındadır.<sup>143</sup>

Genellikle tüm kültürlerde sosyal ve ahlaki gelişiminin en hızlı olduğu dönemler 2-6 yaşlar arasıdır. Her çocuğun doğduğu belli bir kültür çevresi vardır. Her ne kadar çocukların zihinsel yetenekleri sınırlı ve henüz olgunlaşmamış olsa da insanların kim olduğunu, onların ne yaptığını ve niçin yaptıklarını öğrenmek isterler. Kısacası bir çocuk, kendini, çevresindekileri, sosyal ve ahlaki ilişkileri, anlamak, anlamlandırmak durumdadır.<sup>144</sup>

Kentler; bireylerin zaman içinde yıllarla birlikte mahremiyet eğitiminin bireysel yararlarının idrakine varacaklarını ifade etmekte ve söz konusu eğitimin çok erken gelişim aşamalarından itibaren mevcut hale geldiğini, zaman içinde oturduğunu belirtmektedir. Çocukların cinsel organlarına yönelik keşifleri ve cinselliğe yönelik

---

<sup>141</sup> Duran, *Değerler Eğitimi Bağlamında Mahremiyet Eğitimi*, 36.

<sup>142</sup> Çalışkan, *Okul Öncesi Dönemde Çalışan Öğretmenlerin Mahremiyet Eğitimi Konusunda Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*, 38.

<sup>143</sup> “Mahremiyet Eğitimi’ İle İlgili Öğretmen ve Aileler İçin Bilgilendirme Kılavuzu” (Keçiören Rehberlik ve Araştırma Merkezi (2017-2018), Mayıs 2018).

<sup>144</sup> Mustafa Köylü, “Çocukluk Ahlak Gelişimi Dönemi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 12 (2003), 71.

meraklarının ve soru sormaların 0-2 yaş arası dönemde oluştuğu bilinmekte; bu nedenle bu dönemde mahremiyet eğitimine de başlanması gerektiği ifade edilmektedir. Ancak özellikle cinsel kimlik oluşum süreci ve pekişme sürecini ifade eden 18-36 ay arası tuvalet eğitimi döneminin mahremiyet algısı ve eğitimi için riskli ve mühim bir dönem olduğu ifade edilmektedir.<sup>145</sup>

Erikson, çocukların özellikle okul öncesi dönemde (4-6 yaş arası dönem) cinsiyet farklılıklarını keşfettiğini, konuya ilişkin sorular sormaya başladığını belirtmektedir. Ona göre sorular sebebiyle çocuğun azarlanması ve araştırmaya yönelik girişimlerin engellenmesi, çocuğun suçluluk duygusuna kapılmasına yol açmaktadır.<sup>146</sup>

Çocuklarda ve yetişkinlerde mahremiyet olgusunun her yaşta edindirilebileceği ifade edilmektedir ancak mahremiyet temellerinin özellikle 0-6 yaş arası dönemde oluştuğu, bu aralıkta da 3 ve 4 yaşları arası dönemin belirleyici olduğu belirtilmektedir. 4-5 yaşlarına kadar yaşama ilişkin duruşu biçimlenen çocukların edindiği tutumların değişmesi zor olmakta ve yaşamlarının geri kalanına da bu tutumlar yansımaktadır. Çocuklarda kişiliğin şekillenmesinde 0-5 yaş arası dönemin en önemli aralık olduğu dile getirilmektedir. Çocuğun eğitim hayatındaki başarı oranını; beşerî ve sosyal ilişkilerinin, yetişkinliğinin, evlilik sürecinin nasıl olacağını belirleyen temel kişilik yapısının altı yaşına kadarki süreçte meydana geldiği ifade edilmektedir.<sup>147</sup>

Mahremiyet eğitiminin de pedagojik temelli ve bilinçli bir eğitim sağlanması son derece önemlidir. Çocuğu zorlamadan, utandırmadan, kaygılandırmadan, yoğun bir duygusal denetime maruz bırakmadan mahremiyet eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Bunun için de öncelikli olarak ebeveynlerin doğru bilgi ve yöntemleri tespit edip kullanması gerekmektedir. Bu konu ile ilgili olarak ilk olarak ebeveynlerin mahremiyet eğitiminin ne olduğu ile ilgili fikir sahibi olması gerekmektedir.<sup>148</sup>

---

<sup>145</sup> Zeynep Türkyılmaz, *3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Ebeveynlerin Mahremiyet Eğitimine Dair Bilgilerinin İncelenmesi (Üsküdar Örneği)* (İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 71.

<sup>146</sup> Diler, "Mahremiyet Eğitimi ve Önemi", 92.

<sup>147</sup> Türkyılmaz, *3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Ebeveynlerin Mahremiyet Eğitimine Dair Bilgilerinin İncelenmesi (Üsküdar Örneği)*, 71.

<sup>148</sup> Altıntaş, "Aile Mahremiyet Eğitimi", 408.

Çocuklarda karakter gelişiminin yerleştiği, mahremiyet algısının biçimlendiği erken dönemler itibarıyla mahremiyet eğitimi verilmesi ile sağlam bir cinsel kimlik inşa edilebilir ve muhtemel bir cinsel istismar-ihmal durumu riski en aza indirilebilir. Bunun için verilecek olan mahremiyet eğitiminin çocukların zekâ düzeyi, yaşı, gelişim durumu dikkat alınarak küçük yaşlardan başlaması önerilmektedir.<sup>149</sup>

Mahremiyet bilincinin çocuklarda küçük yaşlardan itibaren sağlanması için 3-4 yaş itibarıyla ebeveynler ve çocukların bir arada banyo yapmaması, zorunlu durumlarda ya da birlikte oyun oynanan zamanlarda çıplak olunmaması önem taşımaktadır. Böylelikle çocuğun sınırlarını öğrenmesi mümkün olacak, kendi vücuduna gerçekleştirilen istismarlardan da doğal bir refleksle korunması muhtemel olacaktır.<sup>150</sup>

Çocuğa 4 temel gelişim dönemine göre farklı mahremiyet eğitimleri verilmelidir: Bebeklik Dönemi (0-3 Yaş), Okul Öncesi Dönemde Mahremiyet Eğitimi (3-6 Yaş), İlkokul Döneminde Mahremiyet Eğitimi (6-12 Yaş), Ortaöğretim Düzeyinde Mahremiyet Eğitimi (13-18 Yaş)<sup>151</sup>

Mahremiyet eğitimine çocuklar için kritik dönem olarak adlandırılan 0-4 yaş aralığında tuvalet eğitimi ile başlanmalıdır, denilmektedir. Çocuğun bedenini keşfetmeye başladığı dönem ile cinsel eğitimi de kapsayan mahremiyet eğitimi ebeveynler tarafından bilinçli ve doğru zamanlarda verilmelidir. Eğitim sürecinde çocuğun gelişim dönemleri dikkate alınmalıdır. Ailede başlayan mahremiyet eğitimi, çocuğun toplum hayatına karışması ve okul sürecinin başlaması ile okulda devam etmektedir. Mahremiyet eğitimi kişilik gelişiminde, bireyin kendi özel alanını öğrenmesi ve koruyabilmesi, başkalarının hayatlarına da saygı duyması gerektiğini öğrenmesi açısından önemlidir. Bu sebeple mahremiyet eğitimi bu konuda eğitim almış bireyler tarafından bilinçli olarak verilmelidir. Yanlış öğrenmeleri engellemek sağlıklı ve doğru bir mahremiyet bilinci oluşturmak için de bireyin gelişim basamakları, ilgi, tutum ve davranışları göz önünde bulundurulmalıdır.

<sup>149</sup> Altıntaş, “Aile Mahremiyet Eğitimi”, 410.

<sup>150</sup> Altıntaş, “Aile Mahremiyet Eğitimi”, 419.

<sup>151</sup> *Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu*, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) (Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, 2017), 14.

#### 1.2.4. Mahremiyet Eğitiminde Dikkat Edilecek Hususlar

Mahremiyet eğitimi bireyin iyi bir ahlak sahibi olmasıyla gerçekleşir. Çünkü ahlak, insanın kişiliğine yerleşmiş olan erdemler ve bu erdemlerden kaynaklanan davranışlar bütünüdür. Kişinin davranışlarının değerlendirilmesi, toplumsal kurallar tarafından doğru-yanlış şeklindeki yargılara bağlı olarak yapılır. Akıl ve irade ile yaratıkların en seçkini olan insanın fiil ve hareketleri, ahlaka konu olmaktadır. Yaptığı işlerin amacını bilen, iyiyi kötüyü ayırt eden insan, davranışlarından hangisinin beğenilip hangisinin cezalandırılacağını bilir.<sup>152</sup>

Mahremiyet eğitimi ile kastedilen, çocuğun kişilik gelişiminin, İslam'ın güzel ahlak çerçevesinde öngördüğü değerler kapsamında yönlendirilmesidir. Ailenin sahip olduğu ahlaki değerler ve inancın gereklerine, toplumsal kültüre ve eğitim biliminin ilkelerine uygun bir biçimde yetişen çocuk, mahremiyet değerine de sahip olabilecektir. Pedagoji biliminde mahremiyet; cinsel eğitimi de içeren, çocukların duygu dünyasını, duyularını, kendi özel alanını ve başkalarına ait özel alanların olduğunu öğrenmesi, tanınması ve kontrol altına alması ve toplumsal değerlere uygun olarak yönetebilme becerisinin kazandırılması ile dışarıdan gelebilecek istismar, taciz ve tecavüz gibi tehlikelere karşı kendisini koruması anlamına gelmektedir. Bunun yanında güzel ahlakın vazgeçilmezleri olan iffet, hayâ gibi önemli duyguların çocuklara kazandırılması da bu kapsamdadır. Aile bunu çocuğa öğretirken elbette bu değerlerin farkında olarak hareket etmeli, bu konuda bilgi sahibi olmalı ve çocuğun gelişim döneminin özelliklerini de göz önünde bulundurmalıdır.<sup>153</sup>

Mahremiyet eğitiminin en önemli adımı öncelikle aile içindeki bireylerin her birinin özel ve kendine has bir alana sahip olması ilkesinin benimsenmesidir. Anne ve baba kendi mahrem ve özel alanlarını belirlerken, bu konuda çocuklarına da ölçü ve sınırları vermesi mahremiyet eğitiminde başka bir aşamadır. Ailedeki bireylerin birbirlerinin odasına girmeden önce müsaade istemesi, hiçbir aile bireyinin diğerine ait özel eşyayı izinsiz kullanmaması, eşyaların karıştırılmaması, çocuklara banyo ve tuvalet eğitimi vermesi, giyim ve kuşam konusunda özenli davranılması mahremiyet eğitimi bakımından önemlidir. Başkalarına ait özel durumların araştırılmaması, özel

---

<sup>152</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 107.

<sup>153</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 109.

konuşmaları dinlemeye çalışmamak, aile içerisinde de yaşanabilecek olan özel durumları üçüncü biriyle paylaşmamak gerektiği de mahremiyet eğitiminin önemli konularındandır.<sup>154</sup>

Mahremiyet eğitimine çocuklar doğar doğmaz başlanabilir. Ebeveynlerin dahi çocuğun özel bölgelerine beden temizliği dışında dokunmamaya özen göstermesi gerekir. Çocuğun bezini değiştirirken, krem sürerken veya temizliklerini yaparken bile mahrem bölgelerini sevmeden veya oyun haline getirilmeden özenle ve hızla hareket etmek gerekir. Anne babalar çocuğun cinsel organlarını asla sevgi objesi yapmamalıdır.<sup>155</sup>

Mahremiyet eğitimi sürecinde, çocuk eğitiminde ebeveynlerin temel görevi her aşamada fikir birliğine vararak ortak bir tutum sergilemeleri gerekmektedir. Anne babanın çelişki içeren tutumlarında çocuk bu durumu kendi çıkarları için kullanabilecektir ve bu durumda istedik davranışın ortaya çıkması mümkün olmayacaktır. Ebeveynlerin ortak kararlarının geniş aile çevresinde desteklenmesinin mahremiyet eğitiminin bütünselliğini koruması ve eğitimin aksamaması açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ebeveynlerin en önemli temel görevlerinden bir diğeri ise çocuklarına rol model olmaları; nasihatle değil örnek teşkil edecek tavır ve davranışlarıyla onların mahremiyet eğitimine yönelik kazanımları elde etmelerini sağlamaktadır. Mahremiyet eğitimi bütün ana hatlarıyla çocuğa anne-babanın sorumluluğunda olan en önemli eğitimlerdendir. Çocuklarda mahremiyet algısı oluşturulurken muhtemel cinsel istismar ve taciz riskleri de dikkate alınarak ebeveynler tarafından çocuklara iyi birer model olunması, onlar için özel alanlar oluşturulması, kendileri ve kardeşleri ile yataklarının ayrılması, odalara girerken izin alınmasının öğretilmesi, banyo ve tuvalet adabının öğretilmesi, soyunma ve giyinme sırasında yalnız olunması gerektiğinin öğretilmesi, internet ve televizyon kullanımında belli kural ve hassasiyetlerin oluşturulması, cinsellik içeren soruların ve bu konudaki merakın çocuğun yaş dönemine uygun bir biçimde cevaplanması, cinsel istismar

---

<sup>154</sup> Levent, "Mahremiyet ve Aile", 6.

<sup>155</sup> *Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu*, 14.

tehlikesine karşı gereken bilgilerin ve donanımın sağlanması gibi konularda dikkat edilmelidir.<sup>156</sup>

Ahlak gelişimi ve kişilik gelişimi ile ilgili olarak yapılan araştırmalar, çocuğa küçük yaşlardan itibaren model olma, ahlaki eğitimde ve kimlik kazandırmada pekiştirmenin önemini gözler önüne sermektedir. Mahremiyetle ilgili ahlaki gelişim, model olma yoluyla verilebileceği gibi, bu süreçte değer aktarma yaklaşımıyla da desteklenebilir. Kişinin içsel ahlaka ulaşacak kültürel ve zihinsel birikim kazanmaya başladığı ergenlik çağı itibarıyla mahremiyet eğitiminde değer geliştirilmesine ilişkin yaklaşımların daha etkili bir biçimde kullanılması yararlıdır. Görüldüğü gibi mahremiyet eğitiminde tek bir yöntem veya metodun kullanılmasından daha çok farklı yöntem ve metotların bir arada kullanılması önemlidir.<sup>157</sup>

Mahremiyet eğitimi çerçevesinde; doğru ve yanlış kavramları, örnek olaylar, davranış biçimleri, çocuk hak ve sorumlulukları, özel alan kavramı, ergenlik dönemindeki bireyler için cinsel eğitim, duygusal ilişkilerde sınırların konması, neyin kime ne düzeyde anlatılacağı ile ilgili farkındalık, hayır diyebilme, öz güvenin geliştirilmesi ve rehabilitasyon gibi unsurlar dile getirilebilir.<sup>158</sup>

Mahremiyet eğitimi, kitle iletişim araçlarına karşı takınılacak tavrı da belirleyici olmalıdır. İzlediklerini, okuduklarını, işittiklerini eleştirme, değerlendirme ve tartışma yeteneği çocuğa kazandırılmalıdır. Çocuğu kontrol altında tutmak, onun seçici bir izleyici olmasını sağlamak, mahremiyeti ihlal eden bir duruma tepki göstermek, bunu çocuğun anlayabileceği şekilde yapmak, kitle iletişim araçlarının zararından koruma etkinlikleri olabilir. Çocuklardaki iyi duygu ve eğilimleri güçlendirici, geliştirici, sevgi, şefkat, merhamet, doğruluk, yardımseverlik ve yiğitlik gibi duyguları öne çıkarıcı program ve içerikleri önerme, kötü duygu ve eğilimleri bastırıcı, kontrol altına alıcı içeriklerden de uzak tutma noktasında da ona bazı alternatifler önerilebilir.<sup>159</sup>

---

<sup>156</sup> Türkyılmaz, *3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Ebeveynlerin Mahremiyet Eğitimine Dair Bilgilerinin İncelenmesi (Üsküdar Örneği)*, 73.

<sup>157</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 109.

<sup>158</sup> *Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu*, 14.

<sup>159</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 135.

Çocuğun kişilik gelişiminde çok önemli olan mahremiyet eğitimi verilirken bilinçli ve doğru yöntemler kullanılmalıdır. Çünkü sağlıklı bir mahremiyet eğitimi süreci tamamlayan kişiler kendi özel alanını, sınırlarını tanımlayıp kendini korumasını bilir. Mahremiyet eğitimi sadece kişinin kendi yaşamıyla sınırlı değildir. Kendi özel alanlarını sınırlayabilen, duygularını kontrol edebilen kişi toplumdaki diğer bireylerin de özel hayatına saygı duyması gerektiğini bilir. Kişilik gelişiminin sağlıklı olarak tamamlanabilmesi için mahremiyet eğitimi sürecinde dikkat edilmesi gereken durumlar vardır. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz:

- Bebeklik döneminde bebeklerin altı temizlenirken, kıyafetleri değiştirilirken veya emzirirken insanların bulunduğu ortamlardan uzaklaşarak başka bir odaya gidilmesi ve bebeğin mahremiyetine saygı gösterilmesi gerekir.

- Çocuklara tuvalet eğitimi verilirken mümkün olduğu kadar yalnız olması sağlanmalıdır. Banyo ve tuvalete girmek istediğinde ona kapının kapalı durumda olması gerektiği öğretilmeli, banyo ve tuvaletin kişilerin özel bir alanı olduğu düşüncesinin oluşması sağlanmalıdır.

- Ebeveynler çocuklarının yanında yaşları ne kadar küçük olsa da asla çıplak halde bulunmamalı, soyunmanın ve giyinmenin özel/mahrem bir durum olduğu izah edilmelidir.

- Çocuklara vücutlarında mahrem diye adlandırılan bölgeleri öğretilmeli ve sadece yardıma ihtiyaç duyduğu durumlarda anne, baba, nine, bakıcı, kardeş gibi birinci derecede kendisine bakımını sağlayan kişilerin dokunabileceği anlatılmalıdır.

- Çocuğun gelişim dönemlerine göre değişkenlik gösterebilen mahremiyet algısına uygun olarak çocuğun kendi bedenini, cinsel organlarını keşfettiği dönem dikkate alınarak mahremiyet eğitimine başlanabilir.

- Ebeveynlerin mahrem hallerine şahit olmaması açısından çocukların cinselliği keşfetmeye başladığı dönemde odası ayrılmalıdır. Çocuğun giyinirken yalnız olmasına dikkat edilmeli, odasının kapısının ve pencerelerinin kapalı olmasının gerekliliği anlatılmalıdır.

- Çocuk cinsiyet farklılıklarını algılamaya başladığı dönemden itibaren kendisine yardım eden kişinin yanında iç çamaşırıyla banyo yapmalı ve bu durumun mahrem hallerden olduğu çocuğa yaş aralığı gözetilerek anlatılmalıdır.

- 3-4 yaşında itibaren kardeşlerin yatakları ayrılmalı ve imkanlar dahilinde 10 yaşından itibaren kız ve erkek çocukların odaları ayrılmalıdır.

- Aile bireylerinin birbirlerinin odalarına girerken kapıyı tıklatmaları, odaya girerken odanın içerisindeki aile bireyinden izin almaları mahremiyet algısının çocuklar tarafından kazanılmasını sağlayacaktır.

- Çocuklar başkaları tarafından sevilmeye zorlanmamalı, kendisine istemediği bir şey yapıldığında kendini nasıl koruması gerektiği bilgisi ve bilinci çocuğa kazandırılmalıdır.

- Başta anne babalar olmak üzere çocuk ile ilgilenen bireyler, çocuğun özel bölgelerini sevgi objesi olarak göstermemeli, bu bireyler çocukları özel bölgelerine dokunarak sevmekten kaçınmalı, özel bölgeleriyle ilgili çocuklara şakalar yapılmamalıdır. Çocukları zorla öpme, sevmeye çalışma, sıkıştırma gibi tutumlardan kaçınılmalı, bunlar ebeveynler tarafından dahi çocuktan izin alınarak yapılmalıdır.

- Çocuklara 4 yaşından itibaren bedenindeki özel bölge tanımlarının kavratılması ve kendisinin izni olmadan asla kimsenin ona dokunamayacağını öğretilmesi, bu gibi durumlarla karşılaştığında nasıl tepki vermesi gerektiği ona öğretilmelidir.

- Çocuklar; 12 yaşından itibaren başlayan soyut düşünce gelişimi döneminde, önceden tanıklık ederek öğrenmiş olduğu mahremiyet anlayışını ahlaki çerçevede bilinçli olarak öğrenebilmelidir. Verilecek eğitim sayesinde zihinsel ve sosyal gelişimine uygun olarak çocukta otonom ahlaki geliştirmelidir.<sup>160</sup>

- Gelişim dönemleri dikkate alınarak çocuklara mahrem ile mahrem olmayan bireylerin kimler olduğu, onların yanında nasıl davranmaları ve nelere dikkat etmeleri gerektiği öğretilmelidir.

- Çocuklara verilmesi gereken cinsel eğitim ve bedenindeki gelişimlere bağlı bilgilendirme mahremiyet eğitiminin kapsamında verilmelidir. Yaşına uygun olarak çocuğa cinsel bilgi uygun ve doğru zamanda, bilmesi gerektiği kadar verilmelidir. Verilen doğru bilgi ve eğitim sayesinde çocuk öncelikle kendisini koruyabilecek, ayrıca duygularını kontrol edebilme gücüne sahip olacaktır.<sup>161</sup>

---

<sup>160</sup> Köylü, "Çocukluk Ahlak Gelişimi Dönemi", 88.

<sup>161</sup> Martı vd., *Dünü ve Bugünüyle İslam'da Mahremiyet*, 28.

- Çocuk sadece kendi bedenine ait olanları fark etmeli, sınırları öğrenmeli ve izin almadan kimsenin bu sınırları geçemeyeceği bilincini kazanmalıdır.

- Sağlıklı geçirilen bir mahremiyet eğitimi süreci bireyin daha güvenli yaşamasına imkân sağlar. Çocuklara mahremiyet ihlallerinin olduğu durumlarda nasıl tepki verilmesi gerektiği yani bağırımları veya yardım istemeleri gerektiği bilinci oluşturulmalıdır. Mahremiyet eğitimi çocuklarda korku ve endişe oluşturmadan günlük hayatın içerisinde doğal bir eğitim olarak verilmelidir.

- Çocukların izlediği TV programları, videoları, internet üzerinde giriş yaptıkları web sitelerini, sosyal medya platformlarındaki hesaplarını, takip ettikleri sayfaları kontrol etmek gerekmektedir. Çünkü sosyal ağlar üzerinden çocuğun henüz şekillenmekte olan mahremiyet anlayışını etkileyecek cinsel içerikli, ahlak dışı paylaşımlar ve mesajlar alınabilmektedir.

- Bireylerin özel hayatlarının araştırılmasının, kişiler arasında laf taşınmasının, aile içerisinde yaşanan olayların hane dışına taşınmasının mahremiyet ihlalleri kapsamında olduğu anlatılmalıdır.



## İKİNCİ BÖLÜM

### DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ (DKAB) DERSİNDE MAHREMİYET EĞİTİMİ

#### 2.1. DKAB DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA MAHREMİYET EĞİTİMİ

Din, toplumsal yapıları değiştiren ve topluma ruh kazandıran en önemli faktörlerdendir. Bireylerin günlük yaşamlarında önemli bir yere sahip olan din, toplum yapısını kuvvetlendiren, bireyin kişilik gelişimine katkılar sağlayan, sorumluluk bilinci kazandıran önemli bir unsurdur.<sup>162</sup> Bireyin hayatında önemli bir etken olan din eğitimi, eğitimin temellerinin atıldığı ailede başlar. Ailede başlayan din eğitimi okullarda alanında uzaman öğretmenlerle devam eder.

Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programlarında yıllar içerisinde birçok değişikliğe uğrayan din eğitimi, son olarak 1982 Anayasası'nın 24. Maddesi; *“Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.”* kararı ile zorunlu olarak alınması gereken bir ders olmuştur. Günümüzde örgün eğitimde din öğretimi “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi adı altında Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programları içerisinde yerini almıştır.

Toplumun sosyal ve kültürel şartları, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak eğitim programları oluşturulmaktadır. Çünkü öğrencinin ihtiyacını karşılayan bilgiler, ilgisini çeken materyaller anlamlı öğrenmeyi sağlar.<sup>163</sup> O nedenle DKAB dersi öğretim programı öğrencilerin ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak 2018 yılında yenilenmiştir. Bu bölümde mahremiyet eğitimi konusu, yenilenmiş program ve ders kitapları dikkate alınarak işlenmektedir.

---

<sup>162</sup> Hüseyin Yılmaz, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sosyal Dayanışma Konusunun Öğretimi”, *Dini Araştırmalar Dergisi* 7/19 (Ankara 2004), 259.

<sup>163</sup> Yılmaz, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Sosyal Dayanışma Konusunun Öğretimi”, 259.

### 2.1.1. İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programında Mahremiyet Eğitimi

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi Anayasanın 24. Maddesi gereği zorunlu olarak okutulan dersler arasında yer almaktadır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak hazırlanan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programının temel amaçlarında şu ifadelere yer verilmiştir:

“Dinî ve ahlaki kavramları tanımaları, dinin sosyal hayat, kültür ve medeniyet unsurları üzerindeki etkilerini kavramaları, farklı inanç ve yorumları tanımaları ve bunlara saygı duymaları, çevresindeki dinî davranış, yorum, tutum ve deneyimlerin farkında olmaları, ahlaki değerleri tanımaları ve bunları içselleştirmeleri, İslam dininin ana kaynaklarını tanımaları, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatını ve örnek ahlakını tanımaları, İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak ilkelerini açıklamaları, bazı dua ve surelerin muhtevasını ana hatlarıyla tanımaları, inanç ve ibadetlerin davranışları güzelleştirmedeki olumlu etkisinin farkına varmaları amaçlanmaktadır.”<sup>164</sup>

Öğretim programının temel amaçları arasında yer alan “Ahlaki değerleri tanımaları ve bunları içselleştirmeleri” ve “İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak ilkelerini açıklamaları” amaçları araştırmamız açısından önemli görülmektedir. Öğrencinin ahlaki değerleri tanıması ve İslam'ın ahlak ilkelerini açıklayabilmesi bireyin özel hayatına müdahale etmemesi, insanların hayatını araştırmaması ve hak ihlallerinde bulunmaması gibi durumlar ahlaki değerler ve ilkeler arasında kazanılan davranışlardandır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın vizyonu şu şekilde ifade edilmektedir:<sup>165</sup>

Dinin, hayatı anlamlandırmadaki rolünü fark eden; millî, manevi ve ahlaki değerleri benimseyen; farklılıklarla bir arada yaşama becerisi kazanmış bireyler yetiştirmektir.

<sup>164</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)* (MEB, 2018), 8.

<sup>165</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, 8.

DKAB öğretim programının bu temel amaç ve ilkeler doğrultusunda hazırlanan programın öğretim basamaklarına göre üniteleri ve ünitelerde yer alan içerikleri mahremiyet eğitimi açısından incelediğimizde;

İlköğretim 4. sınıf DKAB dersi öğretim programında yer alan “Güzel Ahlak” ünitesi mahremiyet eğitimi açısından önemli bulunmuştur. Ünitenin kazanımları arasında “İnsani ilişkilerin gelişmesinde sevgi ve saygının önemini ve gerekliliğini savunur, güzel ahlaklı olmanın birey ve toplum hayatındaki önemine vurgu yapılır”<sup>166</sup> ifadeleri yer almaktadır. Güzel ahlak konusunu ele alan ünite konularında ve kazanımlarında doğrudan veya mahremiyetle alakalı olduğu düşünülen mahcubiyet, hayâ, haram vb. kavramlardan herhangi birine yer verilmemekle birlikte, özel hayatın gizliliğini korumada önemli bir ahlaki ilke olan saygı değerine dikkat çekilmesi önemlidir.

5. sınıf DKAB dersi öğretim programında “Adap ve Nezaket” ünitesine yer verilmiştir. Ünite konu başlıkları arasında “Nezaket Kuralları, Selamlaşma Adabı, İletişim ve Konuşma Adabı, Sofra Adabı” konuları yer almaktadır. Ünitenin kazanımları arasında mahremiyet kavramının geçmesi, mahremiyet eğitimi için önemli görülmektedir.<sup>167</sup>

Yine bu ünitenin kazanımlarında yer alan; “Toplumsal hayatta nezaket kurallarına uygun davranışlar sergilemeye özen gösterir. Kişisel mahremiyetin önemine değinilir ve bu konuda dikkat edilecek hususlar üzerinde durulur.”<sup>168</sup> İfadesi, kişisel mahremiyeti öğrenme ve mahremiyeti koruma anlamında farkındalık oluşturacak ve mahremiyet eğitimine katkı sağlayacaktır.

“Adap ve Nezaket” ünite konularında yer alan “İletişim ve Konuşma Adabı” başlığı kazanımları arasında olan “İletişim ve konuşma adabına uygun davranır, iletişim adabı konusunda internet ve sosyal medya adabına da değinilir.” İfadeleri, yaşadığımız teknoloji çağının en büyük sorunları arasında yer alan sosyal medya mahremiyetini öğrenme ve anlama açısından olumlu bir yaklaşımdır.

---

<sup>166</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, 18.

<sup>167</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, 23.

<sup>168</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, 23.

5.sınıf DKAB öğretim programında mahremiyet eğitimine doğrudan yer verilmemekle birlikte, adap ve nezaket kuralları içerisinde kişisel mahremiyetin önemi, iletişim ve konuşma adabı ile sosyal medya mahremiyeti konularının kazanım olarak belirlendiği görülmektedir.

İlköğretim Din kültürü ve Ahlak Bilgisi ders öğretim programı incelendiğinde, mahremiyet eğitiminin ele alındığı müstakil bir ünite bulunmamaktadır. Bununla birlikte mahremiyet eğitimi ile dolaylı ilgisi bulunan konuların işlenmesinde bazı bilgi ve açıklamalara yer verildiği görülmektedir.

Öğretim programı incelendiğinde mahremiyet eğitimine ve bu eğitimi kapsayan bilgilere çok az yer verildiği görülmektedir. Aileden sonra mahremiyet olgusunun bireylere kazandırılmasında en etkili kurumun okul olduğu bilinmektedir. Bireyin gelişim dönemi özellikleri dikkate alınarak eğitim kurumlarında uygulanması gereken mahremiyet eğitimi sürecinde, okulun öğrenciye kazandıracığı mahremiyet bilinci, onun hayatı boyunca etkisini koruyacaktır.

Mahremiyet eğitimi, çocuğun cinsellikle ilgili sorular sormaya başladığı, bedenini keşfettiği dönem içerisinde başlatılabilir. Fakat mahremiyet eğitimine dair en hassas dönemin, tuvalet eğitiminin başladığı dönem olduğu söylemek mümkündür. Freud'a göre çocukta mahremiyet algısı 3-6 yaşları arasında olan fallik dönemde başlamaktadır. Erikson ise çocuğun 4-6 yaş arasında cinsiyet farklılıkları keşfettiğini ileri sürmektedir.<sup>169</sup> Son çocukluk olarak adlandırılan 7-12 yaş gelişim döneminde çocuk, artık sosyal sosyal hayatın içerisinde. Bu dönemde çocuk olumlu veya olumsuz duygulara neden olan bazı unsurlarla karşılaşmaktadır. Çocuk istenilen veya istenilmeyen duyguları yaşayarak, taklit ederek öğrenmektedir. Kişilik özelliklerinin pek çoğunu arkadaş çevresinde kazanan çocuk, bazı olumlu ve olumsuz tutum ve davranışları bu dönemde öğrenmektedir.<sup>170</sup>

Tutum ve davranışların geliştiği son çocukluk dönemi olarak adlandırılan ilköğretim çağında, birey mahremiyet eğitiminden uzak tutulmamalıdır. Mahremiyet eğitimi verilirken din eğitiminin gücünü daha çok kullanmak gerekir. Bu sebeple

<sup>169</sup> Diler, "Mahremiyet Eğitimi ve Önemi", 81.

<sup>170</sup> Ahmet Ali Çanakcı, "Çocukluk Dönemi Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 6 (30 Aralık 2018), 71-72.

öğretim programında, her sınıf kademesinde mahremiyet eğitimine doğrudan veya dolaylı olarak yer verilmesi oldukça önemlidir.

4. sınıf öğretim programındaki “Güzel Ahlak” ünitesinde insani ilişkilerin gelişmesinde sevgi ve saygının önemi ve gerekliliği vurgulanmaktadır.<sup>171</sup> 5. sınıf öğretim programında “Adap ve Nezaket” ünitesinde kişisel mahremiyetin önemine vurgu yapılmaktadır. “İletişim ve Konuşma Adabı” başlığında internet ve sosyal medya adabı konusuna yer verilmektedir. 6. sınıf ders öğretim programında yer alan “Temel Değerlerimiz” ünitesinin açıklama bölümünde, ünite genelinde yer verilen değerler arasında yer alan “Saygı”<sup>172</sup> değeri konusunda, 7. sınıf öğretim programında yer alan “Ahlaki Davranışlar”<sup>173</sup> ünitesinde güzel ahlaki tutum ve davranışlar konusu içerisinde, 8. sınıf ders programında ise “Hz. Muhammed’in Örnekliliği”<sup>174</sup> ünitesindeki konu içeriklerinde mahremiyet eğitimine de yer verilebilir. Çünkü bu üniteler, özelliği ve işlenen konular yönüyle bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak mahremiyetle ilgili önemli bilgiler içermeye uygundur.

---

<sup>171</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, 18.

<sup>172</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, 30.

<sup>173</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, 33.

<sup>174</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, 39.

**Tablo 1: İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programında Mahremiyet Eğitimiyle İlgili Bilgiler**

Sınıf	Ünite Adı	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Ünite	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Ünite Kazanımları	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Kavramlar ve Konular
4. Sınıf	1. Günlük Hayattaki Dinî İfadeler 2. İslam'ı Tanıyalım 3. Güzel Ahlak 4. Hz. Muhammed'i Tanıyalım 5. Din ve Temizlik	3.Güzel Ahlak	- İnsani ilişkilerin gelişmesinde sevgi ve saygının önemini ve gerekliliğini savunur.	* Saygı * Güzel Ahlak
5. Sınıf	1. Melek ve Ahiret İnancı 2.Hac ve Kurban 3. Ahlaki Davranışlar 4. Allah'ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed 5. İslam Düşüncesinde Yorumlar	3. Adap ve Nezaket	- Toplumsal hayatta nezaket kurallarına uygun davranışlar sergilemeye özen gösterir. - Kişisel mahremiyetin önemine değinilir ve bu konuda dikkat edilecek hususlar üzerinde durulur. - İletişim ve konuşma adabına uygun davranır. - İletişim adabı konusunda internet ve sosyal medya adabına da değinilir.	* Mahremiyet * İletişim ve Konuşma Adabı
6. Sınıf	1. Peygamber ve İlâhi Kitap Anlayışı 2. Namaz 3. Zararlı Alışkanlıklar 4.Hz. Muhammed'in Hayatı 5. Temel Değerlerimiz	- Mahremiyet eğitiminin işlendiği herhangi bir ünite yoktur.	- Mahremiyet eğitimin yer verildiği herhangi bir kazanım yoktur.	-
7. Sınıf	1. Melek ve Ahiret İnancı 2. Hac ve Kurban 3. Ahlaki Davranışlar 4. Allah'ın Kulu ve Elçisi 5. İslam Düşüncesinde Yorumlar	- Mahremiyet eğitiminin işlendiği herhangi bir ünite yoktur.	- Mahremiyet eğitimin yer verildiği herhangi bir kazanım yoktur.	-
8. Sınıf	1. Kader İnancı 2. Zekât ve Sadaka 3. Din ve Hayat 4. Hz. Muhammed'in Örnekliliği 5. Kur'an-ı Kerim ve Özellikleri	- Mahremiyet eğitiminin işlendiği herhangi bir ünite yoktur.	- Mahremiyet eğitimin yer verildiği herhangi bir kazanım yoktur.	-

### 2.1.2. Ortaöğretim DKAB Dersi Öğretim Programında Mahremiyet Eğitimi

Ortaöğretim dönemi, öğrencilerin din eğitimine en çok ihtiyaç duydukları hassas dönemlerdendir. İlköğretim dönemi tamamlayan öğrenciler farklı eğitim kurumlarında eğitimlerine devam eden öğrenciler, bedensel ve ruhsal bakımdan olgunlaşarak çocukluktan farklı bir yapıya sahip olmaktadır. Oyun çağını geride bırakan ve hayattaki gerçek rolüne hazırlanması gerektiğini kavrayan liseli genç, artık sahip olduğu güç ve bilgilerle kendi ayakları üzerinde durmanın yollarını aramaktadır.<sup>175</sup>

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi (9-12. Sınıflar) öğretim programının geliştirilmesinde; yapılandırmacı öğrenme modelini destekleyen çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme, beceri temelli öğrenme gibi yaklaşımlar dikkate alınmıştır. Beceri temelli öğrenme, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve hayata aktarılması tasarlanan bilgi, tutum ve beceriler bütünüdür. Bu bağlamda temel becerileri ön planda tutan, öğrenme sürecinde öğrencinin aktif katılımına ve öğretmen rehberliğine imkân veren, öğrencilerin araştırma yapabilecekleri, keşfedebilecekleri, problem çözebilecekleri, çözüm ve yaklaşımlarını paylaşıp tartışabilecekleri ortamların sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca programda gelişim düzeyini göz önünde bulunduran, öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçiren, anlamlı öğrenmelerin gerçekleşebileceği, farklı öğrenme stillerine uygun öğretim ortamlarının sağlanması hedeflenmiştir. Öğretim programında; öğrencilerin adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi değerlere sahip olmaları amaçlanmıştır. Bu çerçevede, öğrencilerin temel değerleri anlamaları, benimsemeleri, sahip oldukları değerler ile uyumlu hareket etmeleri hedeflenmiştir.<sup>176</sup>

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı mahremiyet eğitimi açısından incelendiğinde, müstakil bir ünite veya konuya yer verilmemekte fakat mahremiyet kavramına ve mahremiyet eğitimine dolaylı olarak değinildiği görülmektedir.

<sup>175</sup> Hüseyin Yılmaz, “Ortaöğretim Din Kültür ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünite Konularının Barış Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 2007, 8.

<sup>176</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)* (MEB, 2018), 8.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının uygulamasına ilişkin ilke ve açıklamalar bölümünde “*Öğretim Programı; beceri temelli olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede kazanımlar işlenirken öğretim programında yer alan temel becerileri gerçekleştirmeye; dinî ve ahlaki kavramları kazandırmaya yönelik etkinliklere yer verilir.*”<sup>177</sup> ifadesine yer verildiği görülmektedir. Dini ve ahlaki kavramlara vurgu yapılması çalışmamız açısından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Mahremiyet ile ilgili olan iffet ve haya kavramlarını ahlaki kavramlar içerisinde değerlendirmek mümkündür.

Ortaöğretim 9. sınıf DKAB öğretim programının dördüncü ünitesinde “Gençlik ve Değerler” konusu işlenmiştir. Bu ünite ile ilgili programda; “*Değerlerin oluşumuna etki eden unsurları analiz eder, değer kavramının analizi yapılır; değerlerin oluşumunda, dinin, örf ve âdetlerin etkisine yer verilir, gençlerin kişilik gelişiminde dinî ve ahlaki değerler ile örf ve âdetlerin yerini tartışır, gençlerin kişilik gelişimine değerlerin etkisi günlük hayattan örneklerle açıklanır, temel değerleri ayet ve hadislerle ilişkilendirir, İslam düşünce geleneğinde öne çıkan temel “insani erdem ve değerler” den hikmet, adalet, iffet ve şecaat konularına yer verilir. İnsanın düşünme, arzu ve gazap gibi konularda ölçülü olması, itidal üzere hareket etmesi, bedeni ve maddi hazlara aşırı düşkünlükten korunması, gönül tokluğu gibi anlamlara gelen iffet kavramı, ahlaki ve felsefi boyutlarıyla ele alınır.*”<sup>178</sup> ifadeleri kazanım olarak belirlenmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde mahremiyet kavramı ile ilgili olan “iffet” kavramına yer verilmiş ve bu konuyu öğrenen öğrencinin iffet kavramının ahlaki ve felsefi boyutlarını öğrenmesi hedeflenmiştir.<sup>179</sup>

İffet mahremiyet eğitiminde önemli görülen, mahremiyetin korunması sağlayan kavramların başında gelmektedir. İnsanın bedensel istek ve arzularına hâkim olabilmesini ifade eden iffet, mahremiyeti koruyucu ahlaki değerlerdendir.

Beş üniteden oluşan ortaöğretim 10.sınıf DKAB dersi öğretim programının dördüncü ünitesi olan “Ahlaki Tutum ve Davranışlar” başlığında sırasıyla; “İslam ahlakının konusu ve gayesi, İslam ahlakının kaynakları, ahlak ve terbiye ilişkisi, İslam

---

<sup>177</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*, 9.

<sup>178</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*, 18.

<sup>179</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*, 18.

ahlakında yerilen bazı davranışlar”<sup>180</sup> gibi konu başlıkları bulunmaktadır. Ünitelerin kazanımlarında yer alan “İslam ahlakında yerilen bazı davranışları ayet ve hadislerle açıklar, kazanım kapsamında yalan ve iftira, mahremiyetin ihlali (tecessüs), gıybet, haset, suizan, hile ve israf konularına değinilir.”<sup>181</sup> ifadesi mahremiyet eğitimi açısından önemlidir. Mahremiyetin ihlali konusunun işlenmesi, tecessüs ve suizan kavramının öğrencilere anlatılması, mahremiyet eğitimi açısından önemli bir yere sahiptir.

11 ve 12. sınıf öğretim programlarında doğrudan veya dolaylı olarak mahremiyet eğitime yer verilmemesi, mevcut program açısından eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Ergenlik dönemi Dünya Sağlık Örgütü, UNESCO ve Milli Eğitim Bakanlığına göre bireyin fiziksel, duygusal ve bilişsel değişim yaşadığı bir dönemdir.<sup>182</sup> Bireyin bağımsız bir kişiliğe sahip olma ve toplumdaki yerini belirleme gayreti içinde olduğu ergenlik dönemi, aynı zamanda onun bedensel, cinsel, duyuşsal ve sosyal açıdan da değişim ve gelişim gösterdiği bir dönemdir.<sup>183</sup>

Bireyin hayatına yöne verecek değerler sistemini oluşturmaya başladığı ergenlik sürecinde mahremiyet eğitime dair bilgilerin verilmesi önemlidir. 11 ve 12. sınıf öğretim programlarına da mahremiyet konusu ünite kazanımları arasında verilebilir. 12. sınıf öğretim programında yer alan “Güncel Dinî Meseleler” ünitesindeki “Gıda maddeleri ve bağımlılık konusundaki dinî ve ahlaki ilkeleri açıklar” şeklinde ifade edilen kazanımlar arasında güncel bir konu olan sosyal medya bağımlılığı da işlenebilir. Günümüzün en önemli mahremiyet konularından olan sosyal medya mahremiyetinin ahlaki boyutuna yer verilmesi çalışmamız açısından önemli görülmektedir.

Yapılan analiz sonucunda İlköğretim ve Ortaöğretim DKAB Dersi Öğretim Programı ünite ve kazanımlarında mahremiyet eğitime çok az yer verildiği görülmektedir. Günümüzün güncel konuları arasında yer alan mahremiyet eğitimi hem

---

<sup>180</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*, 23.

<sup>181</sup> Komisyon, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*, 23.

<sup>182</sup> Dr. Musa Şahin (ed.), *Çocuklarda Mahremiyet Bilinci* (Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023), 44.

<sup>183</sup> Asude Coşkunsever, “Gelişim ve Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Temel Problemleri”, *Türk Din Psikolojisi Dergisi* 5 (30 Haziran 2022), 50.

ilköğretim hem de ortaöğretim programlarında müstakil bir konu olarak işlenmesi de ilgili ünite konularının içerisinde uygun bir şekilde bu konuyla ilgili bilgilere de yer verilmesi önemlidir.

**Tablo 2:** Ortaöğretim DKAB Dersi Öğretim Programında Mahremiyet Eğitimiyle İlgili Bilgiler

Sınıf	Ünite Adı	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Ünite	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Ünite Kazanımları	Kavramlar ve Konular
9. Sınıf	1. Bilgi ve İnanç 2. Din ve İslam 3. İslam ve İbadet 4. Gençlik ve Değerler 5. Gönül Coğrafyamız	3.Gençlik ve Değerler	- Değer kavramının analizi yapılır; değerlerin oluşumunda, dinin, örf ve âdetlerin etkisine yer verilir. -Gençlerin kişilik gelişiminde dinî ve ahlaki değerler ile örf ve âdetlerin yerini tartışır. - Gençlerin kişilik gelişimine değerlerin etkisi günlük hayattan örneklerle açıklanır. - İslam düşünce geleneğinde öne çıkan temel “insani erdem ve değerler”den hikmet, adalet, iffet ve şecaat konularına yer verilir. İnsanın düşünme, arzu ve gazap gibi konularda ölçülü olması, itidal üzere hareket etmesi, bedeni ve maddi hazlara aşırı düşkünlükten korunması, gönül tokluğu gibi anlamlara gelen iffet kavramı, ahlaki ve felsefi boyutlarıyla ele alınır.	* İffet
10. Sınıf	1. Allah İnsan İlişkisi 2. Hz. Muhammed ve Gençlik 3. Din ve Hayat 4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar 5. İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar	4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar	- İslam ahlakında yerilen bazı davranışları ayet ve hadislerle açıklar. Kazanım kapsamında yalan ve iftira, mahremiyetin ihlali (tecessüs), gıybet, haset, suizan, hile ve israf konularına değinilir.	* Tecessüs * Suizan
11. Sınıf	1. Dünya ve Ahiret 2. Kur’an’a Göre Hz. Muhammed 3. Kur’an’da Bazı Kavramlar 4. İnançla İlgili Meseleler 5. Yahudilik ve Hıristiyanlık	- Mahremiyet eğitiminin işlendiği herhangi bir ünite yoktur.	- Mahremiyet eğitimin yer verildiği herhangi bir kazanım yoktur.	-
12. Sınıf	1. Melek ve Ahiret İnanıcı 2. Hac ve Kurban 3. Ahlaki Davranışlar 4. Allah’ın Kulu ve Elçisi 5. İslam Düşüncesinde Yorumlar	Mahremiyet eğitiminin işlendiği herhangi bir ünite yoktur.	- Mahremiyet eğitimin yer verildiği herhangi bir kazanım yoktur.	-

## 2.2. DKAB DERS KİTAPLARINDA MAHREMİYET EĞİTİMİ

### 2.2.1. İlköğretim DKAB Ders Kitaplarında Mahremiyet Eğitimi

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programları incelendiğinde mahremiyet eğitimine dair bazı içeriklerin olduğu görülmektedir. Çalışmamızın bu kısmında Milli Eğitim Bakanlığının öğretim programı kapsamında ve yine bakanlık onaylı hazırlanan ders kitaplarında mahremiyet eğitimi konusuyla ilgili bilgiler açısından inceleme ve değerlendirme yapılmıştır.

Öğretim programı çerçevesinde hazırlanan 4.sınıf DKAB ders kitabında “Güzel Ahlak” isimli ünite yer almaktadır. “Güzel Ahlak” ünitesi mahremiyet eğitimi açısından önemli bulunmuştur. İslam dininin emrettiği ibadetlerin ahlakın güzelleşmesine katkı sağladığı Ankebût Sûresi’nin 45. Ayeti olan “...*Muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar...*” ayeti ile hayâ kavramına dikkat çekilmektedir.<sup>184</sup> Yine aynı ünitenin “İnsani İlişkilerin Temeli: Sevgi ve Saygı” isimli konu başlığında saygı değeri yer almaktadır. Her bireyin duygu, düşünce ve davranışın farklı olduğu, bunlara saygı duyulması ifade edilmektedir.<sup>185</sup>

Öğretim programı çerçevesinde hazırlanan 5.sınıf DKAB ders kitabında “Adap ve Nezaket” isimli ünite yer almaktadır.<sup>186</sup> Ünitenin “Nezaket Kuralları” isimli konu başlığı içerisinde toplumda insanların dikkat etmesi gereken kurallar ele alınmaktadır. Kişisel mahremiyete özen göstermek nezaket kuralları arasında yer almaktadır. Mahremiyet, kişinin özel yaşamının gizliliği olarak tanımlanmakta, bir arkadaşın eşyasının izinsiz olarak kullanılması, kişiye söylenen bir sırrın başkalarına söylenmesi, sosyal medyada fotoğraf paylaşımı yapılmadan önce fotoğrafta bulunan kişi ya da kişilerden izin istenmesi kişilik mahremiyetine verilen örneklerdendir. Başkalarının özel hayatının araştırılmaması gerektiği, Hucurât Sûresi’nin 12. Ayeti olan “*Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok*

<sup>184</sup> Hulusi Yiğit vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (4.Sınıf)*, ed. Mustafa Yılmaz (Ankara: MEB, 2022), 53.

<sup>185</sup> Yiğit vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (4.Sınıf)*, 55.

<sup>186</sup> Hulusi Yiğit vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (5.Sınıf)*, ed. Mustafa Yılmaz (Ankara: MEB, 2022), 58.

*kabul edendir, çok merhamet edendir.*” ayeti ile delillendirilmekte ve böylece İslam’ın mahremiyete verdiği önem vurgulanmaktadır.<sup>187</sup>

Ünitenin bir diğer alt başlığı olan “İletişim ve Konuşma Adabı” konusu, mahremiyet kavramı açısından değerlendirilmektedir. Günümüzde insanlar arası iletişimde önem kazanan internet ve sosyal medyada paylaşılan bilgilerin mahremiyeti ihlal etmeyecek şekilde olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.<sup>188</sup>

Ders kitabında mahremiyet konusuna adap ve nezaket kuralları konu başlığı altında da yer verilmektedir. Her bireyin kendisine özel bir yaşamı olduğu, insan hayatının izinsiz bir şekilde araştırılmaması, bilgi sahibi olmadan insanların arkasından konuşulmaması gerektiği konularının bir nezaket kuralı olduğu öğrencilere aktarılmaya çalışılmakta, konu içerisinde yer verilen ayetle İslam dininin mahremiyete verdiği önem öğrencilere anlatılırken mahremiyet bilinci oluşturmaya da dikkat çekilmektedir.

İnternet ve sosyal medya kullanımında belirli bir yaş sınırının olmaması nedeniyle izinsiz sosyal medya paylaşımlarının mahremiyet ihlalleri arasında olmasına dikkat çekilmesi çocuklarda mahremiyet bilinci oluşturmada olumlu bir bilgilendirme olarak değerlendirilebilir.

8.sınıf DKAB ders kitabında “Din ve Hayat” isimli ünite yer almaktadır. Ünitenin “Dinin Temel Gayesi” konulu başlığı altında İslam’ın korunmasına önem verdiği temel haklar anlatılmaktadır.<sup>189</sup> Neslin korunması bu temel haklar arasında gösterilmektedir. Nesli korumanın sağlıklı bir aile kurmakla mümkün olacağı ifade edilmekte konunun önemine ayet ve hadislerle vurgu yapılmaktadır. Konuyla ilgili olarak Hz. Peygamberin “*Ey gençler! Aranızda gücü yeten evlensin. Çünkü evlenmek gözü haramdan korumak ve iffeti muhafaza etmek için en iyi yoldur...*” hadisine yer verilmektedir. Hadis-i şerifte geçen “iffet” kavramı mahremiyetle ilgili olan kavramlardandır. İffet bireylerin bedensel istek ve arzularına hakim olabilmesidir. İffetli olmak mahremiyetin korunmasında önem arz eden ahlaki değerlerdendir.

<sup>187</sup> Yiğit vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (5.Sınıf)*, 61.

<sup>188</sup> Yiğit vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (5.Sınıf)*, 67.

<sup>189</sup> Sabahattin Nayir vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (8.Sınıf)*, ed. Veli Karataş (Ankara: MEB, 2022), 75.

**Tablo 3:** İlköğretim DKAB Ders Kitaplarında Mahremiyet Eğitimiyle İlgili Bilgiler

Sınıf	Ünite Adı	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Ünite	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Ünite Konuları	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Kavramlar
4. Sınıf	1. Günlük Hayattaki Dinî İfadeler 2. İslam'ı Tanıyalım 3. Güzel Ahlak 4. Hz. Muhammed'i Tanıyalım 5. Din ve Temizlik	3.Güzel Ahlak	- Din Güzel Ahlaktır - İnsani İlişkilerin Temeli: Sevgi ve Saygı	* Hayâ * Saygı
5. Sınıf	1. Melek ve Ahiret İnancı 2.Hac ve Kurban 3. Ahlaki Davranışlar 4. Allah'ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed 5. İslam Düşüncesinde Yorumlar	3. Adap ve Nezaket	- Nezaket Kuralları - İletişim ve Konuşma Adabı	* Mahremiyet * Özel Hayatın Gizliliği * Bilgi Mahremiyeti * Mahremiyet İhlali
6. Sınıf	1. Peygamber ve İlahi Kitap Anlayışı 2. Namaz 3. Zararlı Alışkanlıklar 4.Hz. Muhammed'in Hayatı 5. Temel Değerlerimiz	- Mahremiyet eğitiminin işlendiği herhangi bir ünite yoktur.	- Mahremiyet eğitimin yer verildiği herhangi bir konu yoktur.	-
7. Sınıf	1. Melek ve Ahiret İnancı 2. Hac ve Kurban 3. Ahlaki Davranışlar 4. Allah'ın Kulu ve Elçisi 5. İslam Düşüncesinde Yorumlar	- Mahremiyet eğitiminin işlendiği herhangi bir ünite yoktur.	- Mahremiyet eğitimin yer verildiği herhangi bir konu yoktur.	-
8. Sınıf	1. Kader İnancı 2. Zekât ve Sadaka 3. Din ve Hayat 4. Hz. Muhammed'in Örnekliliği 5. Kur'an-ı Kerim ve Özellikleri	3. Din ve Hayat	- Dinin Temel Gayesi (Neslin Korunması)	* İffet

### 2.2.2. Ortaöğretim DKAB Ders Kitaplarında Mahremiyet Eğitimi

2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı çerçevesinde yazılan ortaöğretim 9.sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabında “Bilgi ve İnanç” ünitesinde “İslam’da Bilgi Kaynakları” konusu işlenmektedir. Bu konu başlığı altında “Bilginin Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerekenler” alt başlığı ele alınmaktadır.<sup>190</sup> Teknolojinin gelişmesiyle bilgiye ve bilginin kaynaklarına ulaşmada yeni açılımlar olduğu; veri depolama, dijital kayıtlar, ses ve görüntü aktarımının çok daha kolay ve hızlı hale geldiği; hukuka aykırı olamama ve dinin temel esaslarına uygun olma şartıyla dijital verilerin akıl ve duylara destek sağlayan yardımcı kaynaklar olarak kabul edildiği, ancak bu kaynakların kullanımında hak ihlali ve mahremiyet gibi hususlara dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.<sup>191</sup>

Kullanılan dijital bilgilerde hakkaniyet ölçüsüne uygun olarak herkesin faydalanabileceği, hiç kimsenin zarar görmemesine dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İnsanların mahremiyeti dokunulmazdır, ifadesi ile mahremiyete dikkat çekilmektedir. Mahremiyetin korunmasına İslam’ın verdiği önem Hucurât Sûresi’nin “*Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın...*” ayeti ile ifade edilmektedir. Hz. Peygamberin “*...Müslümanlara eziyet etmeyin ve onların gizli tarafını araştırmayın...*” hadisi ile de, insanların mahremiyetini ve kusurlarını araştırmanın yasaklandığı belirtilmektedir.<sup>192</sup>

“Bilgi ve İnanç” ünitesinde dijital bilgi kullanımında dikkat edilmesi gereken hususlar, araştırmamızın konusu olan sosyal medya mahremiyeti açısından önemli bir bilgidir. Bu ünite de öğrencilerde dijital bilgide kişisel mahremiyetin korunmasının esas olduğu bilinci oluşturulmak istendiği anlaşılmaktadır.

<sup>190</sup> Abdullah Bektaş vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (9.Sınıf)*, ed. Veli Karataş (Ankara: MEB, 2022), 18.

<sup>191</sup> Bektaş vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (9.Sınıf)*, 20.

<sup>192</sup> Bektaş vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (9.Sınıf)*, 21.

9.sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabında “Gençlik ve Değerler” adlı ünite bulunmaktadır. Değer oluşumunun ilk olarak ailede başladığına ve değerlerin oluşumunda en önemli unsurun bireyin benimsediği din olduğuna değinilmektedir.<sup>193</sup>

Bu ünite de iffet kavramı, temel değerler konusu başlığında müstakil bir değer olarak ele alınmaktadır. Mahremiyetin korunmasında önemli olan iffet değeri, temel ahlaki ilkeler arasında değerlendirilmektedir.

“Gençler ve Değerler” ünitesinde “Temel Değerler” konusunda iffet kavramı, haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma olarak tanımlanmaktadır. Ünite de yeme, içme gibi dünyevi ihtiyaçlar ve bedensel hazlarla ilgili olarak kişinin kendini sınırlandırması ve aşırıya kaçmaması iffet duygusunun bir gereği olarak görülen ifadeler yer almaktadır. Konuyla ilgili olarak Nur Sûresi’nde; “*Mü’min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar... Mü’min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar...*” buyurulduğu gibi iffeti korumayı kadınlara ve erkeklere emredildiği, Nur Sûresi’nde “*Evlenmeye güçleri yetmeyenler de Allah kendilerini lütfuyla zengin edinceye kadar iffetlerini korusunlar...*” buyrulması iffeti korumanın yollarından birinin evlilik olduğu belirtilmektedir. Tahrir Sûresi’nde de “*O iffetini çok iyi korumuştun, biz de ona ruhumuzdan üfledik; o, Rabbinin sözlerini ve kitaplarını hep tasdik etti ve o içtenlikle itaat edenlerdendi.*” denilerek evlenmediği halde iffetini koruyan Hz. Meryem örnek olarak gösterilmektedir.<sup>194</sup>

10. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabında “Hz. Muhammed ve Gençlik” ünitesinde “Kur’an-ı Kerim’de Gençler” başlıklı konuda iffet örneği olarak Hz. Yusuf (a.s)’ın tutumu, Hz. Musa (a.s) ile Hz. Şuayb (a.s)’ın kızları arasında geçen olay verilmektedir. Yine aynı konuda Hz. Meryem iffet ve hayâ örneği olarak aktarılmaktadır.<sup>195</sup>

10.sınıf DKAB ders kitabının “Din ve Hayat” ünitesinde “Din ve Sosyal Hayat” başlığı altında özel yaşamın gizliliği konusu yer almaktadır. Bu konu işlenirken İslam’da temel haklar arasında olan özel yaşamın gizliliği ve dokunulmazlığı İslam’da

<sup>193</sup> Bektaş vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (9.Sınıf)*.

<sup>194</sup> Bektaş vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (9.Sınıf)*, 94.

<sup>195</sup> Numan Konaklı vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (10.Sınıf)*, ed. Numan Konaklı (Ankara: MEB, 2022), 42.

daha çok mahremiyet kelimesiyle ifade edilir, denilmektedir. Burada özel yaşam alanı; kişinin başkalarıyla paylaşmak istemediği, başkaları tarafından bilinmesi, görülmesi veya görüntülenmesinden rahatsızlık duyduğu alan olarak tanımlanmaktadır. İnsanların mahremiyet sınırlarına dikkat edilmesini istemelerinin fitrattan gelen bir duygu olduğuna, her insanın kendisine ait bir mahremiyet alanı bulunduğuna ve bunu diğer insanlarla paylaşma kararının kendisine ait olduğuna değinilmektedir. Mahremiyet sınırlarının ihlal edilmesinin toplumda güvensizliğe ve tedirginliğe neden olabileceği ve bu güvensizlik ve tedirginliğin yaşanmaması için bazı tedbirlerin alınması gerektiği, insanların gizli kalmasını istediği yönlerini araştırmak, evlere izinsiz girmek, sırları paylaşmak ve benzeri konularda getirilen yasakların alınan tedbirler arasında olduğu ifade edilmektedir. konu işlenirken Hz. Peygamber'in (s.a.v) *“Başkalarının gizli kalması gereken yönlerini araştırmak, evlere izinsiz girmek, sırları paylaşmak ve benzeri konularda getirilen yasaklar bu tedbirlerdendir.”* hadisine de yer verilmektedir. İslam'da başkalarının evine izinsiz olarak girmek bir mahremiyet ihlali olarak görüldüğü ve konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de; *“Ey iman edenler, başkasının evine izin almadan, seslenip selam vermeden girmeyiniz. Eğer düşünürseniz böyle hareket etmeniz sizin için hayırlıdır.”* buyrulurken konut dokunulmazlığına ve özel hayata saygı gösterilmesi gerektiğine dikkat çekildiği ifade edilmektedir.<sup>196</sup>

10.sınıf DKAB ders kitabının “Ahlaki Tutum ve Davranışlar” ünitesinde “İslam Ahlakının Konusu ve Gayesi” konulu başlığında din ve hukukun ahlak kurallarını düzenlemesi sayesinde insanların bir arada huzur içinde yaşamasının mümkün olduğu anlatılmaktadır. İnsan, aklı ile istek ve iştah güdülerinin tatmini için sayısız yol bulabileceği ve utanma duygusunun da bu duygular arasında başrol oynadığı ifade edilmektedir. Utanma duygusunu kaybeden insanda, güzel ahlaka karşı duyarsızlık baş göstereceği, Hz. Peygamberin; *“Utanmıyorsan dilediğini yap!”* anlamındaki hadisi ile aktarılmaya çalışılmaktadır.<sup>197</sup>

Ünitenin “İslam Ahlakında Yerilen Davranışlar” başlığı altında mahremiyet ihlali konusuna yer verilmektedir. Ders kitabında bu ünite işlenirken İslami literatürde tecessüs diye ifade edilen mahremiyet ihlali, insanların gizli hallerini, ayıp ve

<sup>196</sup> Konaklı vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (10.Sınıf)*, 83.

<sup>197</sup> Konaklı vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (10.Sınıf)*, 93.

kusurlarını araştırmak olarak tanımlanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de toplumsal birlikteliği bozacak davranışlara karşı insanların uyarıldığı, insanların gizli hallerini araştırmanın toplumsal ilişkilerde huzur bozucu bir durum olduğu ifade edilmektedir. Konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'in Hucurât Sûresi 12.ayetindeki; “*Ey iman edenler! ... insanların gizli hâllerini araştırmayın...*” ifadesi ve Hz. Peygamber'in “*İnsanların gizli hâllerini araştırırsan ya aralarına fesat sokmuş olursun ya da aralarında neredeyse fesat çıkmasına neden olmuş olursun.*” hadisi örnek verilmektedir.<sup>198</sup>

Ünitenin aynı başlığı altında suizan konusu da işlenmektedir. Kesin olmayan bilgiye dayalı hüküm olarak tanımlanan suizan, bir kişi hakkında kötü düşünmek ve kötü kanaate sahip olmaktır diye ifade edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'in Hucurât Sûresi 12.ayetinde “*Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü bazı zanlar gûnahtır...*” denildiği ve Hz. Peygamber'in “*Zandan sakının çünkü zan yalanın ta kendisidir.*” hadisi ile suizannın olumsuz sonuçlarına karşı ikazda bulunulduğu anlatılmaktadır. Suizannın ahlaki bir zayıflık olduğu belirtilmekte ve Gazâlî'nin “*Suizan kalp ile gıybettir*” sözü örnek verilerek suizannın kişisel ve toplumsal huzursuzluklara, çekiişme ve kavgalara yol açma ihtimali olduğu vurgulanmaktadır.<sup>199</sup>

Ünitenin aynı başlığı altında “*Kur'an'dan Mesajlar*” konusunda Hucurât Sûresi 11-12. ayetlerinin meali verilmektedir. Bu ayetlerde şöyle buyrulmaktadır: “*Ey iman edenler! Erkekler diğer erkeklerle alay etmesinler; onlar kendilerinden daha hayırlı olabilirler, kadınlar da diğer kadınlarla alay etmesinler; alay edilen kadınlar edenlerden daha hayırlı olabilirler. Birbirinizi ayıplamayın, birbirinize kötü ad takmayın. İman ettikten sonra fâsıklıkla anılmak ne kötüdür! Gûnahlarına tövbe etmeyenler yok mu, işte zalimler onlardır. Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü zannın çoğu gûnahtır. Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Bak bundan tiksindiniz! Allah'a itaatsizlikten de sakının. Allah tövbeleri çokça kabul eden ve merhameti sonsuz olandır.*” Bu ayetlerin yorumunda zandan kaçınılması gerektiği,

<sup>198</sup> Konaklı vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (10.Sınıf)*, 99.

<sup>199</sup> Konaklı vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (10.Sınıf)*, 101-102.

insanların gizli hayatının araştırılmamasının önemli olduğu bir kez daha ifade edilmektedir.<sup>200</sup>

**Tablo 4:** Ortaöğretim DKAB Ders Kitaplarında Mahremiyet Eğitimiyle İlgili Bilgiler

Sınıf	Ünite Adı	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Ünite	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Ünite Kazanımları	Mahremiyet Eğitimin İşlendiği Kavramlar ve Konular
9. Sınıf	1. Bilgi ve İnanç 2. Din ve İslam 3. İslam ve İbadet 4. Gençlik ve Değerler 5. Gönül Coğrafyamız	1. Bilgi ve İnanç	- İslam'da Bilgi Kaynakları - Bilginin Kullanılmasında Dikkat Edilmesi Gerekenler	* Mahremiyet * Zan * Kişisel Mahremiyet
		4. Gençlik ve Değerler	- Temel Değerler	* İffet
10. Sınıf	1. Allah İnsan İlişkisi 2. Hz. Muhammed ve Gençlik 3. Din ve Hayat 4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar 5. İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar	2. Hz. Muhammed ve Gençlik	- Kur'an-ı Kerim'de Gençler	* İffet
		3. Din ve Hayat	- Din ve Sosyal Hayat	* Özel Hayatın Gizliliği
		4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar	- İslam Ahlakının Konusu ve Gayesi - İslam Ahlakında Yerilen Davranışlar - Kur'an'dan Mesajlar	* Hayâ (Utanma) * Tecessüs * Suizan * Zan * Özel Hayatın Gizliliği
11. Sınıf	1. Dünya ve Ahiret 2. Kur'an'a Göre Hz. Muhammed 3. Kur'an'da Bazı Kavramlar 4. İnançla İlgili Meseleler 5. Yahudilik ve Hıristiyanlık	- Mahremiyet eğitiminin işlendiği herhangi bir ünite yoktur.	Mahremiyet eğitimin yer verildiği herhangi bir konu yoktur.	-
12. Sınıf	1. Melek ve Ahiret İnanç 2. Hac ve Kurban 3. Ahlaki Davranışlar 4. Allah'ın Kulu ve Elçisi 5. İslam Düşüncesinde Yorumlar	- Mahremiyet eğitiminin işlendiği herhangi bir ünite yoktur.	Mahremiyet eğitimin yer verildiği herhangi bir konu yoktur.	-

<sup>200</sup> Konaklı vd., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (10.Sınıf)*, 106-107.

### 2.3. DKAB ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTAPLARINDA MAHREMİYET İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Sosyal bir varlık olan insan, başkaları tarafından görünmeye ve fark edilmeye ihtiyaç duymaktadır. İnsanın varlığı tek başına değil ancak çevresindeki insanlarla anlamlı hale gelmektedir. Toplumsal hayatta var olma ve birlikte yaşamaya ilişkin kuralları ilahi irade belirlemiştir.<sup>201</sup> Bu kurallardan birisi olan mahremiyet kavramının haram, hayâ, iffet, mahcubiyet, teccüs ve suizan kavramlarıyla yakın ilişkide olduğu söylenebilir.

#### 2.3.1. Haram

Arapçada geniş bir kullanım alanına sahip olan haram sözcüğü sözlükte h-r-m kökünden türeyen bir mastar olarak “bir şeyin bir kimseye yasak olması” ve isim olarak da “yasaklanan, helâl olmayan şey” manası taşımaktadır. H-r-m kökünden (حَرَمَ- حُرْم) kelimesinin mastarı olan hırman (حُرْمَان) ise “kişiyi bir iş, davranış veya haktan yoksun, mahrum bırakmak” anlamına gelmektedir.<sup>202</sup>

Fıkıh terimi olarak haram sözcüğü, Şârinin yapılmasını kesin ve bağlayıcı bir ifade ve üslûpla yasakladığı fiil<sup>203</sup> manası taşımaktadır. Bir başka deyişle Allah’ın insanlara sunduğu yasaklardır. Teklifi hükümlerden biridir ve helal olanın tersidir. Dinî literatürde haram, li-aynihî ve li-ğayrihî haram olmak üzere kategorize edilmektedir. Kumar oynamak, zina yapmak, içki tüketmek, cinayet işlemek vb. doğrudan çirkin ve kötü olması nedeniyle haram kılınanlar li-aynihî kısmına girerken; bayram günlerinde oruç tutmak gibi haram kılınmasında geçici bir durumun söz konusu olduğu durumlar ise li-ğayrihî haram kısmında ele alınmaktadır.<sup>204</sup>

İslâm kültüründe haram, bir Müslüman için helal olmayan şeyi ifade etmektedir. Helal olmayıp haram sayılana mahrem denilmektedir. Özetle mahrem,

<sup>201</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 27.

<sup>202</sup> Mutçalı, 163.

<sup>203</sup> Lütü Şentürk - Seyfettin Yazıcı, *İslam İlmihali* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016), 88.

<sup>204</sup> Çekiç, *İslam Hukukunda Mahremiyet ve Sosyal Medya*, 9.

herkese açık olmayan, gizlilik ifade eden, bakılması, konuşulması yasak olan durumlar için kullanılmaktadır.<sup>205</sup>

### 2.3.2. Hayâ

Sözlükte utanma, utanç duyma, sıkılma<sup>206</sup> anlamı taşıyan haya sözcüğü, ahlaki açıdan nefsin güzel olmayan davranışlardan rahatsızlık duyarak bunları bırakması, kötü bir iş yapılmasından ya da iyi bir işin terk edilmesi nedeniyle insan yüzünü kızartan sıkıntı olarak da tanımlanmaktadır. Arapçada kınama, yergi; onur kırıcı tutum ve davranış manalarına gelen “âr” kelimesi de Türkçede genellikle hayâ kelimesinin eş anlamlısı olarak kullanılmaktadır.<sup>207</sup>

Terim olarak hayâ; inanca dayanan sorumluluk duygusu sebebiyle Allah’ın rıza göstermediği kötü, ahlak dışı, günah olan şeylerden kaçınmak ve hoş olmayan işler yapılınca yüzü kızarıp utanmak olarak tanımlanmaktadır.<sup>208</sup>

Hayâ duygusu insanları Allah’a ve insanlara karşı mahcup olacağı davranışlardan uzaklaştırır. İnsanı kontrol altına alabilen önemli mekanizmalardan biri hayâ duygusudur. Bu duygudan yoksun olan insanlar her türlü kötülük ve ahlaksız davranışları yapmaktan çekinmezler. Bu sebeptendir ki Peygamber (sav); “*Haya etmiyorsan, dilediğini yap!*”<sup>209</sup> buyurmuştur.

Hayâ duygusu gelişen insan mahremiyetine dikkat eder. İnsan hayâ duygusu sayesinde ahlaki güzelliklerini fark eder. Çünkü insanı gizli veya açık kötülük işlemekten alıkoyan, iyiliğe ve güzelliğe sevk eden hayâ duygusudur.<sup>210</sup> Hayâ duygusu insan fitratında vardır. Fitratını koruyan bir insan hayâ duygusu ile kendisini fenalıklardan korumakta ve mahremiyet duyarlılığını kaybetmemektedir.<sup>211</sup>

---

<sup>205</sup> Ögüt, “Mahrem”, 27/388; Hüsamettin Erdem, “Mahremiyet, İffet ve Hayâ İlişkisi”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 1/55.

<sup>206</sup> *Türk Dili Kurumu Sözlükleri*, “Haya” (Erişim 21 Şubat 2023).

<sup>207</sup> Mustafa Çağrı, “Haya”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/554.

<sup>208</sup> Erdem, “Mahremiyet, İffet ve Hayâ İlişkisi”, 1/62.

<sup>209</sup> el-Buhârî, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, “Hayâ”, 78.

<sup>210</sup> Erdem, “Mahremiyet, İffet ve Hayâ İlişkisi”, 1/65.

<sup>211</sup> İder, *Mahremiyet Eğitime İlişkin Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*, 12.

### 2.3.3. İffet

Sözlükte “cinsel konularda ahlak kurallarına bağlılık, namus”<sup>212</sup> anlamı taşıyan ve mastar olan iffet kelimesi “cinsî hususlarda ahlak kurallarına bağlılık; dürüstlük, temizlik, kendi malı olmayan ve yasak edilen şeylere el uzatmama”<sup>213</sup>; insandaki arzu (şehvet) gücünün ılımlı işleyişinden hâsıl olan erdem<sup>214</sup> olarak tanımlanmaktadır.

İffet kavramı Arapçada “affe” kökünden türetilen, haram ve kötü şeylerden kaçınmak, eteği temiz, namuslu olmak, kötülüklerden, haramlardan sakınmak, temiz olma vb. gibi anlamlarda kullanılmaktadır.<sup>215</sup>

İffet kavramı İslam ahlak felsefesi metinlerinde “yeme, içme ve cinsel arzu konusunda ölçülü olmak, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem” olarak ifade edilmektedir.<sup>216</sup>

Ahlakçılarca, ahlaki fiillerin kaynağı sayılan nefsin kuvvetlerinden “Şehvet Gücü” nün ideal orta hali olarak vasıflandırılan iffet sözcüğü; Allah’ın yasakladığı şeylerden nefsi alıkoyma, haramdan uzak durma, helal ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınma, hayâ ve edep dairesinde kalma, ahlaki değerlere bağlı bulunma, yeme, içme, cinsî ilişki ve giyimde akıl ve dinin cevaz verdiği şekilde insan bedenine gerekli olacak kadarını kullanması diye tanımlanmaktadır.<sup>217</sup>

İslami düşüncede iffet kişilerin, yeme, içme ve cinsel isteklerine hâkim olması ve bu durumlarda ölçülü davranması, aklın ve vahyin kuralları çerçevesinde beden ve ruhun kazandığı bir erdemdir. İffet, ahlaklı bir birey olmanın ölçüsü kabul edilmektedir.<sup>218</sup>

<sup>212</sup> *Türk Dili Kurumu Sözlükleri*, “İffet” (Erişim 23 Şubat 2023).

<sup>213</sup> Hüseyin Karaca, “Bir ‘İstiğnâ’ Erdemi Olarak Câhiliye Şiirinde ‘İffet’”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 2/97.

<sup>214</sup> Mustafa Çağrı, “İffet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/506.

<sup>215</sup> Erdem, “Mahremiyet, İffet ve Hayâ İlişkisi”, 1/57.

<sup>216</sup> Kasım Küçükalp, “Mahremiyete Felsefi Yaklaşım”, *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, ed. H. Şule Albayrak (Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022), 51.

<sup>217</sup> Erdem, “Mahremiyet, İffet ve Hayâ İlişkisi”, 1/57.

<sup>218</sup> Yakup Akyüz, “Batı Toplumunda Mahremiyet Algısının Oluşumu, Değişimi ve Etkisi”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016), 2/178.

Ahlaki erdemler arasında yer alan iffet, mahremiyetin korunması sağlayan kavramların başında gelmektedir. Bedensel istek ve arzulara insanın nefesine hâkim olabilmesi ve namuslu bir hayat yaşaması anlamına gelen iffetli olmak, insanın mahremiyetini koruyucu önemli bir ahlaki erdemdir. Çünkü Kur'an'da, hadislerde ve diğer kaynaklarda bireyin sadece iman edip dini kuralları yerine getirmesi kâmil bir Müslüman olabilmesi için yeterli görülmemiş, bireyin iffet, hayâ, edep gibi ahlaki erdemlere de sahip olması gerektiği üzerinde durulmuştur.<sup>219</sup>

#### 2.3.4. Mahcubiyet

Arapçada “ha-ce-be” fiilinden türemiş bir kavram olan hicab, örtmek, gizlemek, engel olmak, perdelemek, iki nesne arasına engel koymak, kapalı ve örtülü olmak gibi anlamlara gelmektedir.<sup>220</sup> Hicap kelimesinin mef'ulü olan mahcub ise “utanan, çekinen, utangaç, perdeli, örtülü, kapalı”<sup>221</sup> manalarına gelir. Mahcubiyet de sözlükte; mahcupluk, utangaçlık, sıkılganlık<sup>222</sup> anlamlarına gelmektedir.

Mahcubiyet hissi, alçakgönüllülüğü, bireyin kendi gücünün sınırlarını bilmesini, “ayağı yorgana göre uzatmayı” öğretmektedir. Bu his, bireyin yaşam sürecindeki tecrübeleri sonucunda ebeveynin ya da çevrenin baskısı sonucunda değil kendiliğinden oluşmaktadır.<sup>223</sup>

#### 2.3.5. Tecessüs

Sözlükte; belli etmeden kendini ilgilendirmeyen şeyleri öğrenmeye çalışma; merakını gidermeye çalışma, belli etmeden kendini ilgilendirmeyen şeyleri öğrenmeye çalışma, araştırma<sup>224</sup> gibi anlamlara gelmektedir. Arapçada, nabız tutmak, dokunmak, yoklamak, göz dikmek gibi anlamlara gelen “c.s.s” kelimesinden türemiştir.<sup>225</sup> Ahlaki

<sup>219</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 27.

<sup>220</sup> İlyas Çelebi, “Hicâb”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/429; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi, 1997), “Hicâb”, 366; Mutçalı, 149.

<sup>221</sup> Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi, 1997), “Mahcûb”, 565.

<sup>222</sup> Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi, 1997), “Mahcûbiyyet”, 565; *Türk Dili Kurumu Sözlükleri*, “Mahcubiyet” (Erişim 21 Şubat 2023).

<sup>223</sup> Doğan Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk* (Remzi Kitabevi, 1997), 89.

<sup>224</sup> *Türk Dili Kurumu Sözlükleri*, “Tecessüs” (Erişim 18 Şubat 2023).

<sup>225</sup> Kahraman, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)*, 185.

terim olarak ise bir kimsenin özel durumunu kişinin rızası ve bilgisi olmadan gizlice araştırma yapmayı ifade eder.<sup>226</sup>

Bir kimsenin, özel durumlarının izinsiz ve gizlice araştırılması olarak tanımlanan tecessüs kavramı Kur'an-ı Kerim'de zan kavramı ile birlikte zikredilmektedir. İlgili ayette şöyle buyrulmaktadır: *“Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü bazı zanlar günahtır. Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin giybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Tabii ki bundan tiksindir! Allah'a itaatsizlikten de sakının. Allah tövbeleri çokça kabul etmektedir, rahmeti sonsuzdur.”*<sup>227</sup> Ayette de görüldüğü üzere tecessüs, zanla birlikte ele alınmıştır. Çünkü tecessüs, su-i zannın bir sonucudur denebilir. Kişi, zan ettiği durumun doğruluğunu-yanlışlığını, gizlice araştırmaya çalışır ve sonuç olarak gizlice bilgi toplamaya çalışır ve insanların kusurlarına, gizli kalmasını istediğini hallerini öğrenir. Bu sebeptendir ki ayette, insanların gizli kalmasını istediği hallerin, araştırılması yasaklanmaktadır. Hz. Peygamber; *“Bir kul bir başka kulu(n ayıbını) dünyada örterse, Allah da kıyamet günü onu(n ayıbını) örter.”*<sup>228</sup> buyurarak bir kişinin istemeden şahit olduğu, bilinmesinden hoşlanmayacağı durumlarının gizlenmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

İnsanın özel hayatıyla ilgili bilgilerin araştırılması, bireyin mahremiyetinin ihlal edildiği konuların başında gelmektedir. Kişilerin yaşamış olduğu toplumda herkes tarafından bilinen bir yaşantısı ve hayatı olduğu gibi kendisine özel ve gizli kalmasını istediği başkaları tarafından bilinmesinden huzursuzluk duyduğu, gizli kalmasını istediği bir özel hayatı vardır. Kişinin özel hayatı diğer bireyler açısından gizlilik ifade ettiği için hayatıyla ilgili bu durumu birey kendisi açıklamadıkça bunun gizlice araştırılması, ifşa edilmesi asla doğru olmayan ve hatta suç teşkil eden davranışlardandır.<sup>229</sup>

---

<sup>226</sup> Mustafa Çağrı, “Tecessüs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/246.

<sup>227</sup> Hucurât Sûresi, 49/12.

<sup>228</sup> Ebu İsa Muhammed b.İsa b.Sevre es-Sülemi Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî Tercemesi*, “Kıyamet”, 53.

<sup>229</sup> Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, 65.

### 2.3.6. Suizan

Sözlükte “kuşkulanan, kesin bilgiye ulaşmak, itham etmek” anlamlarındaki zan (zann) kelimesinin mastarından isimdir. Ayrıca “ilim, düşünüp taşınarak ulaşılan kesin bilgi” manasına da gelmektedir.<sup>230</sup>

İslâm ahlâk kültüründe zan, bir kimsenin kesin bilgisi olmamakla beraber bir başkası hakkında iyi kanaat beslemesine “hüsn-i zan”, kötü düşünce ve kanaate sahip olmasına “su-i zan” denilmiştir.<sup>231</sup>

Kur’an-ı Kerimde insanların birlik ve beraberliğiyle bağdaşmayan zandan uzak durulması vurgulanmıştır. “*Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü bazı zanlar günahdır...*”<sup>232</sup> buyrulur. İslâm âlimlerinin bu ayete genel yorumuna göre bu ayetle özellikle suizan yasaklanmış ve dolaylı olarak bir kimse hakkında hüsnü zanda bulunulması gerektiğine, suizannın ahlâkî ve insanî zararlara yol açacağına dikkat çekilmiş, kural olarak dışarıdan bakıldığında iyi görülen bir kimse hakkında kötü zan beslemenin haram olduğu kabul edilmiştir.<sup>233</sup>

Kur’an ve hadislerde sıkça zikredilen, bireysel ve toplumsal kimliğin mahiyetini ve sonuçlarını değiştiren zan suizandır. Suizan kişilerin art niyetli bir yaklaşımla özel hayatını araştırmayı ifade etmektedir. Kişinin hayatını izni olmadan araştırmak, sorgulamak özel hayatın gizliliğini yok saymaktır. Suizan bu açıdan mahremiyet ihlalleri kapsamında değerlendirilebilmektedir.

---

<sup>230</sup> Mustafa Çağrı, “Zan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2014), 44/120.

<sup>231</sup> Çağrı, “Zan”, 44/120.

<sup>232</sup> Hucurât Sûresi, 49/12.

<sup>233</sup> Çağrı, “Zan”, 44/121.

## SONUÇ VE ÖNERİLER

Mahremiyet eğitimi, bireye utanma duygusu kazandırmak değil, bireyin kendisinin değerli olduğunu hissetmesi ve kendi duygularını yönetebilecek bir güce erişmesi, duygularını denetleyebilme yeteneğini kazanması eğitimidir. Mahremiyet eğitimi bireyin hem kendinin hem de toplumdaki bireylerin özel hayatına saygı duyabileceği bir şekilde arzu ve isteklerini kontrol edebilmektir. Mahremiyet eğitimi bireyin içerisinde bulunduğu her platformda gereklidir.

Mahremiyet eğitimi kavramı, günümüzde genellikle cinsel eğitimle eşdeğer olarak kullanılsa da, mahremiyet eğitimi sadece cinsiyet özellikleri hakkında bilgi veren bir eğitim değildir. Mahremiyet eğitimi bireyin kendini tanıması ve koruyabilmesi, yaşadığı toplumda insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve özel yaşantısını mahremiyet sınırları içerisinde devam ettirebilmesi için aldığı eğitimidir.

Mahremiyet eğitimine çocukluk döneminden başlanmalı ve gelişim basamaklarına uygun olarak devam edilmelidir. Mahremiyet olgusunun 0-6 yaş arası dönemde oluştuğu belirtilmekle birlikte, çocuklarda ve yetişkinlerde mahremiyet olgusunun her yaşta edinilebileceği ifade edilmektedir.

Bireyin mahremiyet eğitimini doğru olarak tamamlayabilmesinde başta ebeveynler olmak üzere, yaygın ve örgün eğitim kurumlarının önemli bir rolü bulunmaktadır. Yaygın ve örgün eğitim kurumlarında, bireylerde mahremiyet bilinci oluşturabilmek mümkündür. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, mahremiyet eğitimin verilebilmesi açısından önemli bir yere sahiptir.

Çalışmamızda 2018 yılında hazırlanan 4-12. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve 2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı ders kitapları mahremiyet eğitimi açısından incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi (4-8. Sınıflar) öğretim programında mahremiyet kavramına bazı sınıf kademelerinde yer verildiği tespit edilmiştir.

4.sınıf DKAB dersi öğretim programında doğrudan mahremiyet kavramına yer verilmediği sadece saygı değerine vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. Ahlaki değerler arasında yer alan saygı kavramı, başkasının özel hayatını sorgulamama, bireylerin gizli durumlarını araştırmama açısından önemli görülmektedir. 5.sınıf öğretim programında

“Adap ve Nezaket” ünitesinin kazanımları arasında mahremiyet kavramına yer verildiği görülmektedir. Bu durum bireylere mahremiyet eğitimi verebilme açısından önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir.

6,7 ve 8.sınıf DKAB dersi öğretim programlarında doğrudan veya dolaylı olarak hiçbir şekilde mahremiyet ve mahremiyet kavramıyla yakın anlamlı herhangi bir konuya yer verilmediği görülmektedir. Değer yargıları ve ahlaki gelişimin olduğu, çocuğun sosyal ilişkilerinin arttığı gelişim dönemlerinde mahremiyet eğitimine dair konulara fazla yer verilmemesi, önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında mahremiyet eğitimine dair müstakil bir üniteye yer verilmemekle birlikte, mahremiyet kavramına ve mahremiyet eğitimine dolaylı olarak değinildiği görülmektedir. Dolaylı da olsa mahremiyete değinilmesi, öğrenciler için önemli bir kazanımdır.

9.sınıf öğretim programının “Gençlik ve Değer” ünitesinde dini ve ahlaki değerlere, mahremiyet konusunu kapsayan iffet kavramına yer verilmektedir. 10.sınıf öğretim programında “Ahlaki Tutum ve Davranışlar” ünitesinde kazanımlar arasında mahremiyetin ihlali(tecessüs), suizan kavramlarına yer verildiği görülmektedir. 11 ve 12.sınıf öğretim programlarında ise mahremiyet veya mahremiyetle ilgili herhangi bir kavramın yer almadığı görülmektedir.

Çalışmamızda ilköğretim ve ortaöğretim DKAB dersi öğretim programı çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve bakanlık onaylı basılan 2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı DKAB ders kitapları mahremiyet eğitimi konusunun işlenmesi açısından incelenmiştir. Ders kitapları içerik analizinde elde edilen sonuçlara göre “Mahremiyet Eğitimi” konulu müstakil bir üniteye yer verilmediği görülmektedir. Fakat mahremiyet eğitimi veya mahremiyet kavramıyla ilgili bazı konu başlıkları altında mahremiyeti kapsayan bazı konuların işlendiği görülmektedir. Mahremiyet eğitimi, “Nezaket Kuralları, Ahlaki Değerler, Gençlik ve Değerler, Din ve Hayat” ünitelerinde mahremiyeti kapsayan iletişim ve konuşma adabı, iffet, bilginin kullanılmasında dikkat edilmesi gerekenler, İslam ahlakında yerilen davranışlar konusu içerisinde işlenmektedir.

5.sınıf DKAB ders kitabında “Adap ve Nezaket” ünitesinde işlenen “Nezaket Kuralları” konu başlığında mahremiyet konusuna yer verilmektedir. Kişinin özel yaşamının gizliliği olarak tanımlanan mahremiyet kavramı, insanlardan izinsiz eşyalarının kullanılmaması, kişiye söylenen bir sırrın başkalarıyla paylaşılmaması, sosyal medyada paylaşılmak istenilen bir fotoğraf veya bilgi olduğunda ilgili kişiden izin alınması gerektiği konularına değinilmektedir. “İletişim ve Konuşma Adabı” konusunda internet ve sosyal medyada paylaşılan bilgilerin mahremiyet ihlali oluşturmayacak şekilde olması gerektiği vurgulanmaktadır. Mahremiyete dikkat çekilen bu konular, çalışmamız açısından olumlu görülmektedir.

6 ve 7.sınıf ders kitaplarında mahremiyetle alakalı herhangi bir konuya yer verilmediği anlaşılmaktadır. Çalışmamızda bu durum mahremiyet eğitimi açısından eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

8.sınıf ders kitabında doğrudan mahremiyet konusuna yer verilmemekle birlikte, mahremiyetle ilgili olan iffet konusu ele alınmaktadır. Ahlaki değerlerden olan iffet konusu mahremiyet eğitimi açısından önemli görülmektedir. Çünkü iffet, ahlaki erdemler arasında yer alan, mahremiyetin korunmasını sağlayan kavramların başında gelmektedir.

2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı içerisinde okutulan DKAB ders kitapları mahremiyet eğitimi açısından incelendiğinde müstakil bir “Mahremiyet Eğitimi” başlığı altında bir ünite olmadığı görülmektedir. Mahremiyet eğitimine bu konuyla ilişkili konuların içerisinde yer verilmektedir.

9.sınıf ders kitabında “Bilginin Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerekenler” alt başlığında dijital ortamlarda bilgi paylaşılması ve kullanılması durumlarında hak ihlali ve mahremiyete dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. İnsanların özel hayatının araştırılmamasının, gizli kalmasını istediği durumların ifşa edilmesinin mahremiyet ihlallerinden olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca “Gençlik ve Değerler” adlı ünite mahremiyet kavramıyla ilgili olan iffet değerine müstakil bir başlıkta yer verilmektedir.

10.sınıf ders kitabında “Hz. Muhammed ve Gençlik” ünitesinde iffet konusu örneklerle açıklanmaktadır. “Din ve Hayat” ünitesinde özel yaşamın gizliliği, mahremiyet konusu işlenmektedir. “İslam Ahlakında Yerilen Davranışlar” başlığı

altında mahremiyetin ihlali konusu ele alınmaktadır. Tecessüs, suizan kavramları ayet ve hadislerle açıklanmakta ve mahremiyet ihlali konusuna dikkat çekildiği görülmektedir.

Sonuç olarak hem bireysel hem toplumsal sınırların korunmasını sağlayan mahremiyet eğitimi, günümüzde eğitimin önemli bir parçası olmakta ve bireyin kişisel yaşamının, aile yaşantısının ve toplumsal yaşamının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programında ve ders kitaplarında mahremiyet eğitime dair elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde mahremiyet eğitiminin adap ve nezaket, ahlaki değerler, Hz. Muhammed ve gençlik gibi konuların içerisinde verilmesi olumlu olarak değerlendirilmektedir. Konuyla ilgili şu hususlar önerilebilir:

1. Aileden başlayarak tüm örgün ve yaygın eğitim kurumlarında mahremiyet eğitiminin verilmesi bir devlet politikası haline getirilmeli ve böylece toplum bireylerinde mahremiyet bilinci geliştirilmeye çalışılmalıdır.
2. Mahremiyet eğitimi çocukların gelişim dönemleri ve sınıf kademeleri dikkate alınarak her sınıf kademesine uygun olarak ders kitaplarında yer almalıdır.
3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı hazırlanırken mahremiyet eğitime dair kazanımlar her sınıf kademesinde farklı konular içerisine serpiştirilmelidir.
4. Mahremiyet eğitiminde kazandırılmak istenilen davranışın nedenleri çocuğun seviyesine uygun olarak anlatılmalıdır.
5. Öğretmenlere yönelik mahremiyet eğitime dair hizmet içi eğitim kursları, konferanslar ve seminerler düzenlenmelidir.
6. Eğitimde önemli bir etken olan öğretmen aile iş birliği mahremiyet eğitimi konusunda da önem arz etmektedir. Bu nedenle ailelere mahremiyet eğitimiyle ilgili seminerler yapılmalıdır.
7. Okullarda son zamanlarda öğrencilerin en çok kullanım alanlarından biri haline gelen internet ve sosyal medya kullanımı hakkında eğitimler verilmelidir.

8. Aile ve okul yanında diğer eğitim paydaşlarında da mahremiyet eğitime yer verilmeli, özellikle bu konuda kitle iletişim araçlarının gücünden yararlanılmalıdır.
9. DKAB ders programında sadece mahremiyetin işlendiği bir üniteye yer verilebilir. Bu ünite içerisinde mahremiyetle ilgili bulunan yan konulara da değinilebilir.





## KAYNAKÇA

- Akgündüz, Said Nuri. “İslam Hukuku Açısından Hukukun Mahremiyeti Koruyucu İşlevi”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/453-467. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.
- Akyüz, Yakup. “Batı Toplumunda Mahremiyet Algısının Oluşumu, Değişimi ve Etkisi”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 2/175-193. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.
- Albayrak, H. Şule (ed.). *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022. <https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>
- Altıntaş, Muhammed Esat. “Aile Mahremiyet Eğitimi”. *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. ed. H. Şule Albayrak. 405-431. Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022. <https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>
- Aydın, Mehmet. “Hadislerde Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler”. *EKEV Akademi Dergisi* 63 (31 Ağustos 2015), 287-314. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosekev/issue/71572/1151764>
- Barkuş, Fatma - Koç, Mustafa. “Dijital Mahremiyet Kavramı ve İlgili Çalışmalar Üzerine Bir Derleme”. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi* 3/1 (01 Ocak 2019), 35-44. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bestdergi/issue/40454/484451>
- Bektaş, Abdullah vd. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (9.Sınıf)*. ed. Veli Karataş. Ankara: MEB, 2022.
- Budak, Hatice. “Değişen Değerler Dünyasında Gençlik ve Mahremiyet Eğitimi”. *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. ed. H. Şule Albayrak. 249-278. Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022. <https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>
- Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed ibn İsmâil el-. *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*. çev. Mehmed Sofuoğlu. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1989.

- Bulut, Sefa - Aktaş, Abdullah. “Medyanın Mahremiyete Etkisi”. *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. ed. H. Şule Albayrak. 333-351. Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022. <https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>
- Coşkunsever, Asude. “Gelişim ve Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Temel Problemleri”. *Türk Din Psikolojisi Dergisi* 5 (30 Haziran 2022), 47-80. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tdpd/issue/70822/1110874>
- Cüceloğlu, Doğan. *İçimizdeki Çocuk*. Remzi Kitabevi, 16. Basım., 1997.
- Çağrı, Mustafa. “Haya”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 16/554-555. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Çağrı, Mustafa. “İffet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21/506-507. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Çağrı, Mustafa. “Tecessüs”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40/246-247. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Çağrı, Mustafa. “Zan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44/120-122. İstanbul: TDV Yayınları, 2014.
- Çakır, Hamza. “Sosyal Medya ve Kaybedilen Mahremiyet”. *Mahremiyet Bağlamında Sosyal Medya ve Aile*. 11-19. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı, 3. Baskı., 2019.
- Çakır, Semiha. *4-6 Yaş Aralığındaki Çocuklara Mahremiyet Eğitimi Verilmesinde Din Eğitiminin Rolü (Sivas Örneği)*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015. [https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=UabiLGfkvz3\\_6do4U-0wAw&no=0rj1RvX5zfQX\\_2hlFPA\\_jg](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=UabiLGfkvz3_6do4U-0wAw&no=0rj1RvX5zfQX_2hlFPA_jg)
- Çalışkan, Habibe. *Okul Öncesi Dönemde Çalışan Öğretmenlerin Mahremiyet Eğitimi Konusunda Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

- Çanakcı, Ahmet Ali. “Çocukluk Dönemi Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma”. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 6 (30 Aralık 2018), 51-93.
- Çekiç, Sevdegül. *İslam Hukukunda Mahremiyet ve Sosyal Medya*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı., 2021.
- Çekiç, Sevdegül - Ayengin, Tevhit. “Sosyal Medyadaki Mahremiyet İhlallerinin Bazı Fıkhi Yansımalarına Dair” 8/15 (15 Haziran 2021), 71-93. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mutefekkir/issue/62819/939267>
- Çelebi, İlyas. “Hicâb”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 17/429-430. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Çeşmeci, Esmâ. *Kur'an'da Mahremiyet Tasavvuru*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Davudoğlu, Ahmed. *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*. İstanbul: Sönmez Neşriyat, 2.Baskı., 1978.
- Dereli, Mustafa Derviş. “Mahremiyetin Dönüşümünün Dini Hayata Etkisi”. *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. ed. H. Şule Albayrak. 189-212. Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022. <https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi, 14.Baskı., 1997.
- Diler, Ramazan. “Mahremiyet Eğitimi ve Önemi”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/1 (01 Haziran 2014), 69-98. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/guifd/issue/29296/313640>
- Duran, Yunus Emre. *Değerler Eğitimi Bağlamında Mahremiyet Eğitimi*. Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Ebu İsa Muhammed b.İsa b.Sevre es-Sülemi Tirmizî. *Sünen-i Tirmizî Tercemesi*. çev. Osman Zeki Mollamehmetoğlu, ts.

- Emin Ulum, Şükran. *Sosyal Medya Kullanım Alışkanlığının Mahremiyet Sorunlarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Erdem, Hüsamettin. “Mahremiyet, İffet ve Hayâ İlişkisi”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/53-66. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.
- Eroğlu, Şahika. “Dijital Yaşamda Mahremiyet (Gizlilik) Kavramı ve Kişisel Veriler: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Mahremiyet ve Kişisel Veri Algılarının Analizi”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 35/2 (30 Aralık 2018), 130-153. <https://doi.org/10.32600/huefd.439007>
- Geçer, Ekmel. “Teknolojik Mahremiyetin Psikolojik İmkânı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. ed. H. Şule Albayrak. 509-526. Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022. <https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>
- Görgülü, Ülfet. “Fetva Soruları Bağlamında Değişen Mahremiyet Kodları”. *Mahremiyet Bağlamında Sosyal Medya ve Aile*. 71-80. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı, 3. Baskı., 2019.
- Gültekin, Esra. “Hukuk Bakış Açısıyla Mahremiyet Hakkı ve İhlali”. *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. ed. H. Şule Albayrak. 613-642. Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022. <https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>
- Günaydın, Fatih. “Yerli Dizilerin Sunduğu Mahremiyet Algısı Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/545-574. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.
- Gündüz, Olgun. “Toplumsal Değişme ve Mahremiyet Algısı”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/307-319. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.

- Güneş, Adem. *Nezakət ve Zarafet İçin Mahremiyet Eğitimi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2008.
- İder, Saadet. *Mahremiyet Eğitime İlişkin Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- İnam, Abdulhalim. “Mahremiyet Bilincimiz Var Mı?” *Mahremiyet Eğitimi*. 9-12. Köln, 2018.
- İpek, Nagehan. *İslam’da Mahremiyet Algısı Işığında Çocuk Cinsel İstismarının Önlenmesinde Mahremiyet Eğitiminin Rolü*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=amx0fXUyZZpf963OnTqczQ&no=S4EZ4SiHzqs-wHNsJGnLnA>
- Kahraman, Abdullah. “Fıkîhî Perspektiften Mahremiyet”. *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. ed. H. Şule Albayrak. 469-492. Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022. <https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>
- Kahraman, Abdullah. *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği (Mahremiyet)*. Ankara: Ebabil Yayınları, 1. Baskı., 2008.
- Kahraman, Abdullah. “Mahremiyetin Tanımı ve Sınırı”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/29-52. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.
- Karaca, Hüseyin. “Bir ‘İstiğnâ’ Erdemi Olarak Câhiliye Şiirinde ‘İffet’”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 2/89-110. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.
- Karataş, Zeki. “Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi”. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1/1 (2017).
- Karateke, Tuncay. *İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Kur’an-ı Kerim Sınıf Yönetimi Davranışlarının İncelenmesi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

- Kolektif. *Mahremiyet Bağlamında Sosyal Medya ve Aile*. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı, 3. Baskı., 2019.
- Kolektif. *Sorularla Mahremiyet Bilinci*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı., 2020.
- Komisyon. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. MEB, 2018.  
<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=318>
- Komisyon. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*. MEB, 2018.  
<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=319>
- Konaklı, Numan vd. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (10.Sınıf)*. ed. Numan Konaklı. Ankara: MEB, 2022.
- Korkmaz, İlhan. “Facebook ve Mahremiyet: Görmek ve Gözetle(n)mek”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 3/5 (30 Aralık 2013).  
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalovasosbil/issue/21789/615767>
- Köylü, Mustafa. “Çocukluk Ahlak Gelişimi Dönemi”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 12 (2003), 69-87.
- Küçükalp, Kasım. “Mahremiyete Felsefi Yaklaşım”. *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. ed. H. Şule Albayrak. 37-63. Ankara: Artı6 Medya Reklam Matbaa Ltd. Şti., 2022.  
<https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>
- Levent, Lamia. “Mahremiyet ve Aile”. *Diyanet Aylık Dergi Eki “Aile”*, 4-9.
- Martı, Huriye vd. *Dünü ve Bugünüyle İslam’da Mahremiyet*. Diyanet Vakfı Yayınları, 2022.
- Martı, Huriye. “Hz. Peygamber’in Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyeti”. *Marife Dergisi* 9/2 (30 Eylül 2009), 9-23.  
<https://doi.org/10.5281/zenodo.3344072>
- Martı, Huriye. “Temel Dinî Referanslara Göre Mahremiyet”. *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. ed. H. Şule Albayrak. 455-468. Ankara: Artı6 Medya Reklam

Matbaa Ltd. Şti., 2022. <https://www.aile.gov.tr/media/99850/tum-yonleriyle-mahremiyet.pdf>

Musa Şahin (ed.). *Çocuklarda Mahremiyet Bilinci*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023.

Mutçalı, Serdar. *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayın, 1995.

Mücahit, Mustafa. *Ailede Mahremiyet Eğitimi*. Ankara: Sonçağ Akademi, 1. Baskı, 2021.

Nayır, Sabahattin vd. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (8.Sınıf)*. ed. Veli Karataş. Ankara: MEB, 2022.

Öğüt, Salim. “Mahrem”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 27/388-389. İstanbul: TDV Yayınları, 2003.

Özden, H. Ömer. “İletişim Araçlarının Türk Ahlak Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi”. *Atatürk İletişim Dergisi* 2 (26 Mart 2012), 141-158. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiletisim/issue/2761/36931>

Pekdemir, Şevket. “Mahremiyet Algısı, Hak Olgusu”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/129-139. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.

Sak, Ramazan vd. “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* 4/1 (2021), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>

Sicistanî, Ebî Davud Süleyman b. el-Eşas es-Sicistanî el-Ezdî es-. *Sünen-i Ebî Davud ve Tercemesi*. çev. İbrahim Koçaşlı. İstanbul, 1983.

Şahin, Mehmet Kenan. “Mahremiyet ve Din Özgürlüğü İlişkisi Bağlamında Hudûd ve Şe’âir Kavramları”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Alguları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/87-110. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.

Şentürk, Lütfi - Yazıcı, Seyfettin. *İslam İlmihali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 27. Baskı., 2016.

- Şimşek, Hatice. *Hadislerde Mesken Mahremiyeti*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Şimşek, Turan. “Sosyal Medyada Mahremiyetin İfşası İnstagram Örneği’”. *Sosyolojik Düşün* 4/1 (30 Haziran 2019), 10-24.  
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosdus/issue/46613/537823>
- Türkyılmaz, Zeynep. *3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Ebeveynlerin Mahremiyet Eğitime Dair Bilgilerinin İncelenmesi (Üsküdar Örneği)*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Utma, Seçil. “Mahremiyet Olgusu ve Sosyal Medyada Mahremiyetin Serüveni”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/59 (2018), 1193-1204.  
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2726>
- Ünal, Yavuz (ed.). *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu, 27-29 Mart 2015*. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı, 2016.
- Ünlü Dalaylı, Feyza. “Sosyal Medya ve Mahremiyet: ‘You’ Dizisi Çözümlemesi”. *İletişim Bilimi Araştırmaları Dergisi* 2/2 (01 Mayıs 2022), 84-97.  
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ibadergi/issue/68967/1053052>
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 12.Baskı., 2021.
- Yıldırım, Mustafa. “Mekân, Ortam ve Çevre Faktörleri Bağlamında Sosyolojik Açından Mahremiyet”. *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/391-417. Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.
- Yılmaz, Hüseyin. “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Sosyal Dayanışma Konusunun Öğretimi”. *Dini Araştırmalar Dergisi* 7/19 (Ankara 2004), 253-268.
- Yılmaz, Hüseyin. “Ortaöğretim Din Kültür ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünite Konularının Barış Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. 697-714, 2007.

Yiğit, Hulusi vd. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (4.Sınıf)*. ed. Mustafa Yılmaz. Ankara: MEB, 2022.

Yiğit, Hulusi vd. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (5.Sınıf)*. ed. Mustafa Yılmaz. Ankara: MEB, 2022.

Yüksel, Mehmet. “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo - Tarihsel Gelişimi”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 58/01 (01 Ocak 2003), 181-213.  
[https://doi.org/10.1501/SBFder\\_0000001619](https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001619)

*Aile Çalıştayı: Mahremiyet Eğitimi*. Köln: ILM-Uluslararası Akademisyenler Birliği, 1. Baskı., 2020. <https://www.ilm-academicians.org/uploads/publications/UCMv19LgWiTSLFR0.pdf>

*Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, 2017.

“Mahremiyet Eğitimi’ İle İlgili Öğretmen ve Aileler İçin Bilgilendirme Kılavuzu”. Keçiören Rehberlik ve Araştırma Merkezi (2017-2018), Mayıs 2018.

### **İnternet Kaynakları**

Ertekin, Sedat. “Çocuklarda Mahremiyet Eğitimi”. *Gönül Dergisi* (blog). Erişim 30 Mart 2023. <https://www.gonuldergisi.com/cocuklarda-mahremiyet-egitimi-egitimci-sedat-ertekin.html>

*Kur'ân Yolu*. Erişim 10 Nisan 2023. <https://kuran.diyamet.gov.tr/mushaf>

*Türk Dili Kurumu Sözlükleri*. Erişim 21 Şubat 2023. <https://sozluk.gov.tr/>

*Türk Dili Kurumu Sözlükleri*. Erişim 23 Şubat 2023. <https://sozluk.gov.tr/>

*Türk Dili Kurumu Sözlükleri*. Erişim 21 Şubat 2023. <https://sozluk.gov.tr/>

*Türk Dili Kurumu Sözlükleri*. Erişim 20 Şubat 2023. <https://sozluk.gov.tr/>

*Türk Dili Kurumu Sözlükleri*. Erişim 18 Şubat 2023. <https://sozluk.gov.tr/>

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No. 2709, md. 17). *Resmî Gazete 17863* (18 Ekim 1982). Erişim 20 Mart 2023. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/>

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No. 2709, md. 20). *Resmî Gazete 17863* (18 Ekim 1982). Erişim 20 Mart 2023.  
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/>

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No. 2709, md. 21). *Resmî Gazete 17863* (18 Ekim 1982). Erişim 20 Mart 2023.  
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/>

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No. 2709, md. 22). *Resmî Gazete 17863* (18 Ekim 1982). Erişim 20 Mart 2023.  
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/>



# ÖZGEÇMİŞ

## KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sultan KARAKUZU

Uyruğu : T.C.

